Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

De sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt

1917
1942

De sammensluttede Husmandsforeninger
i Hjørring Amt
1917–1942

Festskrift

i Anledning af Sammenslutningens
25 Aars Jubilæum

*

Redigeret af:
P. Chr. Andersen, Hjørring.

EXPRESTRYKKERIET. BRØNDERSLEV

Forord.

Det er en Kendsgerning, at Husmandsbevægelsen i vort Land har medvirket til at oplyse og dygtiggøre den danske Husmandsstand, fremskaffe Jord til nye Hjem og paa mange Omraader udført et samfundsgavnligt Arbejde.

Organisationen, der er vokset sig stor og stærk, bestaar af følgende Led:

De samvirkende danske Husmandsforeninger.
De provinsielle Sammenslutninger.
Amtssammenslutninger.
Kredsforeninger og
Husmandsforeningerne.

Da det den 13. August i Aar er 25 Aar siden „De sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt" stiftedes, gaar Tankerne uvilkaarlig tilbage for at faa Overblik over, hvad der er naaet i den svundne Tid.

I Jubilæumsskriftet er der gjort Rede for de Opgaver Foreningen har taget op og arbejdet med, hvorfor jeg ikke skal komme nærmere ind paa Enkelthederne. Jeg skal dog nævne Husdyrbrugs- Regnskabs- og Husholdningsarbejdet, hvor Foreningen har egne Konsulenter.

Andre Opgaver som Planteavls- Havebrugs- og Ungdomsarbejdet m. m. foregaar i et godt og forstaaende Samarbejde med Landboforeningerne og sorterer delvis under Kredsforeningerne.

De forskellige Opgaver løses i Samraad med Husmandsforeningerne, hvor forøvrigt det grundlæggende Arbejde for Bevægelsens Vækst udføres.

Paa Foreningens Vegne takker jeg for godt og forstaaende Samarbejde i den svundne Tid og dette gælder saavel Landboforeningerne, Husmandsforeningernes For-

mænd, Bestyrelser og Konsulenter og andre, som har vist Foreningen Forstaaelse.

Samtidig takker jeg Dagspressen og andre Blade for Velvilie overfor Foreningens Anliggender.

Tak til Ungdomsskolerne for den Imødekommenhed de har vist ved Gang paa Gang at aabne Dørene paa vid Gab for Husmandsrejseholdene.

Jeg takker ogsaa alle som har medvirket ved Festskriftets Udarbejdelse, Forfatteren *Jens Thise* for sine to Indlæg, men særlig Tak til Konsulent *Andersen* for den grundige og forstaaende Maade han som Hovedforfatter har løst Opgaven paa.

Endvidere takker jeg følgende Instituationer og Virksomheder, der har ydet Bidrag til Festskriftet og Foreningens almindelige Formaal:

Brønderslev Andelsslagteri, Brønderslev Bank Akts., Brønderslev Sparekasse, Diskontobanken i Dronninglund, Frederikshavn Andelsslagteri, Frederikshavn Bank Akts., Frederikshavn og Omegns Sparekasse, Hjørring Amts Andels Svineslagteri, Andelsbanken i Hjørring, Hjørring Diskontobank Akts., Handels og Landbrugsbanken i Hjørring Akts., Sparekassen for Hjørring By og Omegn, A/S Vendsyssel Tidende, Hvetbo Herreds Sparekasse, Jerslev-Hellum Sparekasse, Spare- og Laanekassen for Løkken og Omegn, Sæby Bank Akts., Østvendsyssel Andels Svineslagteri, Banken for Sindal og Omegn, Taars Sparekasse, Torslev Sparekasse, Vraa Andels-Svineslagteri, A/S Vraa Bank samt Spare- og Laanekassen for Vraa og Omegn.

Da Sammenslutningen dannedes i 1917, var det under en Verdenskrig og nu i Jubilæumsaaret raser Verdenskrigen paany, og denne Gang føler vort Folk og Land endnu mere dens lammende Virkning og Uhygge end forrige Gang.

Man ved ikke hvad Fremtiden vil bringe, men vi haaber, at de nuværende kaotiske Tilstande snart maa ophøre og Danmark igen maa blive et frit og selvstændigt Land. Det er min Tro at sammen med andre gode Kræf-

ter i vort Folk har Husmandsbevægelsen ogsaa i den kommende Tid en Gerning at udføre til Lykke og Gavn for vort Samfund.

Jeg vil slutte med følgende Linier, som jeg skrev i Anledning af Hjørring Amts Husmandsforenings 25 Aars Jubilæum i 1929.

Vi Oplysning rundt vil sprede
i de mange tusind Hjem,
Samfundsvejen at berede,
saa at flere vinde frem,
frem til gode Hjem at bygge,
saa at mere Folkelykke
:,: raader i vort fælles Hjem. :,:

Vi vil Jorden mer udstykke,
bygge tusind nye Hjem,
og om disse skabe Hygge,
alt som Tiden skrider frem.
Hjem, hvis Ydre Øjet fryder,
Hjem, hvor trofast Arbejd yder
:,: sunde Kaar til Husets Børn. :,:

Vi i Fællesskab vil drøfte
nye Veje, vi skal gaa.
Hvad den ene ej kan løfte,
vi ved Sammenhold kan naa.
Sammenhold, det Styrke giver,
fælles Sind til Handling driver,
:,: gavnlig for den fælles Sag. :,:

Vi vil Jorden vel berede,
og den dyrke med Forstand.
Skabe om den golde Hede
til et rigt og frugtbart Land,
saa vi avle Frugt og Kærne.
Ja, om Jorden vil vi værne,
:,: saa den føder Landets Børn. :,:

Ja, blandt andre gode Kræfter
vil vi ogsaa yde vort:
Landet sine Børn beskæfte,
Arbejdsløshed svinder bort,
Energi og Sener spændes,
da det mer og mer maa kendes
:,: vi mod nye Tider gaar. :,:

Tider, hvor at Solen sender
Straaler over Danevang,
Tider, hvor at Gryet tænder
Tro og Haab i Folkets Sang.
Saa fra Hytte, Slot det lyder:
Vi enhver det bedste yder
følger Fædres gode Spor,
:,: værner om vor „gamle Mor." :,:

Agdrup, Taars i August 1942.

Jens Libak Hansen.

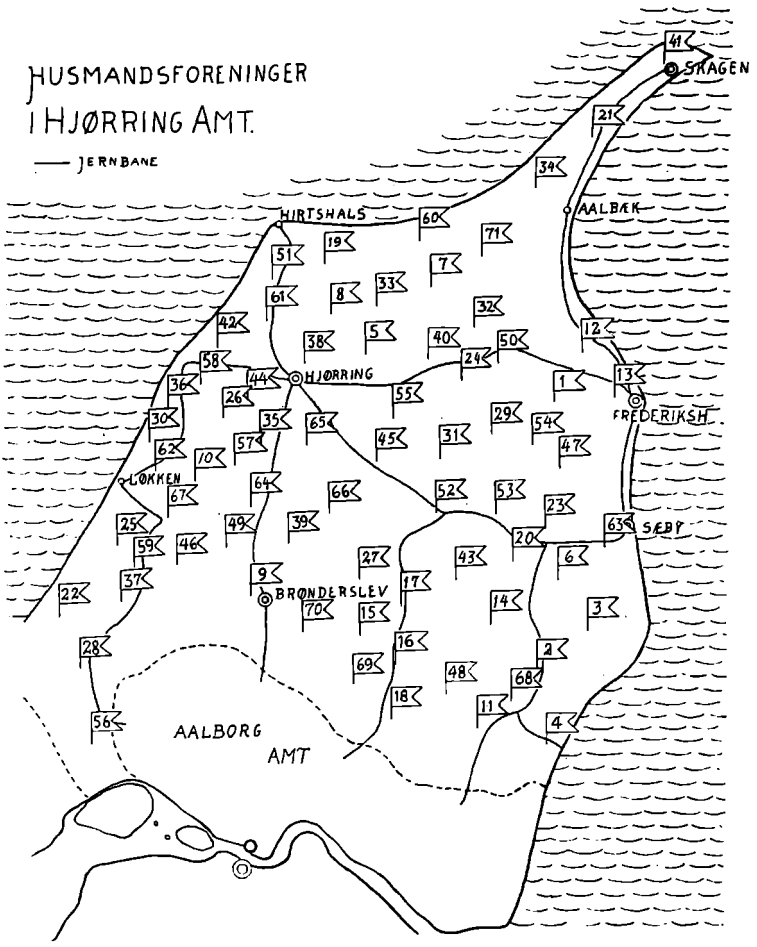

— „Men for at Husmandsbevægelsen kan faa den Betydning, der er nødvendig, maa det komme dertil, at der bliver en lokal Husmandsforening i hvert Sogn. Først paa den Maade kan Bevægelsen komme i personlig Berøring med den enkelte, og der ved faa et godt Resultat til Følge paa alle de mange Omraader der ligger for."

P. Nalholm, 1904.

I de 69 Sogne, de sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt spænder over, er der i 1942 71 Husmandsforeninger med 5536 Medlemmer. De lokale Foreninger er omtalt Side 140 og ovenst. Nr. henviser dertil.



Skagens Gren.

Hjem og Fødestavn.

Af Jens Thise.

Jeg hilser dig Vendsyssel.

Jeg hilser dig Vendsyssel, Fædrenes Land,
hvis Bringe har skummet i hvidt
i Tusinde Aar; langs din søndrede Strand
har Bølgerne revet og slidt,
og Stormen har strøget sin rungende Bas,
mens Dønningen rejste en Vold,
der brød over Rev,
og Dødsrune skrev
og spilled med Livsskæbner Bold.

Da Isbræen vandred mod Lyskilden frem
og smeltede under dens Glød,
den lagde en Syld, og mit Land og mit Hjem
steg nyfødt af Taagernes Skød
— en Blanding af Øer og Vige og Sø,
omkranset af Have og Fjord;
i Skumkaaben svøbt,
af Solguden døbt
til Forpost og Værn imod Nord.

Af Grytid og Grotid blev Mulmet fortrængt,
og Moder i Festdragten stod
med lyngbrune Kappe om Skuldrene slængt
og gulgrønne Kjole om Fod.

Snart hyllet i Taager og Havstokkens Gus,
snart Stormene flænger og flaar,
og Regn, Sol og Vind
de bruner din Kind,
og Isblomster smykker dit Haar.

Ja, saadan jeg saa dig i Stille og Storm
i Farvernes vekslende Glød,
naar Snetæppet stille udvisked hver Form,
naar Solguld paa Vipperne flød.
Jeg føler, her gaar som en hamrende Puls
Historiens evige Døn
om Fædre, der stred,
og her lagdes ned,
men fik ingen Bauta til Løn.

Fra Vendsyssels Høje jeg skuer saa vidt
til Slettens de tusinde Hjem,
til Kirkernes Taarne, der lyser saa hvidt
bag Markernes brogede Bræm,
til Mosernes Øde og Engenes Pragt,
til Klitternes kuplede Rand
— alt føjer sig ind.
Med Tak i mit Sind
jeg hilser dig, Fædrenes Land!

Jens Thise.

Et gammelt Ord siger, at det, vi lever af, bliver vi ogsaa til af, og det gælder ikke alene Legemet, men ogsaa vor aandelige Udvikling. Vi bliver i høj Grad paavirket af vore Omgivelser — som oftest uden at vi selv opdager det. Det kan være en daglig Paavirkning, som vi vanemæssigt gaar ind under og bøjer os for som noget naturbestemt, noget vi ikke er Herre over, og det falder os derfor ikke ind at gøre Oprør. Den største Paavirkning har de allerfleste modtaget fra Hjemmet, og den begyndte helt fra vor spæde Barndom. Derfor er det til Lykke for et Folk, at der skabes saa mange fri og selvstændige Hjem som muligt; thi derved bliver der Betingelser for, at den opvoksende Slægt bedre og sikrere kan magte de Opgaver, som venter paa dem, og i nogen Maade bygge paa Fædrenes som oftest dyrekøbte Erfaringer. Dermed være ikke sagt, at Ungdommen i et og alt skal eller vil følge de Spor, vi ældre har lagt. Hver Tid stiller sine Krav, og vi ønsker ikke en Ungdom, der kun kan tralle vore Viser efter, saa hellere en Ungdom, der selv har Ild og Kræfter, selv om de ogsaa



Thise Kirke.

sprænger nogle af vore møjsommeligt opbyggede Tempelbuer. Vi maa nok, som Hostrup siger, holde igen paa den rebelske Kraft; men vi maa ikke kue det unge Mod eller køle det varme Blod; vi skal bare ved vort Eksempel i Ord og Gerning lære dem, hvad der er værd at elske, og hvad der har givet os Bærekraft til Dagens Gerning med Fremtidsmaal for Øje. Saa kan vi med Sindsro se paa, at Ungdommen baner sig nye Veje og skærer sig Udsyn gennem det, der har stænget for vi ældre.

Men ikke alene Hjemmet, men ogsaa Hjemstavnen er med til at præge os og danne vor Karakter. Aakjær har udtrykt det saa kønt og rigtigt i Linierne:

Hvad var vel i Verden vort fattige Liv
med al dets fortærende Tant,
om ikke en Plet med en Dal og lidt Siv
vort Hjerte i Skælvinger bandt.
Om ikke vi drog fra det yderste Hav
for bøjet og rynket at staa
og høre de Kluk,
de Mindernes Suk
fra Bækken, vi kyssed som smaa.

Det er denne dybe Hjemstavnsfølelse, der binder saa stærk, at man ser Slægt efter Slægt bliver boende paa Fædres Grund, selv om Jorden er aldrig saa karrig og Slidet aldrig saa haardt. Man holdes oppe ved Haabet om det, der maaske aldrig kommer, men ejer tillige den Tro og Udholdenhed, der overvinder alle Vanskeligheder — den Tro, der ogsaa skænker Arbejdsglæde og aandelige Livsværdier.

* * *

Vor Hjemstavn, Vendsyssel, var i gamle Dage nærmest at regne for en forsømt Udmarkslod til Danmarks Gaard, en Lod, man almindeligvis ikke regnede med. Selvfølgelig var Adkomsten i lovformelig Orden og baade tinglæst og protokolleret, hvad ikke altid var Tilfældet med flere af de andre Landsdele. Kongen og Kronen skiltede med som Ejer; men Landet var usselt og forarmet, og Vendelboerne saa trodsige og uregerlige, at hverken Træhest eller Hundehul længere kunde opmuntre eller for-

bedre dem. Landet laa desuden saa afsides, at man var nødt til at lade det støtte sig selv.

Det var kun, naar man manglede en Tot Lyng til at ilde Ovnen med, at man sendte „Avlskarlen“ herop til Hedemarken. Men „Avlskarlen“ — i dette Tilfælde Fogden eller Skatteopkræveren — kom ikke altid tilbage, men blev selv Ildens Bytte. Alene Synet af ham var en



Fra Hjørring By's Omegn.

fængende Gnist. Opsparet Had og Minder om Undertrykkelse og Voldstyrani bar Véd til Ilden. Hadet blev til Mod og Modet til Vildskab. Bavnerne tændtes paa Højene, og Hedebranden — Bondeoprøret — rasede videre, og det kunde ikke undgaaes, at mangen Herregaard og Heremand gik med i Løbet.

Saa laa Heden igen hen med sine nøgne Tomter og forkullede Lyngrafter. Bonden blev straffet paa Liv eller Gods, i værste Tilfælde mistede han begge Dele, og hans Efterkommere sank endnu dybere ned i Fattigdom. Men der fødtes i Vendelboens Sind denne Blanding af Trods og Resignation, Stejlhed og Følsomhed over for begaaet Uret, der ikke kunde eller maatte glemmes. Og Haabet om Rettens Sejr gav ham Mod til forsat Kamp for Hjem og Arne.

Men Vendelboen er sen i Vendingen og opfatter tungt. Det dæmrede for ham, at skulde Retten sejre i overskuelig Fremtid, maatte han selv hjælpe til, og Følgerne blev Gengældelse, Selvtægt og fornyet Underkuelse.

Men Tiderne skifter, og bortset fra Opgøret med Hellig Knud har Vendelboerne været et kongetro Folk, der nødigt skiftede Standpunkt eller Sindelag og derved ofte er



Frederikshavn set fra Pikkerbakken.

kommen en Postdag for sent, som det hedder, og har maattet undgælde med Liv og Gods. Husby Hule, Aalborg og Sundby Skanser med Navnene: Henrik Tagesen, Skipper Clement og Lars Dyrskjøt vidner derom. Men Nutidens Vendelbo er stolt af sin Oprindelse og vedgaar gerne Arv og Gæld efter Fædrene. Stammen staar samlet. Landsdelens Ære er ogsaa Enkeltmands, som man kan kræve, at Stammen skal værge den enkelte. Og gaar man over Valpladsen ved Skt. Jørgensbjerg og Husby Hule, hvor ens Stammefrænder kæmpede — maaske for en overlevet Ide, saa banker dog Hjertet af Beundring ved Tanken om, at de svigtet af alle ikke vilde fly, som vel nok Klogskaben bød; men deres Troskab stod sin Prøve. „Saa bygge de dem en Vognborg — derfor lade de deres Liv."

Der er ingen bratte Overgange, hverken i Landskabets

Former, Sprogets Tonefald eller Befolkningens Tankesæt. Den gamle stædige og selvkloge Vendelbo hører Fortiden til. Men han er dog endnu saa meget Fatalist, at han gerne giver Skæbnen størst Skyld for gamle Tiders Ydmygelse og Nederlag. Hans Mod og Ofre betød jo intet over for det uafvendelige. Han er med Tiden bleven mere forsigtig og mistroisk over for det nye og fremmede. Men er han først gjort tryg, saa plaprer han til Gengæld ud med Ting om sine egne Forhold, som Klogskaben skulde byde ham at tie med, saa Diplomat i den gængse Betydning er han ikke. Kendere vil mene, at man faar lettest Vendelboen i Tale ved at rose hans Kone og klappe hans Heste; thi begge holder han i Hævd, saa var Fædres Skik. Den første har det maaske kostet Kampe at vinde Højhedsretten over, men de sidste har han selv „elsket op", som det saa smukt hedder paa Bondesproget om Dyr og Blomster, man har plejet og hæget under Opvæksten.

Vendelboen er en Blanding af Stejlhed og Følsomhed. Han kan synes smaalig i sin Paaholdenhed og giver hellere Sagføreren det dobbelte af det, der kan vindes, men sin Ret vil han have. Hans Sind er stemningspræget og paavirket af Naturen. Det barske Klima og den magre Jord har lært ham Nøjsomhed og spændt hans Vilje; her er ikke Tid til Drømmerier; men dette har tillige givet ham en Udlængsel, der kæmper mod hans medfødte Hjemstavnskærlighed, og denne Splittelse i Sindet gør ham til et let Bytte, særlig naar der slaaes paa de religiøse Strenge. Hvor han ikke føler sig tryg, kan han være beskeden og tilbageholdende og derved narre andre til at tro, at ham kan man let løbe om Hjørnet med; men pludselig kan hans skarpe Vid og underfundige Lune slaa igennem paa en Maade, der baade overrasker og duperer. Folkemindesamler Evald Tang Kristensen fortæller fra sine Rejser: Vi sad fem Jyder i en Jernbanekupe, og jeg kunde paa Sproget let bestemme, hvor de tre Mænd var fra. Og de er Vendelbo, sagde jeg til den fjerde. Naa, er a de, svarede han lidt mut. Noget efter var de tre staaet af, og

Kristensen var ene med Vendelboen. Jo, vist er De fra Vendsyssel, det er let at høre: Jamen, de er a osse. Hvofor vilde De saa ikke vedgaa det før? De wa for, a haar oller brøt mæ om aa praael, nær saa maanner høt e.

Den gamle Tids Bonde skelnede ikke skarpt mellem Tro og Viden. Det første kendte han mere gennem Overlevering end Overbevisning. I den mindste Afvigelse fra



Voergaard. Fru Ingeborgs gamle Borg.

Livets og Naturens sædvanlige Udfoldelse saa han noget mystisk, overnaturligt, der baade frastødte og tiltrak ham paa en eventyrlig Maade.

Vendelbomaalet er bredt og klangfuldt, men der er gradvis Forskel fra Sogn til Sogn. Skove og Fjorddale har i gamle Dage sat Skel, der endnu ikke er udviskede. En bekendt Forfatter har udtalt om Vendelbomaalet, at det ejer en Kraft, som Braget fra to sammenstødende Togstammer; men det ejer ogsaa i sig en Rytme og indre Glød, der forener Vendelboens ydre Stejlhed og indre Sødme.

De nye Ideer, der i det bevægede Aar 1848 strømmede ind i Landet efter at have tændt de mere varmblodige Sydlændinge i Brand, formaaede ogsaa her at skabe Uro og Gæring. Ulykkerne i Aarhundredets Begyndelse med Tabet af Flaaden og senere Statsbankerotten samt Af-

staaelsen af Norge havde i nogen Maade rokket Troen paa det landsfaderlige Styre, og Enevoldsmagtens „Vi alene vide“ røbet en uhyggelig Grad af Mangel paa klart Omdømme. Man vilde ikke drage Lære af det skete, og derved havde Systemet fældet sin egen Dødsdom. Udviklingen bar Véd til Baalet, og Frihedsideerne, der fra Syd fandt Vej hertil, blev Gnisten, der tændte det i Brand.



Udsigt fra Voergaard til den gamle Hovmark.

Det var i høj Grad Borgerne og Embedsstanden, der rejste Kravet om en fri Forfatning, forlangte, at Kongen skulde dele Magten med Folket. De daarlige økonomiske Tider havde skabt en dyb Depression hos Bondebefolkningen og Ulyst til at tænke ud over Dagen og Vejen: det gik jo, som det skulde alligevel.

Frihedsaaret 1848 og Begejstringen for den ny Konge, der straks omgav sig med Folkets Mænd og skænkede os Grundloven — Kampene om Sønderjylland og deres lykkelige Udfald — alt dette maatte jo vække og ildne alle Stænder til Samling og Værn om Folkefriheden og de nationale Værdier. Ja, endog en saadan Begivenhed som „Slavekrigen“ viser i høj Grad, at Nordjyderne var lette at vække, naar det gjaldt Hjem og Arne. Selv om denne Rejsning skyldtes mere individuelle end nationale Grunde,

giver det dog alligevel et godt Bidrag til Belysning af Nordjyllands Mentalitet.

Desværre synes Vendelboerne ikke i tilstrækkelig Grad at have agtet paa de Rettigheder og Pligter, Grundloven gav dem. Friheden havde været for letkøbt og blev ikke paaskønnet; det ser man blandt andet af den ringe Deltagelse i de første Folketingsvalg. Vi forstod ikke at tage Vare paa „Kong Frederiks Gave", som Carl Ploug saa stærkt manede til.

Nederlaget i 1864 og Tabet af Sønderjylland skabte ny Modløshed, og den reviderede Grundlov af 1866 blev Resultatet. Dermed var en ny Tid indledet baade politisk og nationalt; en Tid, der kaldte paa Folkets skjulte Reserver af Kraft og Dygtighed og derved skabtes en rig Opgangstid for Folk og Land. Det var dog ikke særlig indenfor Lovgivningsmagten man sporede Fremgangen, denne skyldtes mere det private Initiativ og Fremsyn. I 1866 stiftede Dalgas Hedeselskabet under den bekendte Devise: „Hvad udad er tabt, skal indad vindes". Bankmanden Tietgen skabte „Det forenede Dampskibsselskab" og „Store Nordiske Telegrafselskab", og lagde derved Grunden til en Opblomstring af Danmarks Handel og Industri. Etatsraad H. N. Andersen oprettede „Østasiatisk Kompagni" og gjorde Danmarks Navn og Flag kendt over store Dele af Kloden. Men det, der i særlig Grad hjalp Landets bærende Erhverv, Landbruget, over Krisen omkring 1880, da Kornpriserne dalede, og Kornet maatte omsættes til dyriske Produkter, var dog Andelsbevægelsen i sine forskellige Forgreninger. Den byggede paa det gensidige solidariske Ansvar og paa lige Stemmeret, selv om der paa flere Steder var Gnidninger, inden det sidste praktiseredes, og dette blev maaske en indirekte Aarsag til, at Husmændene kom til at tænke dybere over Sagen og følte sig tilsidesatte ved, at de i de forskellige Andelsforetagenders Ledelse og paa offentlige Pladser ikke var repræsenteret i Forhold til deres Stemmetal.

Men Standen manglede endnu den fornødne Dygtighed til at kunne gøre sig gældende, og der skulde gaa flere

Aar, før Husmandssagen fik Tag i Vendelboerne, og de forstod dens Betydning; men saa skete der ogsaa en hurtig Vækst. Gennem Arbejdet for Andelsbevægelsen, Husmandsrejserne m. v. blev Husmændene skolede til med Iver og Energi at varetage deres egen Stands Interesser, og store Resultater er naaet, først og fremmest faglige, men ogsaa sociale. Standen hævede sig.



Udsigt fra Ilbjerge.

Vendelboerne har faaet slebet nogle af de skarpeste Kanter af, men har dog bevaret nogle af deres mest karakteristiske Træk — heldigvis!

Vendsyssel er ikke mere en forsømt Udmark; men der er endnu Opgaver at løse, som kan gøre Landsdelen endnu smukkere og frodigere. Og Fremtidens Opgaver vil blive løst med samme Dygtighed som Nutidens, kender vi Vendelboerne ret.

De danske Husmænd og Husmandsbevægelsen.

Husmandsstanden, saaledes som vi kender den i vor Tid, er ikke nogen gammel Stand indenfor vort Samfund. I Hoveriets Dage var der nok Husmænd; men det var Folk, der ikke drev Landbrug som Erhverv; men nærmest var Arbejdere eller Haandværkere. I Reglen var den Tids Husmænd bedre stillede end Fæstebønderne, som maatte trælle under Hoveripligten, hvad Husmændene var fritaget for.

I Slutningen af det attende Aarhundrede blev de store Landboreformer gennemført, som skaffede Bondestanden borgerlig Frihed, og en af Følgerne af Hoveriets Afskaffelse blev, at Herregaardene kom til at mangle Arbejdskraft til at udføre det Arbejde, Hovbønderne før havde udført som Pligtarbejde. Resultatet blev, at der blev oprettet en hel Del smaa Husmandsbrug paa Herregaardenes Udmarker, og som Vederlag for at faa et saadan Brug i Fæste, maatte der udføres Arbejde paa Gaardene.

Ved Fællesdriftens Ophør og den derpaa følgende Udskiftning blev der oprettet en hel Del mindre Husmandsbrug, idet der blev tilstræbt, at der blev saa mange Husmandssteder som muligt. Medens det kun undtagelsesvis blev tilladt at sammenlægge Bøndergaardene, blev det tilladt at nedlægge en Gaard, naar dens Jorder blev udlagt til Husmandslodder. Man tænkte den Gang ikke paa selvstændige Husmænd, saaledes som i vore Dage; men paa Landarbejdere, som fik en Jordlod til Støtte for deres Eksistens.

I Almindelighed var det kummerlige Forhold, den Tids Husmænd levede under, strengt Arbejde og lille Fortjeneste. Endvidere var de, naar de arbejdede paa Gaardene, underkastet den Tids nedværdigende Hustugt. Den hjemlige Bedrift blev i Reglen daarligt passet, der var simpelthen ikke Tid dertil. Der manglede i Reglen Trækkraft, som man var henvist til at laane paa Gaardene, og det



Gammelt Husmandssted i Søheden, Jerslev.
Opført omkring Aar 1800, beboet til 1909.

er forstaaeligt, at Bedriften ikke kastede meget af sig. Husmændene var derfor fattige og forknuede og deres aandelige og kulturelle Stade var derefter, selv om der naturligvis var Undtagelser. Husmændene havde, som Stand betragtet, ikke nogen som helst Anseelse eller Indflydelse.

Tanken om Selvhævdelse vaagner.

Der skulde gaa ca. et halvt Aarhundrede, inden nogen tog sig af Husmændenes- eller Landbrugsprolitariatets Sag. Selv om der var mange, der havde Sympati for Husmændene, navnlig blandt Bondestanden, blev det dog en af deres egne, der i Kraft af sine Evner og Energi skabte Røre om sine Standsfællers Sag, og gennem sit Arbejde

var med til at skaffe Husmændene menneskelige Kaar og en vis Borgerret i Landet.

Fæstehusmanden *Peter Hansen* (født 1801—død 1854) fra Lundby i Sydsjælland, maa betegnes som den første Husmand, der havde Mod og Evner til offentlig at virke for friere og bedre Forhold for sine Standsfæller. Omkring 1840 begyndte P. Hansen at skrive Artikler i Sjællandsposten og Almuevennen om Husmændenes Kaar og om Husmandshoveriet, og omkring paa Godserne agiterede han for sine Synspunkter. Inden længe var han kendt, og fra mange Steder paa Sjælland kom der Bud til den begavede Husmand om at tage sig af fortrykte Standsfællers Sag overfor Godsejeres Overgreb, hvilket han i stor Udstrækning efterkom. Ligesom han paa mange Møder agiterede for sin Sag trods Modstand og Forfølgelse.



Mindesmærke for *Peter Hansen*, Lundby. Rejst af danske Husmænd i Kærhave Skov ved Ringsted.

Paa Mindesmærket staar følgende Inskription:

Kuet af trælsomme Kaar, uden
Rankhed og Ret
var hans Stand.
Tro'ast fra Hus og til Gaard
gik han den ensomme Mand,
talte de Ord som slog Rod,
fordi det var Retfærd han kræved,
maned til Styrke og Mod.
Han segned, mens Standen sig
hæved.

I 1848 blev Pligtarbejdets ophævet, og i 1850 afskaffedes den sidste Rest af Husmandshoveriet, og for Husmændenes vedkommende blev tillige den Hustugt og Revselsesret, de havde været undergivet, ophævet.

Peter Hansens Arbejde har sikkert haft stor Betydning for Fremskyndelse af disse Reformers Gennemfølelse, og da den politiske Ligeberettigelse var gennemført ved

Grundloven af 5. Juni 1849, ansaa P. Hansen sin Mission som endt. Allerede i 1854 døde denne første Pionér for Husmændenes Sag, kun 53 Aar gammel.

Det gaar fremad — trods alt.

Selv om Husmændene, gennem de omtalte Reformer, havde opnaaet meget, blev de økonomiske Forhold i Husmandshjemmene ikke meget bedre. Hovedindtægten var dengang Kornsalg, og det gav en for lille Indtægt til de smaa Brug. Husmændene maatte derfor fremdeles tjene det væsentlige ved Arbejde ude, og den hjemlige Bedrift kom i anden Række.

I samme Periode havde Gaardmandsbruget en frugtbar Opgangsperiode. Der var stiftet Landboforeninger i Landets forskellige Egne, hvorigennem der blev spredt megen faglig Viden. I Begyndelsen var det Godsejerne og Herremændene der var de ledende, senere traadte Gaardmændene til. Mange af disse Foreninger arbejdede godt; men for Husmændene fik det ikke foreløbig nogen Betydning. Selv om der var Medlemsret i Landboforeningerne for alle selvstændige Jordbrugere og der flere Steder ikke manglede paa Opfordring til Husmændene om at komme med; blev det kun faa Husmænd, der kom med i Arbejdet. Muligvis var den Tids Husmænd endnu ikke modne til at tage Del i Foreningsarbejdet; i hvert Fald kom der ingen Husmænd paa de ledende Poster i Foreningerne. Tildels med Støtte fra Staten og det kongelige danske Landhusholdningsselskab, blev der gennem mange Landboforeninger gjort meget for at vække Husmændenes faglige Interesse. Allerede i Tredserne blev der gratis uddelt faglige Smaaskrifter til de dygtigste Husmænd. I Halvfjerserne blev der paabegyndt Præmiering af ypperligt dyrkede Husmandslodder. Staten betalte Halvdelen, og den Forening der foretog Præmieringen maatte selv udrede den anden Halvdel. Dette Præmieringsarbejde tog, i Løbet af kort Tid, et ret stort Omfang, og fik en ikke ringe Betydning for Husmandsbruget. Dels var Præmierne, der

blev udbetalt i Penge eller Kunstgødning, en Opmuntring for de dygtigste Husmænd, og dels blev disse derved kendt, og virkede derved ved Eksemplet. Endvidere spredte Dommerne, der i Reglen var indsigtsfulde Mænd, megen nyttig Viden.

Interessen for det faglige vaagner.

Her i Hjørring Amt paabegynder Hjørring Amts landøk. Selskab, som dengang var den eneste landbrugsfaglige



Forening i Amtet, Præmieringen i 1872, og som det hedder, vil man særlig præmiere: Rodfrugtdyrkning ved Spade, og Dyrkning ved Køer samt Hegnsplantning. Senere agiteres der for større Hønsehold og Ægproduktion ved Husmandsbrugene. Der bliver holdt Foredrag om Gedehold af Dyrlæge *Rud. Hansen*, sen., og i 1884 vælges den kendte forhenværende Landstingsmand *Søren Pedersen*, Jetsmark til at besøge alle de konkurrende Huslodder. I 1880 indleder daværende Formand for Foreningen, Proprietær *J. K. Winde*, Gl. Burholt, paa det jydske Delegeretmøde en Forhandling om Reglerne for Præmiering af Huslodder. Af Referater fra den Tids Delegeretmøder i de samvirkende jydske Landboforeninger fremgaar det, at man har

været meget interesserede i Husmandsbrugets Opkomst. Saaledes fremkom *A. Neergaard*, Breinholt paa Delegeretmødet i 1889 med en meget rammende Udtalelse, der lød saaledes: „*Det vigtigste er at fremkalde Bevidsthed hos Husmanden om, at han ikke er Daglejer, men Jordbruger, og vække Vilje og Interesse hos ham for at være det.*"

I 1890 lader Hjørring Amts Landboforening ansætte 5



Hjørring Amts Landboforenings Husmandskonsulenter. Siddende fra venstre: *Isak Svendsen*, Ø. Brønderslev. *Chr. Ottosen Christensen*, Ingstrup. Staaende fra venstre: *Andreas Olsen*, Hørmested, *P. Nalholm*, Ugilt. *Karl Rafn*, Hørby.

dygtige Smaabrugere som Husmandskonsulenter, en i hver af Amtets 5 Herreder. Deres Opgave er nærmest, at bedømme de indkomne Ansøgninger om Præmie, men iøvrigt at virke som Vejledere, som det hedder, for Egnens talrige, fremadstræbende Husmænd. Denne konsultatoriske Virksomhed blev fortsat indtil Husmandsforeningerne opstod, og Husmændene selv tog Opgaven op under noget andre Former. Igennem Aarene virkede en Række Husmænd som Vejledere for deres Standsfæller, og flere af dem fik stor Indflydelse og prægede den landbrugsfaglige Udvikling inden for det mindre Landbrug paa deres Egn i gunstig Retning.

Følgende Mænd har virket som Husmandskonsulenter:

I Horns Herred: *Andreas Olsen*, Hørmested.

I Dronninglund Herred: *Olenius Sørensen*, Sejrhede, Asaa.
Karl Rafn, Hørby.

I Børglum Herred: *J. Korsbæk*, Grindsted Mk. Brønderslev.
Isak Svendsen, Øster Brønderslev.
Peter Iløholt, Jerslev.

I Vennebjerg Herred: *Peter Andreasen*, Rakkeby Holm.
Jørgen Bæk, Skallerup.
P. Nalholm, Ugilt.

I Hvetbo Herred: *Chr. Ottosen Christensen*, Ingstrup.
Samuel Jensen, Kvorup.

Husmandsrejserne.

Ogsaa i dette Tidsafsnit begyndte Husmandsrejserne, som i Løbet af faa Aar fik en meget stor Tilslutning. I Begyndelsen blev der ydet Tilskud til Rejseudgifterne fra forskellige Sider, senere traadte Staten til. De rejsende Husmænd blev overalt godt modtaget, og Sagen blev omfattet med Sympati fra alle Sider. Rejserne kom til at betyde overmaade meget for mange af Deltagerne, ikke alene fagligt; men det gav ogsaa Udsyn og skabte kollegial Samfølelse og bidrog sikkert til at fremme Organisationstanken hos Husmændene.

Landbrugskrisen i Firserne.

Omkring 1880 begyndte den økonomiske Landbrugskrise, som skulde faa saa stor Betydning for hele det danske Landbrug og ikke mindst for Husmandsbruget. Den egentlige Aarsag til Krisen var den stærke Udvikling inden for Transportvæsenet, der medførte en meget forøget Tilførsel af Kornvarer fra oversøiske Lande til det europæiske Marked, hvorfor Priserne blev stærkt trykkede, hvilket var et meget alvorligt Slag for vort Landbrug, som i høj Grad var basseret paa Kornsalg. Det var navnlig det store Landbrug, det gik ud over; men naturligvis spøredes Virkningen ogsaa nedad. Som en lykkelig



Det første Andelsmejeri i Hjørring Amt.
Alfaholm i Poulstrup. Begyndt i 1886.

Udgang af Krisen skete Ændringen i Driftsmaaden i Landbruget; idet man gik over til Produktion af Fedevarer, Smør og Flæsk, og Grunden til det danske Landbrugs Opblomstring og Udvikling, lige ind til vor Tid, blev dengang lagt.

Andelsbevægelsen.

En afgørende Aarsag til at denne Kursændring indenfor Landbruget lykkedes saa godt var, at man havde eller fik Forstaaelsen af Samholdets Betydning; idet der blev startet Andelsmejerier og Andelsslagterier m. v. Andelssagens Kongstanke: „Lige Ret og lige Pligt", blev anerkendt, om ikke just af alle, saa dog af Flertallet, saaledes at Husmanden med de faa Køer og Svin fik samme Ret som Storleverandøren, nemlig een Stemme, og ligeledes havde begge samme Pligt, nemlig Leve-



Moderne Andelsmejeri i Ingstrup.
Opført 1937.

ringspligt og solidarisk Garantipligt. Det er Andelssagen der har givet det danske Landbrug sit Særpræg, og Forudsætningen for at denne Udvikling kunde ske er vanskelig at udrede. Sikkert er det, at Højskolen har haft en meget stor Betydning; idet mange af de Mænd fra den Tid, der blev Formidlere mellem Fortid og Fremtid, var Elever fra Højskolerne og var optændt af Højskolens Ideer. Men glemmes maa det ikke, at den danske Bondestand, lige fra Fællesdriftens Tid, er øvede i Samarbejde og Sammenhold. At Andelsbevægelsen fik en afgørende Indflydelse paa Husmandsbrugets Rentabilitet er indlysende. Nu fik den store og den lille Producent den samme Pris hjem, og Husmanden kunde producere mere Mælk og flere Svin end hans Avl betingede ved Indkøb af Foderstoffer, naar han saa sin Fordel derved. Før Mejeriernes Tid var f. Eks. Husmandssmør betydeligt lavere i Pris end Herregaardssmør; nu blev Prisen den samme. Ligeledes har Brugsforeninger, Fællesindkøb af Foderstoffer, Gødning o. s. v. bidraget til at støtte Økonomien, ikke mindst i Husmandsbruget.

Jordspørgsmaalet.

Der var nu skabt Betingelser for, at mange flere af Landbrugets Unge kunde faa Foden under eget Bord her hjemme; istedet for at blive Byarbejdere eller rejse til Amerika, og nu blev Jordspørgsmaalet brændende. Der maatte Udstykning til, ligesom mange økonomiske Spørgsmaal skulde løses, for at de Unge kunde komme til. Allerede i 1880 var der gennemført en Lov om Oprettelse af to Husmandskreditforeninger, en paa Øerne og en i Jylland, og for at holde de udstedte Obligationer i en for Laantagerne antagelig Kurs, garanterer Staten Interessenternes Renteydelse.

Igennem Firserne og Halvfemserne fik Jordspørgsmaalet mere og mere Interesse, og i 1896 kom den første Lov om Statslaan til Oprettelse af Husmandsbrug. Senere er denne Lovgivning udvidet og forbedret, saaledes at offent-

lig og privat Udstykning har foræget Husmandsbrugenes Antal meget betydeligt, og denne Udvikling vil sikkert ogsaa fortsætte i Fremtiden.

Husmændene organiserer sig.

I Slutningen af forrige Aarhundrede var der gjort enkelte Tilløb til at starte faglige eller økonomiske Foreninger for Husmænd, som dog ikke vandt nogen større Tilslutning. Saa vidt man ved, blev den første Husmandsforening, saaledes som vi kender dem nu, stiftet i Klim i Thisted Amt den 23. Septbr. 1896, af Husmand *Jens Clausen.* Ved Stiftelsen skal denne have udtalt, at naar han ønskede oprettet Husmandsforeninger, var det først og fremmest for derigennem at virke for, at Husmændene kunde blive dygtige, selvhjulpne, frihedskærlige Mænd; men ogsaa for som Stand at arbejde hen til at faa Indflydelse og Medbestemmelsesret med Hensyn til Husmandsbevillinger. (Som allerede nævnt blev Statsbevillingerne til Husmandsbruget forvaltede af Landboforeningerne.) I de følgende Aar blev der dannet flere lignende Foreninger forskellige Steder i Landet. Allerede i 1901 blev der paa Foranledning af den dygtige og initiativrige, sjællandske Husmand *Karl Hansen*, Ankerstræde ved Køge, dannet en Landssammenslutning af Landets spredte Husmandsforeninger. Karl Hansen var en stor Agitator, som stiftede mange Husmandsforeninger paa Øerne, navnlig Sjælland, og han var ubestridt de sjællandske Husmandsforeningers Fører.



Mindesmærke for Husmand *Jens Clausen.* Stifteren af Danmarks første Husmandsforening. Rejst af jyd. Husmænd i Klim.

Den første Landsforening.

Den 16. Novbr. 1901 afholdtes i Køge det første Landsstævne af Husmænd, og der var mødt Repræsentanter fra Landets forskellige Egne. *Karl Hansen*, Ankerstræde, var Indbyder, og det var ogsaa ham, der i en Tale, trak Linierne op for den paatænkte Landsforenings Arbejde. De fremsatte Planer blev modtaget med saavel Tilslutning som Modstand, navnlig de jydske Repræsentanter udtalte deres Betænkeligheder ved den noget forhastede Start af en Landsorganisation. Resultatet blev imidlertid at Sammenslutningen blev startet under Navn af „Dansk Husmandsforening". Som Formand valgtes *Fr. Oehlerich*, Gænge paa Lolland, som fra Midten af Firserne havde faaet stiftet en Del Husmandsforeninger af udpræget landbrugsfaglig Karakter paa Lolland-Falster; en Bevægelse der ret hurtigt døde hen. Som Bestyrelsesmedlemmer valgtes bl. a. Karl Hansen, Ankerstræde, de jydske Husmandsforeningers Førstemand *Jørgen Nielsen*, Viby, Stifteren af Landets første Husmandsforening *Jens Clausen*, Klim, *Karl Hansen*, Vinde, som havde organiseret Husmændene i Salling, Fjends- og Ginding Herreder i Husmandsforeningen „Fremad", og *R. J. Vandman*, Skørringe, som senere blev de samvirkende danske Husmandsforeningers Formand. Foreningen levede kun et Aarstid, og Grunden hertil angives at være manglende Enighed i Bestyrelsen, og den egentlige Grund var sikkert, at Bevægelsen endnu var for ny til at der straks kunde blive Enighed om Maal og Midler.

Imidlertid blev der Landet over stiftet den ene Husmandsforening efter den anden med en forbløffende Fart, og der var næsten alle Steder god Tilslutning. I Løbet af faa Aar var hele Landet overtrukket med et Net af Husmandsforeninger. Bevægelsen blev overalt mødt med Forstaaelse og Velvillie, maaske var der en forstaaelig Modvillie fra nogle Landboforeningers Side, som i en Aarrække havde arbejdet for Husmandsbrugets Opkomst; men i det store og hele saa man ogsaa fra den Side forstaaende paa Sagen.

Der dannes provinsielle Sammenslutninger.

Imidlertid kunde de mange Foreninger ikke vedblivende arbejde hver for sig, der maatte Samarbejde til, og da Landssammenslutningen ikke gik, startede man Sammenslutninger i de enkelte Landsdele. Allerede i 1902 blev der dannet en Sammenslutning paa Fyn og en paa Sjælland og Lolland-Falster (i god Forstaaelse blev denne Forening i 1907 delt i to). I Efteraaret samme Aar stiftedes De samvirkende jydske Husmandsforeninger, og det følgende Aar blev der dannet en Sammenslutning for Bornholm.



Jørgen Nielsen, Viby, (f. 1868, d. 1914). De jydske Husmandsforeningers Organisator og danske Husmænds Fører. Formand for de samv. jydske Husmandsforeninger 1902—1914 og for de samv. danske Husmandsforeninger 1910—14.

Denne Organisationsmaade viste sig at være den rigtige. Der blev i de forskellige Landsdele arbejdet godt, og Bevægelsen vandt efterhaanden i Fasthed og Styrke. Helt de samme Problemer var det ikke man arbejdede med alle Steder; paa Sjælland var man tilbøjelige til at sætte de sociale Spørgsmaal i Spidsen, medens man i Jylland lagde Hovedvægten paa det faglige; men man respekterede hinandens Opfattelser, og de forskellige Førere havde nok at gøre hver for sig i den stærkt voksende Bevægelse. Det var navnlig Førerne for de to største Sammenslutninger, der blev kendt ud over Landet. Paa Sjælland var det stadig *Karl Hansen*, Ankerstræde, der var i Spidsen, og i Jylland var det Husmand og Gartner ***Jørgen Nielsen***, Viby ved Aarhus, der blev Leder af Bevæ-

gelsen. Ligesom Karl Hansen var Jørgen Nielsen en begavet Mand med et stort organisatorisk Talent, han maa vist betegnes som en mere forsigtig Mand end hans sjællandske Kollega, hans Taktik var at gaa langsomt frem uden dog at tabe Maalet af Sigte.

Statsbevillingerne.

Et Krav, som stadig gaar igen ved den Tids Husmandsmøder, var at Husmændene selv maatte forvalte de Midler, der af Staten blev bevilget til Husmandsbrugets Fremme, men som blev administreret af Landboforeningerne. Der skulde imidlertid gaa en Del Aar, inden dette Ønske blev opfyldt. Mange af Landboforeningernes Mænd havde den Opfattelse, at der kun burde være een faglig Forening for Landbrugere — store som smaa — nemlig Lanboforeningerne, og de var ikke alt for villige til at give Slip paa den en Gang erhvervede Ret. Ved Husmandsforeningernes stærke Vækst steg Kravet i Styrke, og med Tiden indsaa man, ikke alene fra Statsmagtens Side, men ogsaa fra Landboforeningernes, at Kravet var naturligt og berettiget. Efter en kort Overgang, hvor et Udvalg med Repræsentanter for begge Foreninger forvaltede Bevillingerne, blev endelig i 1909 Administrationen overgivet til Husmandsforeningerne. Dette Kravs Opfyldelse blev i Husmandskredse ikke alene betragtet som et Maal, der var naaet; men maaske i højere Grad som et officielt Stempel paa den stadig voksende og virkelystne Bevægelse.

Omtrent samtidig fik Husmandsforeningerne af Staten bevilliget en aarlig Andel af Landbrugslotteriets Overskud, hvilket i høj Grad bidrog til at stimulere Foreningernes Økonomi.

De faglige Opgaver.

Ganske naturligt var det de faglige Opgaver, man tog fat paa straks. Det store Flertal af den Tids Husmandsbrug kan vist ikke kaldes særlig veldrevne set med et Nutidsøje, og der var her en stor Opgave at tage fat paa.

Det var ogsaa en taknemlig Opgave, idet der hurtigt viste sig Resultater hos Foregangsmændene, og ogsaa de mindre beslutsomme blev trukket med. Der blev ansat faglige Raadgivere i saa stor Udstrækning Midlerne slog til, og ogsaa Landboforeningernes Konsulenter blev benyttede. Her i Hjørring Amt fik man hurtigt et Samarbejde i Stand med Landboforeningerne paa Planteavlens Omraade, et Samarbejde som til gensidig Tilfredshed er fortsat igennem Aarene. Det er et meget stort Antal faglige Møder, Mark- og Havevandringer, der i Aarenes Løb er afholdt i Husmandsforeningerne. Der blev endvidere foretaget Bedømmelse af Medlemmernes Roemarker og Haver eller hele Markbrug, og gennem Amts- og de provinsielle Sammenslutninger blev der foranstaltet Elitebrugskonkurrencer m. v. Der er afholdt Planteavlsudstillinger og anlagt Forevisningsmarker og Haver. Først senere kom et omfattende Arbejde for Husdyrbruget til samt Regnskabs- og Husholdningsarbejder. Til disse Arbejder ydes der Tilskud fra Staten. Endelig er der af Staten vedtaget en Lov om Oprettelse af to Husmandsskoler, en paa Sjælland og en i Jylland, medens andre er oprettet ad mere privat Vej. Endvidere en Lov om Tilskud til korte Kursus i Landbrug og Landbrugets Bierhverv paa Skoler, samt Statstilskud til Deltagere i vandrende Landbrugskursus og Husholdningskursus. Husmændene har ikke holdt sig tilbage, naar det gjaldt om at dygtiggøre sig. Til de nævnte Foranstaltninger har der næsten altid været god Tilslutning.



R. J. Vandman, Skørringe (f. 1853). Formand for De samv. danske Husmandsforeninger 1914—31.

Stort set maa de opnaaede Resultater siges at være gode, selv om der endnu, og altid vil være faglige Opgaver at løse. I Husmandsbruget vil der altid være noget at lære, noget der kan blive endnu bedre.

Det sociale Program.

I November Maaned 1902 blev De samvirkende, sjællandske Husmandsforeninger stiftet paa et Møde i Køge, hvor den kendte Godsforvalter *Bertelsen*, Høng, som havde vist Husmandsbevægelsen megen Interesse, holdt Foredrag om Skattespørgsmaalet. Foredraget drejede sig særlig om Husmandsbrugets Stilling til Tidens socia'e Spørgsmaal, særlig Jord- og Skattespørgsmaalet, og det gav Anledning til, at der blev nedsat et Udvalg til at fremsætte Forslag til en Udtalelse fra Mødet. Den foreslaaede Resolution blev enstemmigt vedtaget, og det blev den ud over Landets Grænser kendte „Køgeresolution", som igennem flere Aar af mange blev betragtet som Husmandsbevægelsens Program, og endnu danner Fundamentet for det Program som senere blev lagt.

Køgeresolutionen.

Da Husmandsbruget som selvstændig Driftsform bevislig er den fordelagtigste Form for Landbrug, saavel for Samfundet som for den enkelte. og derfor kan vente at blive den almindeligste (og i Fremtiden mulig den eneste) Driftsform for dansk Landbrug, kan Husmandssagens Udvikling ikke væsentlig bygges paa Bidrag fra Staten eller andre Samfundsklasser, eller paa lignende Undtagelsesregler; men kun derpaa, at Husmandsklassens lige Retsstilling med andre Samfundsklasser fuldt ud anerkendes gennem Lovgivningen.

Husmandsstanden kræver derfor ikke nogen Begunstigelse for sig ved Skattelovgivningen, saasom Ophævelse af de faste Grundskatter og Tiender, der findes ved Jordens Overtagelse og godtgøres ved Afkortning i Købesummen, deslige Byrders Afskaffelse vil urettelig komme et enkelt Slægtled til Gode, og af dette kun de store Grundejere, til Forringelse af Samfundsformuen og til Tab for de ubemidlede Samfundsklasser.

Husmandsstanden maa derimod kræve snarest mulig Ophævelse af enhver Told og Skat, som beregnes af eller i Forhold



til Forbrugsafgifter, saasom paa Fødemidler, Beklædning, Møbler, Bygning, Besætning, Redskaber, Maskiner, Raastoffer og Arbejdsfortjeneste, da alle deslige Byrder (ofte med Tillæg af Toldbeskyttelse o. s. v.) hviler uretfærdigt tyngende paa Arbejdet og de smaa Hjem.

Husmanden maa i Stedet derfor kræve, at der til Dækning af de offentlige Fornødenheder opkræves Skat paa den Jordværdi, som ikke skyldes Enkeltmands Arbejde, men som hidrører fra Samfundets Vækst og Udvikling, og som særlig ophober sig i Storbyerne og ufortjent tilflyder uvedkommende Privatspekulanter, i Stedet for at inddrages i Statens og Kommunens Kasse; deslige Byrder vil ikke tynge Arbejdet, men tværtimod gøre Jorden billigere og derved lette Adgangen for hver Mand til at faa eget Hjem.

Husmandsmødet i Køge opfordrer derfor herved Landets øvrige Husmandsorganisationer til at slutte sig til dette Program i Skattesagen, og opfordrer de politiske Partier, der ønsker Støtte fra Husmandsstandens Side, til at virke for disse Kravs Optagelse paa Partiprogrammet og deres Gennemførelse som Lov under de forestaaende Forhandlinger i Rigsdagen om en Skattereform.

Ifølge *P. V. Jeppesen:* „Husmandsbevægelsens Historie", har en Deltager i Køgemødet udtalt: „Der gik som et Sus af Højtid hen over Forsamlingen, da denne Reso-

lution blev læst op, og selv om ikke alle helt ud forstod Rækkevidden af de Krav som her blev rejst, saa forstod dog alle, at det var Frihedsfanen — den økonomiske Frihedsfane — som de sjællandske Husmænd ved denne Lejlighed sendte til Tops.

Imidlertid vakte Køgeresolutionen ikke Begejstring overalt, heller ikke i Husmandskredse; foreløbig var den kun at betragte som de sjællandske Foreningers Program. Som før nævnt var de jydske Foreningers Fører *Jørgen Nielsen* en grundig Mand, som ikke foretog noget forhastet, og der skulde gaa nogle Aar endnu, inden de jydske Foreninger formede et Program.



Jens Holdgaard, Ikast (f. 1874—d. 1936). Formand for De samv. jydske Husmandsforeninger 1929-36 og for De samv. danske Husmandsforeninger 1931-1936.

Paa det jydske Sendemandsmøde i 1906 blev der vedtaget følgende Resolution, der kan betragtes som de jydske Foreningers Program.

Jydske Sendemænd understreger sine, i Udtalelser paa tidligere Sendemandsmøder, fremsatte Krav om:

1. Lige Ret og lige Livsvilkaar for alle.
2. At sikre Arbejdet fri Adgang til Jord og Slettelse af alle uretfærdige Samfundsskel, hvorfor Valgretsspørgsmaalet, saavel kommunalt som politisk, løses saaledes, at alle fuldmyndige Mænd og Kvinder faar lige og almindelig Valgret.
3. I Skattespørgsmaalet fastholdes Kravet om Ejendomskyldens Omlægning til en Grundværdiskat med stærkt stigende Skala, der benyttes til Afskrivning af den nuværende Finans- og Beskyttelsestold.
4. Sendemandsmødet henstiller til Bestyrelsen at søge Samarbejde med Landets øvrige Husmandsorganisationer og sammen med disse paa Grundlag af foranførte, at forme Husmandsbevægelsens sociale Program.

Dette Program, der ikke afviger meget fra Køgeprogrammet, førte til, at der atter blev vist Samarbejde mellem de forskellige provinsielle Sammenslutninger. Der blev valgt et staaende Udvalg, først med *Karl Hansen*, Ankerstræde, og senere med d n fynske Fører *Emil Rasmussen* som Formand. Dette Udvalg, der af nogle blev betragtet som en Slags Hovedbestyrelse, fik imidlertid ingen større Betydning, og der manglede stadig et samlende Organ for Husmandsbevægelsen.



N. P. Andreasen, Forsinge. Formand for De samv. sjællandske Husmandsforeninger og fra 1936 Formand for De samv. danske Husmandsforeninger.

Landsorganisationen stiftes.

Endelig i 1910 den 18. og 19. Marts blev der afholdt Landsmøde i Odense, hvor „De samvirkende danske Husmandsforeninger" blev stiftet med *Jørgen Nielsen*, Viby, som Formand. Der blev vedtaget Love for Landsorganisationen, og bl. a. bestemt, at der skulde indkaldes til Landsmøde, mindst saa ofte som der afholdes ordinær Folketingsvalg. Hensigten med Mødet var tillige at søge de mange Problemer gennemdrøftede, saaledes at der kunde skrives en Slags Grundlov for Husmandsbevægelsen. Der var en egen Feststemning over dette Møde, som tillige blev præget af Forstaaelse og Sammenhold. Der blev vedtaget et Udkast til Program, som derefter blev godkendt af Hovedbestyrelsen og senere paa Landsmødet i 1913.

Husmandsbevægelsens Program.

Vedtaget paa Landsmødet i Odense den 15. Februar 1913.

Planteavlen:

For at fremme Oplysningen om Planteavlen anlægger Forenin-

gerne Forevisnings- og Forsøgsmarker og -Haver, hvor Interessen for saadanne er til Stede.
Konkurrencer mellem hele Brug eller Dele deraf fortsættes og udvikles. Planteavlsudstillinger afholdes saa vidt muligt hvert Aar i de lokale Foreninger eller i større Sammenslutninger.
Der foranlediges afholdt Markmøder med Foredrag i Foreningernes Forsøgshaver og -Marker. Ligeledes ved Planteavlsudstillinger afholdes faglige Foredrag.
For at skaffe godt og folderigt Sædekorn oprettes der Fremavlssteder, hvor der gøres Fremavl af saadanne Sædstammer, der ved Forsøg har vist sig at være de bedste.
De fra Statens, Landboforeningernes eller egne Forsøg fremkomne Resultater søges offentliggjort i saa stor Udstrækning som muligt.

Husdyrbruget:

Kvægbruget og Svineavlen søges fremmet gennem Staldbedømmelser, og den, ved disse gennemførte Kontrol med de enkelte Dyrs Ydeevne, lægges til Grund for den videre Udvikling.
Fjerkræavlen fremmes ved fortsat Arbejde gennem de kontrollerede Avlscentre, ved Fremavl af Rugeæg og ved Udstilling af Dyr fra Avlscentre.

Andre økonomiske Opgaver:

Gennem Udstykningsforeningerne fortsættes med Arbejde for at lette Adgangen til Jorden.
Foreningerne støtter og iværksætter Kursus, hvor der af kyndige Vejledere gives Oplysning om specielle Emner vedrørende de forskellige Grene af Husmandsbrugets Virksomhed.
Foreningerne antager Vejledere til Varetagelse af de økonomiske Opgaver og lader afholde landøkonomiske Foredrag.
Gennem Lovgivning og Tilslutning til Andelsbevægelsen gøres et Arbejde for at bryde Monopolers og Ringes Udbytning.

De sociale Opgaver:

Lige og almindelig Valgret for alle fuldmyndige Mænd og Kvinder. Hjælp, ydet paa Grund af uforskyldt Nød, berøver ingen Valgretten.
Folkets Ret til Fædrelandets Jord befæstes og udvides.
Da Grundenes Værdi i saavel By som paa Land skyldes Samfundets Liv og Virksombed, bør Bestræbelserne gaa i Retning af at inddrage de samfundsskabte Grundværdier til offentlig Eje gennem en Grundskyld. Under Overgangen til denne bibeholdes en Skat med stadig stigende Skala paa Formue og Indkomst.

For yderligere at lette det arbejdende Folk Adgang til Jord, ydes der af Staten, uden Rentetab for denne, Laan til Oprettelse af Husmandsbrug, til Udstykningsforeninger, Byggeforeninger o. lig. Brugene bliver Selvejendom, dog at Forrentningen af Jordens Værdi bliver fast offentlig Grundbyrde til Staten. Lehn og Stamhuse frigives, og den ved Frigivelsen fremkaldte øgede Værdi inddrages til Staten, ligesom i det hele taget det offentliges Interesser i disse Besiddelser varetages.
Finanstolden nedsættes gradvis, indtil den helt kan bortfalde. Beskyttelsestolden ophæves planmæssig og gradvis.
Vor Skoleundervisning, saavel i Børne- som Ungdomsskoler, lægges saaledes, at alle har lige Adgang til en fyldig Undervisning, som Evner og Attraa anbefaler. Hjemmenes Ret til at ordne Skolens Anliggender befæstes og udvides.
Sundheds- og Alkoholllære indføres som et fast Fag i Skolerne.

* * *

Med Gennemførelsen af Landssammenslutningen og Vedtagelsen af Programmet er Husmandsbevægelsen bleven en fast sammentømret Organisation. En Sammenslutning af Standsfæller, som ikke alene har det fælles Maal, at dygtiggøre sig til at dyrke den danske Jord; men ogsaa at hæve sin Stand saavel kulturelt som socialt. Igennem et forholdsvis kort Spand af Tid har Bevægelsen vokset sig stor i Medlemstal og Enighed og dermed ogsaa i Handlekraft og Indflydelse.

Den følgende Tid.

I den Aarrække der er forløbet siden da — ca. 30 Aar — er Bevægelsen stadig vokset i Medlemsantal og Indflydelse, og der har ikke været Mangel paa Opgaver. Der skal ikke her gøres Forsøg paa at skrive den Tids Historie; men der skal dog nævnes ganske enkelte Ting.

Ved Folketingsvalget i 1913 fik to af Husmandsbevægelsens førende Mænd Sæde i Folketinget, noget der dengang blev hilst med Begejstring af mange Husmænd. Senere har flere Husmænd deltaget i Landets Styre, ikke alene som Rigsdagsmænd; men ogsaa i flere Ministerier har der været Husmænd. Noget der nu ikke mere vækker Forundring. Ogsaa dette Forhold viser noget, om hvad

der er naaet. Igennem Aarene har Husmændenes Talsmænd haft en ikke ringe Indflydelse paa Lovgivningen i flere vigtige Sager; saaledes i Krigsaarene 1914—18, hvor de ekstraordinære Forhold nødvendiggjorde mange Love og Forordninger for at sikre Landets Høst og Befolkningens Forsyning med Levnedsmidler og andre Fornødenheder. Husmandsforeningerne blev da ofte taget med paa Raad, og det samme er Tilfældet under den nuværende Krig, hvor saa mange Forhold griber forstyrrende ind i Samfundshusholdningen. Jordlovgivningen, der er af særlig Betydning for Husmandsstanden, har altid haft Bevægelsens fulde Interesse, og her som i mange andre Spørgsmaal har Husmandsforeningerne ofte haft Lejlighed til at gøre sin Indflydelse gældende.



Chr. Johansen, Brædstrup. Formand for De samv. jydske Husmandsforeninger 1914—29.

I 1920 havde man den Glæde at opleve Sønderjyllands Genforening med Moderlandet, og at de sønderjydske Husmandsforeninger sluttede sig til den danske Bevægelse.

Husmandsbevægelsens Vækst.

Aar	1900.	Nogle faa spredte Foreninger.			
-	1910.	ca. 660	Foreninger	med 34.500	Medlemmer.
-	1920.	ca. 1100	—	- 80.513	—
-	1930.	ca. 1200	—	- 83.806	—
-	1940.	1317	—	- 96.389	—

Økonomiske Foretagender.

Af økonomiske Sammenslutninger, der er startet af Husmænd eller Husmandsforeninger og som arbejder i nær Tilknytning til Husmandsbevægelsen, kan nævnes:

Husmandshypothekforeningen stiftet 1909.

Husmandsbrandkassen stiftet 1918.

Husmændenes Ulykkesforsikring stiftet 1916.

Husmændenes Ansvarsforsikring er et Datterselskab af foregaaende.

Husmændenes Fællesindkøb af Redskaber og Maskiner.

Endelig maa nævnes Udstykningsforeningerne som igennem en Aarrække udfoldede en rig Virksomhed og har hjulpet mange unge Husmænd igang.



P. Nielsen, Tvis, Formand for De samv. jydske Husmandsforeninger fra 1936.

* * *

Maalt med Historiens Alen er der igennem et meget kort Tidsafsnit foregaaet en stor og mægtig Udvikling indenfor de danske Husmandsbrug. Dyrkningsmaaden og den Intensivitet hvormed Jorden dyrkes er ændret meget i gunstig Retning, ligesom Udnyttelsen af de avlede Produkter nu er langt bedre, gennem de mere ydende Husdyr. Den danske Husmand af i Dag har ikke megen Lighed med Husmanden fra forrige Aarhundrede. Den krumbøjede Slider, som de ældre af os endnu husker, eller som vi kender fra Skjoldborgs Fortællinger, der i de tidligste Morgentimer og sen Aften færdedes paa Stien mellem sit nødtørftige Hjem og Herregaarden, havde ikke de samme Betingelser for at øve en Indsats, hverken i faglig eller kulturel Retning, som den ranke og frie Husmand fra vor Tid. Selv om der er adskilligt, der kan trykke ogsaa vor Tids Husmand, saa er han dog i Reglen sin egen Herre og en personlig fri Mand. Maaske er det en gældbunden Mand; men han er i Besiddelse af Stands-

følelse og i Reglen en solid faglig Viden; han har Interesser og Meninger, som han frit kan forfægte, og Husmandsstanden er nu en Stand, der regnes med i det danske Folkesamfund

Den danske Husmandsbevægelse har naaet meget; men der er endnu, og vil altid være Opgaver at røgte og Maal at naa for en vaagen og interesseret Husmandsstand.

Arbejdet tages op i Hjørring Amt.

Da „De samvirkende jydske Husmandsforeninger“ blev stiftet den 15. Novbr. 1902, var Bevægelsen endnu ikke naaet ud over hele Jylland. I flere Egne, saaledes i Hjørring Amt, var der dengang ingen Foreninger. Bestyrelsen for Sammenslutningen, hvis Formand var *Jørgen Nielsen*, Viby, søgte nu at faa Bevægelsen ud overalt, og ved et Bestyrelsesmøde i Decbr. 1903 drøftedes Agitationen i Hjørring Amt. Rimligvis har Jørgen Nielsen derefter sat sig i Forbindelse med *P. Nalholm*, dengang Ugilt, som var godt kendt gennem sit Arbejde for Husmandsstanden inden for Hjørring Amts Landboforening; foruden at virke som Husmandskonsulent var han tillige Fører for Husmandsrejserne i Amtet.


og i Bjergby Skole Fredag d. 15., Kl. 6 Aften.

De samvirkende jyske
Husmands-Foreninger.

Alle, der interesserer sig for Dannelsen af en Afdeling af de samvirkende jyske Husmandsforeninger, indbydes herved til at overvære et Møde i Forsamlingsbygningen i Hjøring Lørdagen den 16de Januar, Kl. 1, hvor Formanden for nævnte Forening, Hr. Jørgen Nielsen, Viby, vil tale.

I Haab om, at den paatænkte Forening kan arbejde i Forstaaelse med Hjøring Amts Landboforening, er dennes Formand, Amtsraadsmedlem Jens Sørensen særlig indbuden.

Medlemmerne af Hesteforsikringsforeningen uden Indskud gøres

Allerede den 12. Januar 1904 var den her vedføjede Annonce optaget i Vendsyssel Tidende, og i samme Nr. af Bladet havde P. Nalholm skrevet en Artikel, som ligeledes skal gengives her:

Husmandsbevægelsen.

Som det vil ses af Bekendtgørelsen her i Bladet holder „De samvirkende jydske Husmandsforeninger"s dygtige og energiske Formand, Husmand Jørgen Nielsen, Viby ved Aarhus. Foredrag i Hjørring paa førstkommende Lørdag. Jeg vil paa det bedste anbefale at give talrigt Møde — ikke alene Husmændene, men enhver der har Interesse for Husmandsbevægelsens sunde, rolige Udvikling i det hele taget.

Husmandsbevægelsen er en Samfundssag og ikke, som mange vil gøre det til, en Klassesag. Det er en Samfundssag af den vægtige Grund, at det store, brændende Arbejdsspørgsmaal ad den Vej tildels kan løses paa en lykkelig Maade, den nemlig, at enhver hæderlig Arbejder, der har Lyst og Energi til at dyrke Jorden, kan faa Jord at dyrke. Der er her i Danmark Jord nok, der ligger og venter paa — under dygtige Mænds Arbejde at blive et solidt Grundlag for lykkelige Hjem. Kun paa den Maade kan Strømmen mellem Land og By reguleres sundt og godt.

Husmamdsbevægelsen er en Samfundssag af den Grund, at Husmandsdrift mere og mere vil blive Fremtidens Landbrug. Husmandsbrugene kan bedre end de større Landbrug indordne sig under og udnytte de forskellige, skiftende Konjekturer, som kommer. Der vil altid blive en meget stærk Tilgang fra de andre Samfundsklasser — særlig fra Gaardmandsstandens — til Husmandsbrugene, medens det modsatte aldrig vil kunne finde Sted i nogen nævneværdig Grad.

Og endelig er Husmandsbevægelsen en Samfundssag af den Grund, at Husmandsstanden allerede er Danmarks talrigeste Stand, men desværre ogsaa den Stand, der staar længst tilbage i Udvikling og Oplysning og af den Grund tillige i berettiget Deltagelse i Samfundsstyrelsen i al Almindelighed.

Af disse og mange flere Grunde kan man kun hilse Husmandsbevægelsen med Glæde, ogsaa naar den giver sig Udslag i Dannelsen af en Mængde Husmandsforeninger — stærkest paa Øerne, men ogsaa i hundredvis her i Jylland. Kun her i Vendsyssel er Bevægelsen i den Retning endnu ikke kommen.

Husmandsforeningerne tager i første Linie fat paa, at hæve, udvikle og udnytte Husmændenes personlige Dygtighed, og derigennem deres økonomiske Selvstændighed. Og i dette Arbejde staar de ikke, og vil ikke staa som Konkurrenter til Landboforeningerne, men som Forbundsfæller. De vil prøve paa at faa alle de mange Husmænd i Tale, som Landboforeningerne ikke har kunnet naa, selv hvor de har virket bedst.

Jeg, der staar i Landboforeningens Tjeneste og Arbejde og

er glad derved, skal være den sidste til at bestride, at disse Foreninger ikke har gjort meget til Fremme af Husmandssagen, og dette gælder den Dag i Dag; men med Husmandsbrugenes stærke Udvikling — baade i Antal og Drift — for Øje, kan Landboforeningerne næppe vedblive alene at tage alt det ledende Arbejde i sin Haand og udføre det fyldestgørende. Arbejdet for Husmandsstandens økonomiske Dygtighed som personlige, selvstændige Udvikling, gaar mere og mere i Enkelthederne og under stedse nye Former. Skal den uddybes mere og mere paa de forskellige Omraader, maa og kan Husmændene selv bedst tage Arbejdet op.

Landboforeningsbevægelsens store Arbejde er gennem de vekslende Tider i en Menneskealder som en stor, bred Strøm rundet ud over Danmarks Land til umaadelig Gavn for det danske Landbrug i sin Helhed. Nu begynder Husmandsbevægelsen som en klar lille Bæk, der med Udpring fra den store Strøm sikkert vil vokse sig stor og rinde viden ud til Husmandsvængene og Udmarkerne for yderligere at frugtbargøre disse og bringe Spirekraft og Voksetrang for ædel Sæd, hvor der før tildels var øde eller ukrudtsfyldt Mark.

Det er min Tro, at Husmandsbevægelsen i godt Samarbejde med Landboforeningerne kan faa Held og Lykke til at udrette meget godt i Retning af at hæve og højne den danske Husmamdsstand baade økonomisk og personligt. Derfor synes i nogen Maade de gode, dygtige Mænd, der gaar foran i Arbejdet, at være en Borgen.

Hvorledes Sagen iøvrigt kan udvikle sig i Fremtiden beror jo først og fremmest paa Husmændene selv, paa den Tilslutning de møder Sagen med; men det beror jo ogsaa en Del paa, hvorledes de større Landbrugs Mænd stiller sig dertil. Hidtil har Bevægelsen mødt Velvillie og Forstaaelse, og det vil sikkert ogsaa blive Tilfældet i kommende Tider. Fremtidsudviklingen her i vort lille Land vil for en Del bero paa, hvorledes Husmandsbevægelsen arter sig. Bliver den modtaget med venlig Forstaaelse, vil den faa Betydning, ikke alene i en bedre økonomisk Udnyttelse af Jorden og hvad der til i mange Muligheder henrører; men ogsaa i politisk og social Henseende.

Husmændene Landet over har været Frihedens tro Mænd, og vil ogsaa vedblive dermed, i samme Grad som deres berettigede Krav imødekommes og stilles Løsningsmuligheder for Øje.

Men for at Husmandsbevægelsen kan faa den Betydning der er nødvendig, maa det komme dertil, at der bliver en lokal Husmandsforening i hvert Sogn. Først paa den Maade kan Begælsen komme i personlig Berøring med den enkelte, og der-

ved faa et godt Resultat til Følge paa alle de mange Omraader som ligger for.

En Begyndelse til dette Arbejde heroppe i Vendsyssel skulde Mødet i Hjørring paa Lørdag være. Jeg kender Jørgen Nielsen personlig som en dygtig Mand, der evner at føre Sagen frem paa en god, sund Maade.

„Godt begyndt er halvt fuldendt".

Ugilt i Januar 1904. *P. Nalholm.*

* * *

Mødet havde samlet ca. 100 Mennesker. Husmand *Chr. P. Jensen,* Skibsby, indledede og *Niels Arildsen,* Hundelev, valgtes til Ordstyrer.

Jørgen Nielsen holdt et dygtigt og klart Foredrag om Husmandsbevægelsens Arbejde og Maal, og meddelte endvidere, at der i de 63 Landboforeninger i Jylland var 30.000 Gaardmænd og 11.000 Husmænd som Medlemmer, men at 70.000 Husmænd staar udenfor nogen Organisation. Landforeningerne havde forsømt Drøftelsen af nationaløkonomiske Spørgsmaal. Vi Husmænd trænger til at faa de sociale Spørgsmaal klarede, ogsaa for vore Efterkommeres Skyld. Det heles Vel er ogsaa den enkeltes Vel. Det er urigtigt, at Gaardmændene skal varetage vore Tarv paa det landøkonomiske Omraade. Frygten for Splittelse er ubegrundet. Vi søger ikke Kamp, som er unødvendig; men vi fastholder vort Syn paa Forholdene. Vi har været glade ved, at Landboforeningerne har taget os ved Haanden, men vi vil nu være med til at bestemme Vejen, der skal styres.

Formanden for Hjørring Amts Landboforening, *Jens Sørensen,* Saksager, forsvarede Landboforeningerne. Det er rigtigt, at vi har faaet for faa Husmænd med, men vi tager med Glæde mod dem der kommer, og de skal finde lydhøre Øren hos os for deres Krav. Vi ser ikke paa, hvad Manden er, men hvad han vil. Selvfølgelig er Husmandsbevægelsen berettiget. Vi maa holde sammen. Fremskridt for de smaa er det ogsaa for de store.

Efter en lang Diskussion blev man enige om at stifte en Husmandsforening for Hjørring Amt, og der indmeldte

sig straks 40 Medlemmer. Til at udarbejde Forslag til Vedtægter og indkalde til konstituerende Møde valgtes et Udvalg, der kom til at bestaa af følgende:

P. Nalholm, Ugilt, *M. P. Pedersen*, Flade, *Chr. P. Jensen*, Skibsby, *F. V. Heidemann*, Bindslev, *Frederik Jeppesen*, Hørmested, *Laurits Christensen*, Grimstedbro, *Niels Arildsen*, Hundelev, Lærer *Madsen*, Aasen, *Jakob Christensen*, Borup, *Niels Pedersen*, Ellehuset, *Niels Jensen*, Bollehede, *Thomas Karlsen*, Langthjem.

P. Nalholm valgtes som Formand for Udvalget.

* * *

At de paa Mødet fremførte Tanker havde vakt en vis Opmærksomhed fremgaar af flere Forhold, bl. a. findes i Vendsyssel Tidende for den 20. Januar samme Aar en redaktionel Artikel med Titlen „Gaardmænd og Husmænd", sandsynligvis skrevet af Redaktør *Vilhelm Carlsen*. I Artiklen udtrykkes der Glæde over, at de mindste Jordbrugere begynder at føle sig mere bevidste end før. Der udtales Anerkendelse af Landboforeningernes Arbejde for Husmændene; men ingen kan samle og vække de smaa Jorbrugere saa godt som deres egne. Iøvrigt hedder det:



Redaktør *Vilhelm Carlsens* Statue i Hjørring. Vilh. Carlsen har gennem sit Blad støttet Husmandsbevægelsen fra den første Begyndelse, og som Skribent gjordt et betydeligt Arbejde for Egnens Opkomst, Landbrug, Plantningssagen m. m.

„Hvad man maa ønske er det, at de mindre Landbrugeres Rejsning maa ske i den rette Aand, at de maa gaa til Arbejdet som den Mand, der føler sig vækket af Morgensolen, og

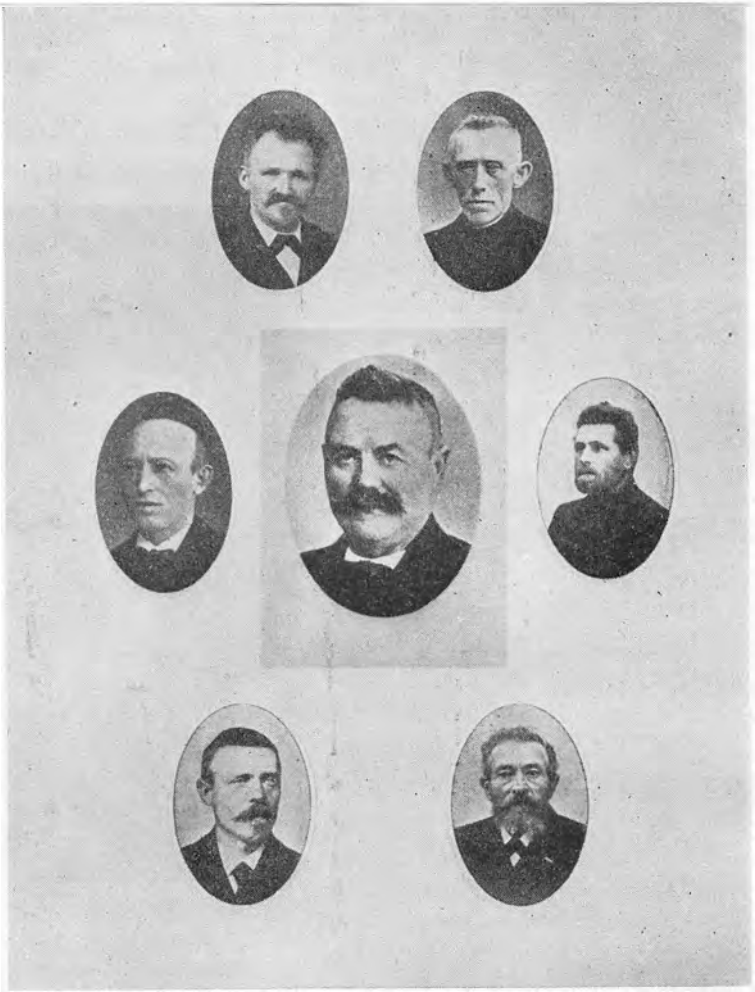

Hjørring Amts Husmandsforenings første Bestyrelse. I Midten: *P. Nalholm.* Øverst fra venstre: *Niels Arildsen, Frederik Jeppesen, Laur. Christensen, Jørgen Bæk, Chr. P. Jensen, M. P. Pedersen.*

som med godt Humør skrider til sin Gerning i Tillid til sig selv og andre, i Tillid til, at han, naar han tager Tingen paa rette Maade, vil kunne udrette en smuk Dagsgerning, hjulpet af venlige Magter fra mange Sider, ja af alle, der har Evne til at glæde sig over, at Landet klædes i Frugtbarhedens stedse rigere Dragt, og at Livet bag Vinduerne i de smaa Hjem bliver lykkeligere og mere tilfredsstillende."

Hjørring Amts Husmandsforening.

Imidlertid var det nedsatte Udvalg i Arbejde, der kom endnu en Artikel om Husmandsbevægelsen forfattet af P. Nalholm, og den 9. Marts 1904 afholdtes der konstituerende Generalforsamling paa Forsamlingsbygningen i Hjørring. Paa Mødet blev der vedtaget Love og lagt en foreløbig Virksomhedsplan. Den første Bestyrelse kom til at bestaa af: *P. Nalholm*, Ugilt, Formand, *Jørgen Bæk*, Sindal, Næstformand, *Laur. Christensen*, Grimstedbro, Kasserer, samt *M. P. Pedersen*, Flade, *Frederik Jeppesen*, Hørmested, *Niels Arildsen*, Hundelev og *Chr. P. Jensen*, Skibsby.

Som Navnet siger, omfatter Foreningen hele Hjørring Amt; der var dog, saavidt det kan ses ingen Medlemmer i Dronninglund og Hvetbo Herreder, trods dette var de faa Medlemmer spredt over et meget stort Omraade. Det første, der tages fat paa, var da ogsaa at søge Medlemstallet forøget. Der holdtes i Løbet af Foraaret og Sommeren Møder i Vennebjerg, Bindslev, Skibsby, Hørmested, paa Kvissel Højskole og paa Vraa Højskole, hvor Forstander *Terkildsen* meldte sig som Medlem. Overalt er det P. Nalholm der fører Ordet. Der blev indmeldt en Del Medlemmer og stiftet enkelte Sogneforeninger, saaledes i Taars og Sindal. Der blev foretaget to Udflugter, en til Vraa og en til Lønstrupegnen, hvor flere Husmandsbrug blev beset.

I Oktober Maaned holdtes der Møder i Taars, Sindal, Glimsholt og Hjørring med Højskoleforstander *Jens Nielsen*, Klank, den senere Forstander for Husmandsskolen i Borris, som Taler. Emnet var: „Husmændenes sociale og økonomiske Stilling". I Bindslev og Øster Brønderslev talte Højskolelærer *Broder Nissen*, Hadsten om: „Husmandsbevægelsen og Socialismen", og i Januar 1905 talte den kendte Lærer *A. Christensen*, Sdr. Tranders paa et Møde i Hjørring om Rodfrugtdyrkning, for en Forsamling paa 150 Mennesker. Ligeledes i Januar holder Nalholm Møder om Husmandssagen i Bjergby, Hørmested og Myg-

dal. Det sidste Sted blev der stiftet en Forening med 17 Medlemmer.

Den 4. Februar blev der afholdt ordinær Generalforsamling i Hjørring, hvor Formanden kunde meddele, at Foreningen nu havde 160 Medlemmer. Efter den store Virksomhed der var udfoldet var Resultatet ikke imponerende, og det viser, hvor svært det er at starte en ny Bevægelse. Der skal Folk til, der for det første er i Besiddelse af Tro paa Sagen, og dernæst har Energi og Udholdenhed, samt være villige til at ofre Tid og Penge paa Sagen. Saadanne Mænd havde man, det var Formanden, P. Nalholm, der trak det store Læs; men han havde mange gode Hjælpere.

Paa Generalforsamlingen blev det besluttet, at Sogneneforeningerne kunde vælge Bestyrelse og af Medlemskontingentet beholde 40 Øre pr. Medlem til Arbejdet hjemme i Foreningen, medens Resten skulde betales til Hovedforeningen.

I 1905 fortsætter Agitationen, der arrangeres mange Møder, og det er mest Nalholm, der møder som Taler; der blev stiftet Foreninger i Astrup, Ingstrup, Jerslev, Horne-Asdal og Serritslev. *Jørgen Nielsen*, Viby, taler ved et Møde i Kaas Forsamlingshus, hvor Jetsmark Husmandsforening blev stiftet med 52 Medlemmer og den kendte Husmand *Samuel Jensen*, Kvorup, blev Formand og den nuværende Formand for Hvetbo Herreds Kredsforening *Chr. J. Christensen*, kom i Bestyrelsen. Foreningens Medlemsantal steg i Løbet af en Maaned til 82.

Paa Landboforeningens Generalforsamling i April Maaned foreslog Nalholm, at Foreningen ydede et Tilskud til Husmandsforeningens Arbejde, hvilket Forslag blev støttet af Frederik Jeppesen, Hørmested. To Husmænd, der var Medlemmer af Landboforeningen fraraadede dette, og det gav Anledning til en rask lille Diskussion om Husmandsforeningens Berettigelse. *Jens Sørensen*, Saksager, sluttede Diskussionen med at rette en Tak til Husmandsbevægelsens Mænd, for at de vil søge at trænge dybere ned, end

vi har kunnet; men han mente dog ikke, at Landboforeningen kunde yde direkte Tilskud til Husmandsforeningen.

Flere kendte Mænd holder Foredrag i de lokale Husmandsforeninger og andre Steder, saaledes Folketingsmand *Thomas Larsen*, Vraa, som oprindelig var Husmand og Smed i Hørmested og senere blev Trafikminister i I. C. Christensens Ministerium, talte om „Enevælde og Folkestyre", og senere om „Det sociale Lovgivningsarbejde". Den kendte Husmandsfører *Leon Melgaard*, Thise i Salling, taler om „Roedyrkning og Sommerstaldfodring". Landbrugskandidat *H. Nielsen*, Klank, holder fire Foredrag forskellige Steder, og paa Mødet i Jerslev Husmandsforening udtalte han bl. a.:

> „En Mand uden Ajlebeholder burde være lige saa sjælden som en Mand uden Cykle, og hans Navn skulde i Avisen til Skræk og Advarsel for andre."

Foreningen begynder Præmiering af virkelig rene Roemarker, og der foretages Udflugter til Vraa og Kvisselegnen, hvor veldrevne Haver og Marker beses, og der sluttes med Foredrag i Kvissel af Statsgeolog *Milters* om „Et lille Stykke Skabelseshistorie". Om Efteraaret blev den første Forening stiftet i Østvendsyssel, hvor Nalholm talte ved et Møde i Syvsten Forsamlingshus, og Sæby-Volstrup Husmandsforening blev startet med *Jens Chr. Jensen*, Volstrup, som Formand.

De samvirkende jydske Husmandsforeninger lod nedsætte nogle Amtsnævn, som skulde vejlede og støtte dem, der søger Statslaan til Oprettelse af Husmandsbrug, og for Hjørring Amt valgtes Frederik Jeppesen, Hørmested, Chr. P. Jensen, Skibsby, og P. Nalholm.

Der arbejdes med stor Iver for en Spareforsikring for Karle og Piger, som var oprettet af de samv. jydske Husmandsforeninger. Hensigten var, at de Unge gennem denne Forsikring skulde opspare det Beløb — 500 Kr. — som der forlangtes som Egenkapital af dem, der ønskede at faa Statslaan. For Deltagerne skulde det altsaa blive en Slags Sikring om af Fremtidshjemmet. I April 1905 be-

kendtgøres en Liste over Repræsentanter i alle Amtets Kommuner, der kan give Oplysninger om Sagen og tegne Forsikringer. Sagen fik ikke nogen stor Tilslutning, men gik dog roligt og støt indtil den første Verdenskrig, hvor Udstykningen for en Tid gik i Staa paa Grund af Dyrtid, og de opsparede Smaasummer ikke mere slog til.

Paa det jydske Sendemandsmøde i Viborg i November 1905 indleder P. Nalholm en Forhandling om „Husmandsforeningernes Arbejde for Planteavlens Fremme". Der blev paa Mødet vedtaget en Tilslutning til, at der ved en Revision af de kommunale Skattelove faas et skattefrit Fradrag for Familier med Børn, og endvidere rettes en Henstilling til Regeringen om at sætte Kraft ind paa Gennemførelsen af lige og almindelig Valgret og ikke at slaa af paa dette Krav.

Ved Generalforsamlingen i 1906 kunde Nalholm meddele, at der nu var 200 Medlemmer i Foreningen, foruden de Foreninger der var stiftet i Østvendsyssel og Hvetbo Herred. Forhandlingen drejede sig særlig om en Tanke, som Formanden havde udkastet, om man skulde dele Foreningen i flere mindre Kredse f. Eks. omkring Byerne Frederikshavn, Brønderslev, Hjørring og evt. Sindal m. fl. Flertallet holdt dog paa, at man skulde bibeholde den gamle Ordning en Tid endnu.

Arbejdet fortsætter efter den samme Linie med en Mængde Møder rundt om i Sognene, og der stiftes Foreninger i Aasted, Lendum, Saltum, Torslev og Hjallerup. I Thorup Skole blev der først i Februar afholdt et Møde med Nalholm som Taler. Det blev besluttet at stifte en Husmandsforening, og endvidere drøftedes Kredsordningen, idet man syntes hele Hjørring Amt var for stort Omraade, og man vedtog at rette en Henvendelse til Formanden for de samv. jydske Husmandsforeninger angaaende Oprettelse af en Kredsforening for Dronninglund Herred.

Om Sommeren fortsættes der med Præmiering af veldrevne Roemarker. Endvidere havde man faaet Tilskud fra

Vendsyssel Tidende til Præmiering af Læ- og Hegnsplantninger. Der foretages en Udflugt til den ud over Landets Grænser kendte, dygtige Jordbruger *Anton Sørensen*, Haubro i Himmerland, og der blev afholdt et Sommermøde paa Vraa Højskole med stor Tilslutning.

I 1907 blev der stiftet en Sammenslutning af Foreningerne i Østvendsyssel under Navn af „Dronninglund Her-



Vraa Højskole. Hvor Amtsforeningen i Bevægelsens første Aar holdt sine Sommermøder, og hvor mange Husmandsforeninger i Aarenes Løb har nydt Gæstfrihed.

reds Husmandskreds", og i Sydvestvendsyssel stiftedes der en lignende Sammenslutning af de derværende Foreninger under Navn af „Hvetbo Herreds Husmandskreds". Paa den aarlige Generalforsamling kunde Nalholm meddele, at der i Aarets Løb var afholdt 51 Møder, dels i de lokale Husmandsforeninger og dels Agitationsmøder i Sogne, hvor der endnu ikke var stiftet Foreninger.

Samme Aar blev det Samarbejde med Landboforeningen paa Planteavlens Omraade, som er løbende endnu, paabegyndt, og der blev ansat en fælles Planteavlskonsulent. Ved Bestyrelsesvalgene i de Aar var det i Reglen Genvalg, der skete dog nogle faa Ændringer. En Tid var

saaledes *Isak Svendsen*, Øster Brønderslev, Medlem af Bestyrelsen, samtidig med at han var Formand for Hjørring Amts Landboforening, et Forhold der sikkert bidrog til at skabe et godt Forhold mellem de to landøkonomiske Foreninger.

Paa Sendemandsmødet i Efteraaret 1907 blev der vedtaget nye Vedtægter for den jydske Samvirksomhed; efter disse skal Bestyrelsen vælges amtsvis, med en Repræsentant for hvert Amt. Her fra Amtet valgtes P. Nalholm som Medlem af den jydske Hovedbestyrelse. Forhandlingerne paa Mødet drejede sig særlig om Udstykningsspørgsmaalet, et Spørgsmaal der havde Sendemændenes fulde Interesse, og det blev paalagt Bestyrelsen at undersøge, hvad der videre kan gøres for at fremme Udstykningen.

I 1909 begyndte man med at afholde de saakaldte Februarmøder, det er Husmandsmøder der holdes over hele Jylland i Februar Maaned. Til Behandling paa disse Møder vælger Hovedbestyrelsen et af Tidens brændende Spørgsmaal for Husmandsstanden. Dette Aars Emne var Jordudstykningssagen, og paa Mødet i Hjørring den 1. Februar var Indlederen P. Nalholm. Mødet havde god Tilslutning, og der blev en livlig Diskussion om Sagen.

Ved tidligere Aars Generalforsamlinger i Hjørring var der ikke samlet noget større Antal af de noget spredt boende Medlemmer; men i 1909 var der ca. 150 Medlemmer til Stede, og Formanden kunde ogsaa dette Aar melde om Fremgang paa alle Felter. Der havde som sædvanlig været en livlig Mødevirksomhed og iøvrigt var man stærkt interesserede i det paabegyndte Planteavlsarbejde.

I Slutningen af 1909 danner Foreningerne omkring Brønderslev en Sammenslutning under Navn af „Brønderslev og Omegns Husmandskreds", og dermed har Bevægelsens Organisation i Hjørring Amt faaet den Form, den i det væsentlige har endnu. De fire Kredsforeninger fortsætter nu Arbejdet hver for sig, og der er nok at gøre. Der er forøget Tilgang af Medlemmer hvert Aar; der tiltrænges noget fastere Organisationsformer, som ogsaa

kommer lidt efter lidt. Der føres ofte ret skarpe Diskussioner om Repræsentationsret og Stemmeret m. v. paa Kredsmøderne, men Uenighed har, saa vidt det kan konstateres, aldrig ført til Sprængninger eller større Frafald af Medlemmer. Hjørring Amts Husmandsforening, der for faa Aar siden var den første lille Spire til Husmandsbevægelsen i Amtet, har allerede nu tre selvstændige Arbejdsfæller i de tre Kredsforeninger i Øst, Vest og Syd; men Foreningen har dog selv beholdt ca. Halvdelen af Amtet som Arbejdsomraade.

Paa den aarlige Generalforsamling den 23. Februar 1910 i Hjørring, hvor der var ca. 200 Medlemmer til Stede, kunde Formanden meddele, at man havde 27 lokale Foreninger med ca. 900 Medlemmer. Endvidere at den sidste Tids stærke Interesse for Udstykningssagen havde givet sig Udslag i Stiftelsen af „Hjørring Amts Udstykningsforening" med Chr. P. Jensen, Skibsby, som Formand. Paa Mødet var der en livlig Debat om Organisationsformen, og en enkelt Forening truede med at melde sig ud, og da man kom til Valg af Repræsentanter til det jydske Sendemandsmøde, som den Gang foregik paa Kredsgeneralforsamlingerne, viste det sig, at der var flere lokale Foreninger end det Antal Sendemænd, der kunde vælges; dette kom naturligvis til at gaa ud over de smaa Foreninger, som altsaa ingen Sendemænd fik valgt, hvad de højlydt beklagede sig over. Dette gav Anledning til, at *F. V. Heidemann*, Bindslev, (gamle Heidemann) forlangte Ordet. Gamle Heidemann havde den Vane at sige sin Mening kort og klart uden Udsmykning af nogen Art; og ogsaa i dette Tilfælde fængede hans Tale, der lød omtrent saaledes: „Naar de smaa Foreninger ingen Sendemænd faar, fortjener de det heller ikke! Hvorfor sørger de ikke for, at Foreningerne bliver noget større? Der er Folk nok at tage af!" Kraftige Hør'raab fik de utilfredse til at forstumme.

Paa Mødet skete der det opsigtsvækkende, at P. Nalholm, paa Grund af Mangel paa Tid, nægtede at modtage

Genvalg som Formand. Trods kraftige Opfordringer om at fortsætte, og Tilbud om Honorar for Arbejdet var han ubøjelig, og der maatte findes en anden Leder.

Denne Periode i Hjørring Amts Husmandsforenings Historie, fra 1904 til 1910, kan kaldes den nalholmske Periode, idet det var P. Nalholm der ved et utrætteligt og maalbevist Organisationsarbejde havde faaet sat Fart i Bevægelsen, faaet startet en Forening, der nu stod med 27 Lokalforeninger spredt over hele Arbejdsomraadet, og med mange Medlemmer der var skolede i Foreningsarbejdet, og parate til at føre Foreningen videre. Der var i god Forstaaelse udskilt 3 Kredsforeninger, og Husmandsbevægelsen var nu naaet ud over hele Amtet. Den følgende Tid af Hjørring Amts Husmandsforenings Historie hører hjemme under Kredsforeningerne.

Kredsforeningerne.

Efterhaanden som Bevægelsen voksede, og der blev naturlige Betingelser derfor, blev, som allerede omtalt, Amtsforeningen delt i fire sevlstændige Sammenslutninger af Husmandsforeninger, de saakaldte Kredsforeninger. I 1910 blev der stiftet en Husmandsforening paa Læsø, og paa Grund af denne Forenings isolerede Beliggenhed, virker den som Kredsforening. Ogsaa Vedsted-Fristrnp Husmandsforening har en Tid, sammen med en Naboforening, virket som selvstændig Kredsforening.

I 1909, da Administrationen af de faste Statsbevillinger til Husmandsbrugets Fremme overgik til Husmandsforeningerne, fik Kredsforeningerne, gennem de provinsielle Sammenslutninger, forholdsmæssig Andel i disse Beløb. Bevillingerne drejer sig om Tilskud til Husmandsrejserne og Præmier, henholdsvis almindelige Præmier og de saakaldte betingede Præmier. Tilskud til Rejser, almindeligvis 3 Dages Rejser, ydes til Husmænd eller Husmandskoner, der formenes at have Forudsætninger for at faa Udbytte af at se andre Egne og Forhold, og som ellers har ringe Lejlighed til at komme ud. De almindelige Præmier bliver tildelt de bedst drevne Brug, og der skal gaa mindst 3 Aar inden et præmieret Brug atter kan tildeles Præmie, og da kun hvis Vedkommende er værdig til en højere Præmie. Ved Uddeling af betingede Præmier, der i Almindelighed er Tilskud til Ajlebeholdere, Møddingspladser, evt. Redskabet m. v., lægges der Vægt paa, at Vedkommende er en driftig Mand, der økonomisk set kan bruge en Haandsrækning. Disse Bevillinger er nu i Krigstiden midlertidigt indstillede.

For at disse Præmier og Tilskud kunde komme i de rette Hænder, krævedes der en Organisation med gode Forbindelser og Kendskab til de enkeltes Forhold. Her stod vore Kredsforeninger godt rustede til at løse Opgaver paa en god Maade. De lokale Foreninger fik Indstillingsret, og Kredsforeningerne valgte faste Dommere, i Reglen to Mænd der sammen med den lokale Formand foretager Bedømmelsen.

De faglige Arbejder og andre økonomiske Opgaver lægger i høj Grad Beslag paa Kredsforeningerne Arbejdskraft. Her i Amtet er der paa disse Felter et frugtbart Samarbejde, dels mellem de forskellige Kredsforeninger indbyrdes, og dels med Egnens forskellige Landboforeninger.

Iøvrigt har Kredsforeningerne mange andre Opgaver, som ikke nærmere skal omtales her; men i det følgende skal gives en kortfattet Omtale af de forskellige Kredsforeningers Arbejde, Organisation og Ledelse.

Hjørring Amts Husmandsforening.

Fra 1910, da de øvrige Kredsforeninger var dannede, fortsatte Foreningen sin Virksomhed som Kredsforening med et Arbejdsomraade, der i det væsentlige bestaar af Horns- og Vennebjerg Herreder. Ved *P. Nalholms* Fratræden valgtes *Lars Nielsen*, Hedehuset, Hørmested, (nu Bækken i Bindslev) som Formand. Det blev hans Opgave, at ordne Administrationen af Statsbevillingerne og i det hele taget at ordne og underbygge Organisationsformen. Ved det følgende Valg af Hovedbestyrelse i den jydske Samvirksomhed i 1911, afløste Lars Nielsen ogsaa der P. Nalholm som Hjørring Amts Repræsentant i Hovedbestyrelsen. Lars Nielsen virkede som Formand i tre Aar til 1913, da *Ole Olsen*, Nymark i Aasted, valgtes; men allerede det følgende Aar trak han sig tilbage, og i 1914 valgtes *Jens Libak Hansen*, Agdrup, Taars, som Formand. Dette var uden Tvivl et heldigt Valg, idet Jens Libak Hansen endnu, efter 28 Aars Forløb, er Foreningens For-

mand, og under hans Ledelse er Foreningen stadig bleven større, og mange nye Opgaver taget op.

De faglige Arbejder er i denne Periode udvidet betydeligt. Først blev det almindelige Planteavlsarbejde udvidet til ogsaa at omfatte Læplantning og Havebrug; derpaa toges der fat paa Grundforbedrings- og Ungdomsarbejdet, senere kom Husdyrbrugs-, Regnskabs- og Husholdningsarbejderne til. Ved Gennemførelse af alle disse Opgaver har mange af Foreningens Medlemmer udført et betydeligt Arbejde i Foreningens Tjeneste, ligesom der blev ansat forskellige Konsulenter og andre Hjælpere. Dette er imidlertid omtalt andetsteds.



Lars Nielsen, Formand for Hjørring Amts Husmandsforening 1910-14. Hjørring Amts Repræsentant i den jydske Hovedbestyrelse 1911-16.

Organisationsformen blev efterhaanden uden større Gnidninger ordnet og lovfæstet. I 1925 blev de Vedtægter vedtaget, hvorunder der arbejdes endnu. Alle Medlemmer har Stemmeret paa Generalforsamlingen, og denne er højeste Myndighed i Foreningens Anliggender. Bestyrelsen bestaar af 7 Medlemmer, der ligesom Medlemmer af de staaende Udvalg vælges af Generalforsamlingen. Som fast Led i Styrelsen afholdes, som Regel 2 Gange aarligt, Formandsmøder, hvor de lokale Foreningers Formænd drøfter Foreningens Anliggender.

Foruden Administrationen af Statens Midler har Foreningen fra de allerførste Aar modtaget et Beløb af Vendsyssel Tidende, først 200 Kr., senere 250 og nu 300 Kr. om Aaret til Præmiering af Læ- og Hegnsplantning. I 1919 stillede Frederikshavn og Omegns Sparekasse, i Anledning af sit 75 Aars Jubilæum, et Legat paa 10.000 Kr. til Raadighed for Foreningen; de aarlige Renter heraf skal anvendes til Fremme af Havebrug og Plantning i Horns

Herred. Legatet styres af Formanden for Hjørring Amts Husmandsforening samt 2 Medlemmer valgt af de lokale Foreninger i Horns Herred eller disses Formænd. Modtagelsen af disse Midler bidrog til at give Foreningen større Arbejdsmuligheder og har i høj Grad bidraget til at fremme Havebrugets Opkomst og Interessen for Plantning.

Som Dommere ved de omfattende Bedømmelsesarbej-

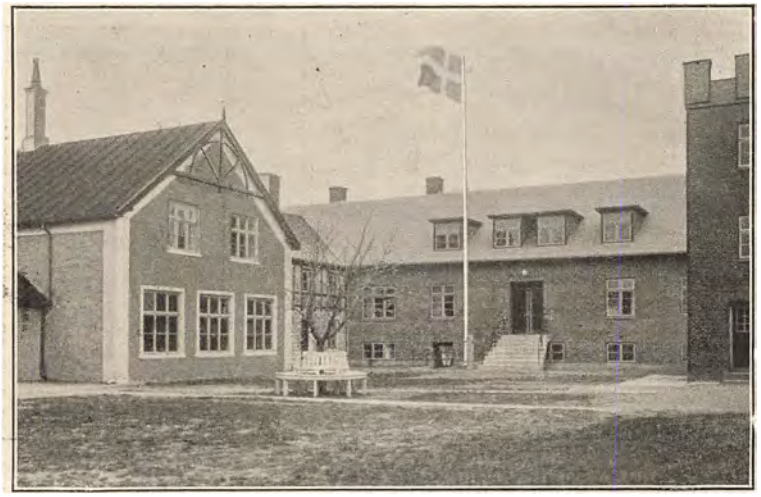

Bagterp Ungdomsskole. Hvor Hjørring Amts Husmandsforening som oftest afslutter sine 1 Dags Rejser, og hvorfra mange Husmandsforeninger har gode Minder.

der har en Række af Foreningens Mænd taget Del, i længere Tid har følgende virket: *Anders. Chr. Hansen*, Rakkeby, *Chr. Møller Nielsen*, Lendum, *Valdemar Kirkegaard*, Tolne, og *Jens Heidemann*, Bindslev, for Tiden har de to sidstnævnte Hvervet.

Foruden Indstillingen til 3 Dages Rejserne har Foreningen aarligt i en Del Aar, indtil Krigen satte en Stopper derfor, arrangeret 2 Dages Rejser, der formede sig som Besøg hos andre Kredsforeninger i forskellige jydske Egne. Værterne lagde Turen tilrette med Besøg hos nogle af deres dygtigste Husmænd m. v. Chr. Møller Nielsen var i mange Aar Fører for disse Rejser.

Foreningens aarlige Udflugt, den saakaldte 1 Dags Rejse, fik i Aarenes Løb en meget stor Tilslutning, i de senere Aar har der været op til 600 Deltagere. Dagen begyndte i Reglen med en kort Morgenandagt i en af Egnens Kirker, hvorefter Deltagerne i et imponerende Biltog aflagde Besøg paa Tylstrup Forsøgsstation, Vildmosen eller andre større Pladser, hvor der var noget nyt eller

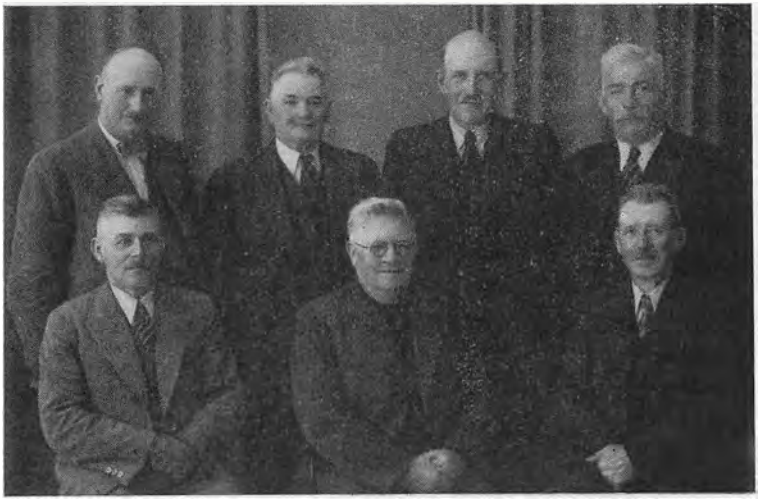

Hjørring Amts Husmandsforenings Bestyrelse 1942. Siddende fra venstre: *Emil Pedersen*, Jerup, *Jens Libak Hansen*, Taars, (Formand) *Thomas Bæk*, Nr. Harridslev. Staaende fra venste: *Mourits Mølgaard*, Sindal, *Jens Heidemann*, Bindslev, *Morten Mortensen*, Rakkeby, og *Valdemar Kirkegaard*, Tolne.

fagligt interessant at se, for at slutte paa en af Egnens Ungdoms- eller Højskoler. Ogsaa en Udenlandsrejse har man vovet sig ud paa, idet man i 1924 foretog en Norgesrejse med god Tilslutning. Meget fornøjeligt og interessant var det at hilse paa Kollegaerne, de norske Smaabrugere, og se den pragtfulde norske Natur.

I de senere Aar er Foreningen traadt i Samarbejde med Hjørring Amts landøkonomiske Selskab i en omfattende Auktionsvirksomhed. Der holdes for Tiden ugentlige Auktioner over Dyr i Hjørring og i Reglen hver an-

den Uge i Bindslev, Sindal og Vraa. Oprindelig var der en Del Modstand mod, at Foreningen skulde medvirke her, idet mange ansaa Auktionsvæsenet for en uheldig Handelsmaade, den i Reglen lange Kredit lokker ofte Folk til at købe, som maaske ikke saa godt har Raad dertil, og en stadig trykkende Auktionsgæld er ikke af det gode. Imidlertid har det vist sig, at holder Foreningerne ikke Auktioner, er der andre, der gør det med betydeligt højere Salær, eller der sælges paa Kontrakt med en ofte meget høj Provission. Som Auktionsvæsenet er ordnet nu, med de lave Salærer og den omfattende Kontrol i alle Retninger, er det en meget betryggende Omsætningsmaade, hvad ogsaa de fleste tidligere Modstandere af Sagen har indset.

Ligeledes i Samarbejde med Landøkonomisk Selskab har Foreningen i 1941 faaet oprettet et Eksportmarked i Hjørring og bygget en Eksportsamlestald. Eksportmarkedet har haft en meget stor Omsætning i den forløbne Tid og har tilsyneladende afhjulpet et Savn.

I 1929 fejrede Foreningen 25 Aars Jubilæum og udgav i den Anledning et Festskrift forfattet af *Peter Jensen,* Nr. Harridslev.

I 1910 havde Foreningen 900 Medl. i 27 Lokalforeninger.
I Jubilæumsaaret 1929 2160 — - 35 —
I 1941 2944 — - 38 —
og i Jubilæumsaaret 1942 runder vi de 3000.

Dronninglund Herreds Husmandskreds.

Paa et Møde i Agersted den 5. Maj 1907, efter Indbydelse af Formanden for Sæby-Volstrup Husmandsforening, *Jens Chr. Jensen,* Volstrup, stiftedes Sammenslutningen „Dronninglund Herreds Husmandskreds", af følgende Foreninger: Sæby-Volstrup, Hjallerup, Flauenskjold, Thorup, Torslev, Ørsø og Albæk. Det vedtoges, at Sammenslutningens Bestyrelse bestaar af de lokale Forenings Formænd, og den første Bestyrelse kom til at bestaa af: Jens Chr. Jensen, Volstrup, Formand, *Niels Larsen,* Hjallerup, Læge

Fr. Jensen, Flauenskjold, *Anton Larsen*, Høbjerg, Thorup, *Kristian Kristensen*, Agerdal, Torslev, *Chr. Sørensen*, Tusbro, og Lærer *Urban Hansen*, Albæk.

De første Opgaver, der blev taget op, var af oplysende Art, der blev afholdt nogle Foredragsrækker i Foreningerne. Allerede Aaret efter Foreningens Start fik man Andel i Statens Midler til Præmiering og Rejser. Som



Bestyrelsen for Dronninglund Herreds Husmandskreds 1942. Siddende fra venstre: *J. Jespersgaard*, Hellum, *J. Jensen*, Skæve, *N. P. Thomsen*, Agersted, Formd. *J. P. Wammen*, Hjallerup, *N. P. Olsen*, Flauenskjold, *Fr. Christiansen*, Badskær, *Lars Eriksen*, Dronninglund. Staaende fra venstre: Konsulent *J. Larsen-Ledet*, Dybvad, *Kr. Andersen*, Ørsø, *Johs. Berntsen*, Volstrup, *Johs. Thomsen*, Albæk, *J. Mikkelsen*, Torslev, *Jens Larsen*, Thorup, *Kr. Nielsen*, Asaa.

faste Dommere, der berejste Kredsen, virkede først Jens Chr. Jensen, Volstrup, senere *Jens Jensen*, Vorsaa, og siden 1929 har *Chr. Larsen*, Theasminde haft Hvervet sammen med Kredsens Planteavlskonsulent.

De nævnte Arbejder bidrog til at skabe Liv og Bevægelse i Foreningerne, dette i Forbindelse med en kraftig Agitation for Sagen førte til, at der blev stiftet en Række nye Foreninger, som efterhaanden sluttede sig til Kredsen, og disses Formænd indtraadte derved som Medlemmer af Bestyrelsen:

1909.	Thorenshede	Husmandsf.	ved *P. H. Nielsen*, Hale Mølle.
—	Hellevad	—	- *Jens Madsen*, Paradis.
1910.	Hellum	—	- *Laurits Sørensen*, Stoksted.
1913.	Try-Thorshøj	—	- *Fuglsang*, Thorshøj Mølle.
—	Dronninglund	—	- *Karl Oluf Andersen*, Asbækholt.
1916.	Hørby	—	- *A. C. Christiansen*, Estrup Mark.
1918.	Asaa	—	- *Hans Jensen*, Højbo.
—	Badskær	—	- *A. C. Christiansen*, Estrup Mark.
1919.	Volstrup	—	- *N. C. Jensen*, Ørtoft.
1920.	Ørum	—	- *Søren Hald*, Raunstrup.
1926.	Agersted	—	- *Jens Albertsen*, Bymosen.
1927.	Skæve	—	- *Peter Nielsen*, Stagsted.
1933.	Hugdrup	—	- *Aage Jørgensen*, Hugdrup.

Efterhaanden tog Kredsen ogsaa de faglige Arbejder op. I en Aarrække deltog man i Planteavlsarbejdet sammen med Amtets øvrige Landboorganisationer, og fra 1921 blev der ved Samarbejde med Dronninglund Herreds Landboforening antaget en Planteavlskonsulent med Bopæl i Dybvad. Fra 1919 har Foreningen et staaende Planteavlsudvalg. Siden har Foreningen beskæftiget sig med mange forskellige faglige Opgaver. I første Række var det Fremskaffelsen af Kalk til de mange kalktrængende Marker, senere medvirkedes der ved Dannelsen af 2 to store Mergelselskaber. Efterhaanden meldte der sig en Række faglige Spørgsmaal som Husdyrbrug, Havebrug og Plantning, Ungdomsarbejde og Husholdning. Disse Opgaver blev taget op, undertiden paa egen Haand, eller i Samarbejde med Amtssammenslutningen eller Landboforeningen. I 2 Aar havde Kredsen egen Planteavlskonsulent. Iøvrigt er disse Arbejder omtalt andet Sted i Bogen.

Der har i Aarenes Løb været afholdt mange Planteavlsudstillinger, dels af Kredsen alene, og i nogle Aar i Samarbejde med Landboforeningen blev der afholdt nogle meget store Udstillinger i Dronninglund, Dybvad og Øster Vraa. Der har været afholdt en Del større Sommermøder med Foredrag af faglig og kulturel Art af kendte Talere. Endvidere har der været arrangeret 2 Dages Rejser til andre Kredsforeninger i forskellige jydske Egne, en gik til Samsø og i 1938 til Jubilæumsskuet paa Bellahøj. Som

Fører for disse Rejser har *J. P. Thomsen*, Agersted, virket i en Aarrække. Kredsens Udflugt, eller 1 Dags Rejse, har altid haft god Tilslutning.

Foreningen har haft en lang Række Formænd. En af Grundene hertil maa søges i, at Bestyrelsen, som allerede nævnt, bestaar af de lokale Foreningers Formænd, og at Formanden vælges af Bestyrelsens Midte. Naar derfor en



Try Højskole, som Husmandsforeningerne ofte besøger, og hvor de altid bliver modtaget med stor Gæstfrihed.

Formand for en Lokalforening afgaar, gaar han med det samme ud af Samvirksomhedens Bestyrelse. Om dette er en Fordel eller det modsatte, skal man ikke her prøve paa at udrede; men flere Formænd for Kredsen er af en eller anden Grund afgaaet i den lokale Forening, hvorefter han automatisk udgaar af Kredsbestyrelsen.

Følgende har virket som Kredsformænd:

1907—14 *Jens Chr. Jensen*, Volstrup.
1914—15 *Niels Larsen*, Hjallerup.
1915—16 Lærer *Pedersen*, Thorup.
1916—21 *N. C. Christiansen*, Holsdam, Ø. Vraa.
1921—25 *Karl Knudsen*, Klinghuset, Karup.
1925—26 *Chr. Christensen*, Thorup.

1926—28 *Karl Knudsen*, Klinghuset, Karup.
1928—35 *Jens Valdemar Christensen*, Volstrup.
1935—39 *Julius Sørensen,* Stagsted, Hjallerup.
1939—42 *Chr. Larsen*, Hugdrup.
Fra 1942 *N. P. Thomsen*, Skovledet, Agersted.

Foreningen holder en aarlig Generalforsamling om Foraaret, hvor alle Medlemmer af de tilsluttede Lokalforeninger har Stemmeret, samt et Efteraarsmøde, hvor Kredsens Anliggender drøftes.

Foreningen er nu tilsluttet 19 lokale Husmandsforeninger som i 1941 tilsammen havde 1418 Medlemmer.

Hvetbo Herreds Husmandskreds.

Hvetbo Herreds Husmandskreds blev stiftet ved et Møde paa Nr. Saltum Afholdshotel den 11. December 1907. Der var Repræsentanter til Stede fra Jetsmark, Saltum, Hjermitslev-Alstrup, Ingstrup og Hune Husmandsforeninger. Det vedtoges at Kredsbestyrelsen bestaar af 2 Medlemmer fra hver af de tilsluttede Foreninger, hvoraf den ene skal være Formanden. Den første Bestyrelse fik følgende Medlemmer: *Samuel Jensen* og *Bertel Christensen* fra Jetsmark Husmandsforening, *Kresten Andersen* og *Kresten Nymark* fra Saltum Husmandsforening, *Marinus Madsen* og *Niels Chr. Mathiesen* fra Hjermitslev-Alstrup Husmandsforening, *Chr. Ottosen Christensen* og *Vilhelm Hansen* fra Ingstrup Husmandsforening, *Jens Støve* og *Anders Jensen* fra Hune Husmandsforening. Som Formand valgtes Samuel Jensen, Kvorup og som Næstformang Kresten Andersen, Sdr. Saltum.

Af Forhandlingsprotokollen fremgaar det, at man i første Række har tænkt paa at udføre et Oplysningsarbejde baade i faglig og kullurel Retning, og at man ogsaa har tænkt paa Husmandskonerne ses deraf, at der i 1908 blev søgt Samarbejde med Landboforeningen om Afholdelse af Husholdningskursus. Endvidere lod man samme Aar afholde 3 Foredragsrækker i Lokalforeningerne samt et større Sommermøde i Hune Plantage med Høj-

skoleforstander *Karl Nielsen*, Aaby, og Lærer *Sørensen*, Rendbæk, som Talere. Det følgende Aar talte *Jørgen Nielsen*, Viby, ved Sommermødet, som blev afholdt i V. Hjermitslev. Følgende Aars Sommermøder blev skiftevis afholdt i Pandrup, Blokhus og ved Nol Sø, og Talerne har stadig været kendte Mænd indenfor Husmands- eller Højskolebevægelsen.

I 1909, da Hjørring Amts Udstykningsforening blev stiftet, udførte Kredsbestyrelsen et ernergisk Arbejde for Tegning af Garantikapital; der resulterede i, at ca. 60 pCt. af den for hele Amtet tegnede Garanti var fra Hvetbo Herred.



Chr. J. Christensen, Formd. for Hvetbo Herreds Husmandskreds siden 1920.

De første Aar prægedes iøvrigt af Administrationen af Statsbevillingen til Husmandsrejser og Præmiering af veldrevne Husmandsbrug samt betingede Præmier til Aljebeholdere, Møddingspladser, Redskaber og Mergling. I de første Aar virkede *Lars Poulsen*, Sandalshus som fast Dommer sammen med Dommere fra de lokale Foreninger. Senere gik man over til 2 faste Dommere, og i nogle Aar skiftedes der jævnligt, indtil man nu har 2 veltjente Mænd nemlig *Bertel Christensen*, Voldkær, der har virket i 26 Aar og *Ejner Jæger*, Faarup, som har været Dommer i 12 Aar.

Man var dengang stærkt interesserede i Mergling og Kalkning. Sammen med Landboforeningen fik man oprettet en Kontrakt med Andels Cementfabrikken i Nørresundby om Levering af Kalk til Medlemmerne til rimelige Priser. Senere købte Husmandskredsen selv et Kalkleje, hvorfra der blev leveret betydelige Mængder Kalk til Medlemmerne til meget lave Priser. Der blev ordnet Fællesindkøb af Frø og Saasæd samt af smaa Heste til

Husmandsbrug. Der blev arrangeret mange Planteavlsudstillinger skiftevis i Pandrup og V. Hjermitslev; paa Udstillingerne var Fjerkræ, Biavl, Husholdning eller Ungdomsarbejdet som oftest ogsaa med.

I 1913 drøftedes et Forslag om Tilslutning til det Planteavlsarbejde med Konsulentvirksomhed, der blev udført af Landboforeningen og Hjørring Amts Husmandsforening;



Bestyrelsen for Hvetbo Herreds Husmandskreds 1942. Siddende fra venstre: *Peder Kr. Pedersen*, Thise. *N. Chr. Nielsen*, Saltum, *Chr.* J. *Christensen*, Pandrup, *P. Jensen Christensen*, Jestmark, Staaende fra venstre: *Søren Jensen*, Hune. *Gerh. Mathiesen*, Ingstrup, *Guldbæk Skarnager*, V. Hjermitslev, *Ingemann Olesen*, Vrensted, *Chr. Augustesen*, Fristrup.

men det blev dengang stemt ned. Først i 1917 kom Kredsen med i dette Arbejde, og der blev straks efter anlagt en Forevisningsmark i Pandrup, som i 1920 blev udvidet til ogsaa at omfatte en Forevisningshave. Saavel Mark som Have, der senere er nedlagt, blev flittigt besøgt af Kredsens Medlemmer og fik stor Betydning. Senere er det faglige Arbejde udvidet til ogsaa at omfatte mange andre Opgaver, som efterhaanden er taget op, mest i Samarbejde med Amtets øvrige Husmandskredse. Navnlig Ungdomsarbejdet, der i 1926 blev taget op i Samarbejdet med

Landboforeningen, har her i Kredsen haft stor Tilslutning af Unge. Det førte til, at de Unge stiftede deres egen Forening under Navn af „Ungdommens Fremtid". Denne Forening virkede godt i en Aarrække ved Dyrkning af egen Jord, Markvandringer, Planteavlsudstillinger m. v.; senere medvirkede Foreningen ved Start af en landbrugsfaglig Ungdomsskole. Ogsaa vore unge Piger har vist, at de er interesserede i det faglige, idet et teoretisk Husholdningskursus i Pandrup i Vinteren 1942 havde samlet 78 Deltagere.

Foruden de uddelte Understøttelser til 3 Dages Rejser har Kredsen i Aarenes Løb arrangeret en hel Del 2 Dages Rejser til andre Kredsforeninger, og 1 Dags Rejser som ofte har haft overvældende Tilslutning; f. Eks. var man et Aar i Skagen pr. Særtog med 1039 Deltagere.

I 1933 blev der vedtaget nye Vedtægter med den Ændring, at Kredsbestyrelsen bestaar af de lokale Foreningers Formænd samt Kredsformanden, der vælges paa den ordinære Generalforsamling. Kredsens Generalforsamling bestaar af Delegerede fra de lokale Foreninger, 1 for hver paabegyndt 25 Medlemmer. Sammenslutningen har i de forløbne Aar haft 4 Formænd, nemlig:

1907—11 *Samuel Jensen*, Kvorup.
1911—13 *Jens Otto Mathiasen*, Rendbæk.
1913—20 *Jens Peter Jensen*, Skjulsmark, Ingstrup.
Fra 1920 *Chr. J. Christensen*, Pandrup.

I 1915 blev Vrensted og Thise Husmandsforeninger tilsluttet Kredsen, og senere kom Vedsted Fristrup Husmandsforening ogsaa til, saaledes at Sammenslutningen nu bestaar af 8 Foreninger, som i 1941 havde 582 Medlemmer.

Brønderslev og Omegns Husmandskreds.

Kredsforeningen er stiftet i Efteraaret 1909, desværre fremgaar det nøjere Tidspunkt ikke af Forhandlingsprotokollen. De stiftende Foreninger var: Brønderslev, Vrensted-Thise og Tolstup-Stenum, og den første Bestyrelse

kom til at bestaa af: *Søren Sørensen*, Kornumgaards Mark, Formand, *Lars Jensen Larsen*, Sønder Hede, Kasserer, samt *Niels Chr. Nielsen*, Thise Enge, *Martin Nielsen*, Tømmerby, og *Jens Jensen*, Kongsenge, Vrensted.

Man er straks gaaet i Gang med at arrangere Foredragsrækker i Foreningerne samt Udflugter, allerede i 1910 foretages der Udflugt til *Anton Sørensen*, Haubro,



Bestyrelsen for Brønderslev og Omegns Husmandskreds 1942: Siddende fra venstre: *Anton Godskesen*, Tømmerby, *Viggo Bæk*, Brønderslev, *Chr. J. Christensen*, Jerslev, *Harald Pedersen*, Ø. Brønderslev, *Lars Jensen*, Serritslev. Staaende fra venstre: *Peter Steffensen*, Serritslev, *Chr. H. Jensen*, Tolstrup, *Svend Lyngø*, Klæstrup, *Valdemar Knudsen*, Brønderslev, *Lars Chr. Larsen*, Hallund.

ham der sagde, at der ingen Grænser er for, hvad Jorden kan yde. Fra 1910 fik man Andel i den faste Statsbevilling til Husmandsbrugets Fremme, det første Aar 536 Kr., hvoraf de 260 Kr. blev anvendt til Præmier og Resten til 3 Dages og 1 Dags Rejser. Som fast Dommer, der sammen med de lokale Formænd bedømmer de forskellige Brug, valgtes straks *Lars P. Nielsen*, Nibstrup Hede. I 1912 afløses han af *Karl Jepsen*, Brønderslev, som i 1917 faar en Medhjælper, nemlig *Martin Pedersen*, Sterup. Fra 1921 har Gartner *P. Jensen*, Brønderslev, og

fra 1936 *Chr. Jensen Christensen*, Risholm, Jerslev, virket som Dommere.

Efterhaanden kom der flere Foreninger til. I 1914 tilsluttedes Serritslev samt Vraa-Emb Husmandsforeninger og i 1915 Jerslev. Endvidere er Øster Brønderslev Husmandsforening tilsluttet Kredsen. Senere er Vrensted og Thise Foreningerne flyttet over i Hvetbo Herreds Kredsforening og Vraa-Emb til Hjørring Kreds. Saaledes bestaar Kredsen nu af følgende Husmandsforeninger: Brønderslev, Hallund, Jerslev, Serritslev, Tolstrup-Stenum og Øster Brønderslev.

Kredsens Bestyrelse bestaar af 2 Repræsentanter fra hver af de tilsluttede Foreninger, hvoraf den ene er Formanden. Bestyrelsen vælger af sin Midte en Formand, og der har været forholdsvis mange paa denne Post.

1909—11 *Søren Sørensen*, Kornumgaards Mark.
1911—15 *Niels Chr. Nielsen*, Thise.
1915—23 *Hans Christiansen*, Flyvbjerg.
1923—24 *Anton Langbak*, Øster Brønderslev.
1924—27 *Johannes Nielsen*, Emb.
1927—28 *Godtfred Jensen*, Holte.
1928—32 *Johannes Ingvardsen*, Brønderslev.
1932—33 *Jens Jensen*, Vraa.
1933—37 *Hans Larsen*, Brønderslev.
1937—39 *Terkild Terkildsen*, Serritslev.
Fra 1939 *Chr. Jensen Chistensen*, Risholm, Jerslev.

Kredsen har i den forløbne Aarrække arbejdet med en Mængde Opgaver. I en Del Aar deltages der i Planteavlsarbejdet sammen med Amtets øvrige Landbo- og Husmandsforeninger, og foruden Forsøgsvirksomhed m. v. blev der fremskaffet Frø og Fremavlskorn til Medlemmerne. I 1922 gaar man i Samarbejde med Brønderslev og Omegns Landboforening om Planteavlsarbejdet, og der ansættes en Planteavlskonsulent med Bopæl i Brønderslev. Senere kommer der en Række andre faglige Opgaver til, som overvejende er taget op i Samarbejde med andre Organisationer. Herom meddeles der i et andet Afsnit af nærværende Bog.

Der arrangeres forskellige Planteavlsudstillinger, og der foretages i Reglen aarlige Udflugter, medens Foredragsvirksomheden efterhaanden gaar over til de lokale Foreninger. I 1930 oprettes der en Regnskabsforening med Konsulent *Kjær* som Leder. I 1935 forhandles der med Landboforeningen om Oprettelse af en Landbo-Ungdomsskole, hvilket resulterer i Opførelse af en Skolebyg-

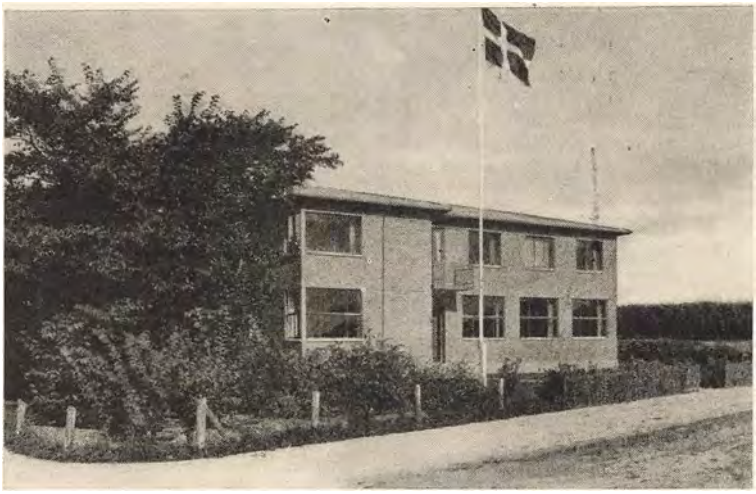

Den landbrugsfaglige Ungdomsskole i Brønderslev.

ning i Brønderslev med Skolelokaler for Undervisning samt Skolekøkken og Lejlighed for Foreningernes Konsulent, der tillige er Forstander for Skolen. Skolen har haft god Tilslutning af Unge, baade kvindelig og mandlig, og det er et Foretagende, vi har haft megen Glæde af.

I 1939 lejer Kredsen en Fenne i Vildmosen, hvor de Medlemmer, der ønsker det, kan faa Ungkvæg græsset, senere har man maattet tage en Fenne til. Gentagne Gange har man forhandlet med Landboforeningens Bestyrelse om en fælles Auktionsordning, dette er ikke gaaet i Orden endnu, men der er en Overenskomst om, at saa længe Landboforeningen holder Auktionerne, faar Husmandskredsen en Andel af disses Overskud. I Vinteren 1942 lod Kredsen nedsætte et Ungdomsudvalg, og der er i Foraaret paabegyndt en Del Ungdomsarbejde. Kredsens Medlemsantal var i 1941 592.

Læsø Husmandsforening.

Af Charles Bodholt.

Hvis man i Dag vilde spørge, om det ogsaa var nødvendigt at oprette en Husmandsforening, da man jo havde en Landboforening paa Øen, saa vil Svaret blive, Ja!

Det mindre Landbrug mente ikke, at dets Interesser blev tilstrækkeligt varetaget af Landboforeningen. Derfor var der nogle Mænd, der gik til Lærer *Outzen*, der den Gang var Lærer i Hals Skole og stærkt interesseret i Husmandssagen. Her blev det besluttet at indkalde til et Møde hos Husmand og Fisker *A. D. Melchiorsen* for at drøfte Sagen nærmere. Dette Møde blev afholdt den 20. Marts 1910, tilstede var Lærer Outzen, Lærer *Nielsen* og en Del Husmænd. Den Aften blev de første Medlemmer indtegnet, og efter at der var bleven agiteret en Del for Sagen, blev der indkaldt til den første Generalforsamling, der blev afholdt den 7. April 1910 i Byrum Forsamlingshus. Her blev Lovene vedtaget, § 1 lyder saaledes: „Foreningens Formaal er at virke for større Oplysning, Dygtiggørelse og Sammelhold iblandt Husmændene. Oplysningsarbejder skal tage Sigte paa alt, hvad der vedrører Agerbrug, Kreaturhold og Landbrugets Bierhverv, endvidere omfatte kommunale og socialøkonomiske Spørgsmaal af Interesse for Husmandsstanden."



A. D. Melchiorsen.

Den første Bestyrelse kom til at bestaa af følgende: A. D. Melchiorsen, Formand, Lærer Nielsen, Kasserer, *Jens Henrik Christensen*, *Poul Vinter Larsen*, *Karl Godtfred Larsen*, *Kristian Rafn*, *Jens Chr. Jensen*, *Laur. Pedersen* *Jesper Thuren Larsen*. De fire sidstnævnte er endnu iblandt os som Æresmedlemmer. Foreningen blev straks indmeldt i „De samvirkende jydske Husmandsforeninger".

Bestyrelsen tog nu fat paa Arbejdet, og det har ikke været lutter Medgang; men fremad er det gaaet, og at der er bleven udrettet et stort Arbejde gennem Foreningen er en Kendsgerning. Arbejdet har særlig taget Sigte paa Oplysning ved landbrugsfaglige Foredrag samt Opmuntringspræmier for veldrevne Landbrug, Havebrug, Læplantning og Hedeopdyrkning. Mange tusinde Lætræer og Smaaplanter er leveret gennem Husmandsforeningen. Ca. 80 Husmænd fra Øen har deltaget i Kursus paa St. Restrup. Desuden er der afholdt ca. 20 Vandrekursus her paa Øen siden Foreningen blev oprettet. Foreningen har arrangeret Husmandsrejser næsten hvert Aar omkring i det halve Jylland, ligesom vi har modtaget næsten lige saa mange Rejsehold fra Jylland.



Gammelt Husmandssted paa Læsø.

Af større Arbejder kan nævnes: I 1936 blev der dannet et Mergelselskab og i 1937 oprettedes en Kontrolforening. I 1938 arrangeredes en ret stor Planteavlsudstilling sammen med Haveforeningen og Biavlerforeningen (1250 Besøgende. Overskud 1200 Kr.). I 1941 toges Afvandingsspørgsmaalet op, og ved Hedeselskabets Bistand blev 4 af de største Vandløb nivelleret, og Overslag udarbejdet; men det viste sig ved Aastedsmøderne, at der ikke endnu er tilstrækkelig Interesse for Sagen, som derfor ikke kan gennemføres for Tiden. Ligeledes i 1941 forsøgtes Oprettelse af en landbrugsfaglig Ungdomsskole, som dog ikke fik nogen større Tilslutning; men vi forsøger igen til næste Vinter.

Foreningen, der startede med 15 Medlemmer, tæller nu over 400, en Del af disse er dog passive Medlemmer. Foreningen fik i 1928 skænket en smuk Fane af *Aage Christiansen*. Foreningens Motto er:

„Samlet Virke giver forøget Kraft."

Følgende har virket som Formænd i Foreningens Tjeneste:

1910—17 *A. D. Melchiorsen.*
1917—31 *Jens Chr. Jensen.*
1931—36 *Charles Bodholt.*
1936—37 *P. Thomsen.*
Fra 1937 *Charles Bodholt.*



Charles Bodholt.

De sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt 1917–42.

Paa det første Blad af Sammenslutningens Forhandlingsprotokol staar følgende:

> „Mandag den 13. August 1917 var ca. 30 af Hjørring Amts Husmandsforeningers Formænd samlet til Møde paa Forsamlingsbygningen i Hjørring, hvor der stiftedes en Forening under Navn af: „De sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt". Foreningens Formaal er, at tilvejebringe en nøjere Forbindelse mellem de lokale Foreningers og Samvirksomhedens Arbejder. Der vedtoges Love, hvori det bestemtes, at Bestyrelsen bestaar af Formændene for Kredsforeningerne og Amtets Bestyrelsesmedlem i Samvirksomheden for Jylland.
> Bestyrelsens Medlemmer er følgende: *N. C. Christiansen*, Formand for Dronninglund Herreds Husmandskreds. *Jens Peter Jensen*, Formand for Hvetbo Herreds Husmandskreds. *Hans Christiansen*, Formand for Brønderslev og Omegns Husmandskreds. *Jørgen Vedsted*, Formand for Vedsted-Fristrup Husmandskreds. *Jens Libak Hansen*, Formand for Hjørring Amts Husmandsforening og Medlem af De samvirkende jydske Husmandsforeningers Bestyrelse."

Sammenslutningen bestaar altsaa af de 5 nævnte Husmandsforeningskredse, hvoraf Vedsted-Fristrup kun virkede som saadan til 1924, da de to Foreninger, den bestod af, blev tilsluttet Nabokredsene. Læsø Kredsforening var ikke med i Amtssammenslutningen og er heller ikke senere bleven tilsluttet; men der bestaar det bedste Forhold til denne Forening, som man stadig staar i Forbindelse med.

Husmandsforeningerne i Han-Herrederne i Hjørring Amt, har dannet en Kredsforening, der er tilsluttet Thisted Amt.

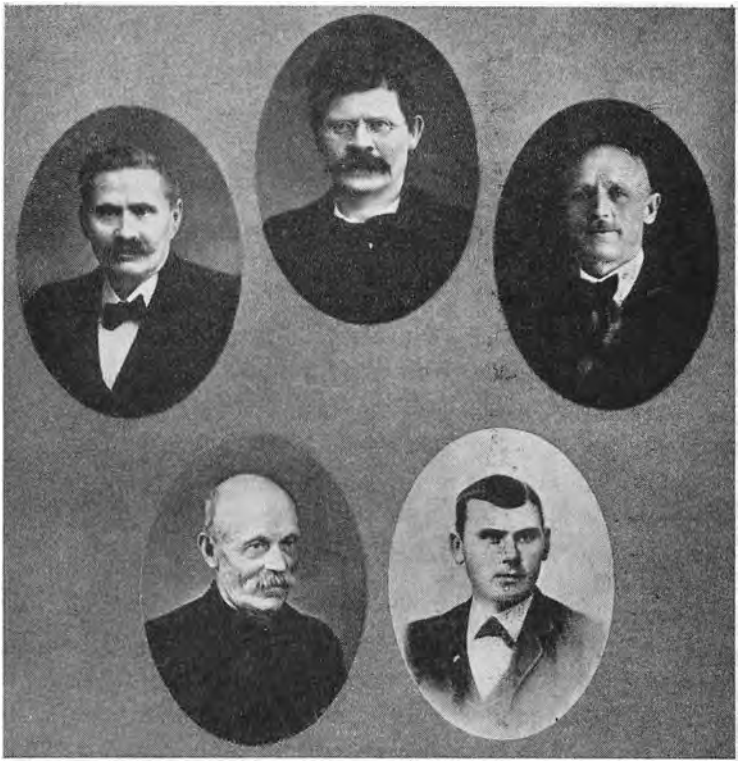

Den første Bestyrelse. I Midten: *Jens Libak Hansen.* Øverst til venstre: *N. C. Christiansen*, Holsdam. Øverst til højre: *Hans Christiansen*, Flyvbjerg. Nederst til venstre: *Jens Peter Jensen*, Skjulsmark. Nederst til højre: *Jørgen Vedsted*, Birkelse.

Man kan ikke undgaa at lægge Mærke til Ligheden, der er imellem Starten af Landssammenslutningen og Amtssammenslutningen i Hjørring Amt. Inden for Landets Husmandsbevægelse virkede først de provinsielle Sammenslutninger i en Del Aar, inden Landssammenslutningen blev stiftet. Ligeledes her i Amtet. Først blev Kredsforeningerne dannede efter naturlige Samlingsomraader, og først da disse Sammenslutninger havde faaet Organisationsapparatet nogenlunde i Orden, savnede man et fælles Organ for Amtets Husmandsbevægelse.

I de første Aar var der ikke mange eller store Opga-

ver, der laa for. Arbejdet laa ude i Kredsforeningerne. Det der blandt andet gav Stødet til, at Sammenslutningen blev dannet netop paa dette Tidspunkt var, at Husmandsforeningerne i Hjørring Amt var tildelt en Andel i Landbrugslotteriets Overskud. Som tidligere omtalt anvendes den overvejende Del af Lotteriets Overskud til Fremme af landøkonomiske Opgaver, og en væsentlig Del deraf faar Landbrugets Organisationer til Løsning af faglige Opgaver, og allerede paa et tidligere Tidspunkt faar de danske Husmandsforeninger Andel i disse Penge. Hjørring Amts Husmandsforeningers Andel var i 1917 Kr. 346,20, som blev fordelt til Kredsene, der havde mere Brug for Midlerne til Løsning af de mangeartede Opgaver, de havde taget op. Ogsaa i de følgende Aar, da disse Midler steg i Forhold til Medlemsantallets Stigning, er det væsentligste gaaet i Kredsforeningernes Kasser. Først da Amtssammenslutningen tog større Opgaver op, fik man selv Brug for Pengene til de faglige Arbejder.

Man fik tillige den Opgave at sørge for Valg af Repræsentanter til Husmandsforeningernes Landsmøder. Som før omtalt, afholdes der saadanne Møder med nogle Aars Mellemrum, naar det skønnes nødvendigt eller formaalstjenligt, hvor Sager af Vigtighed for Bevægelsen drøftes. Det er navnlig Spørgsmaal, der kræver en samlet Optræden udadtil; eller som det udtrykkes i De samvirkende danske Husmandsforeningers Vedtægter; at Samvirksomhedens Opgaver er, uden at fratage de enkelte provinsielle Sammenslutninger noget af deres Selvstændighed, at skabe det størst mulige Samarbejde og Ensartethed i Arbejdsplanen mellem disse og navnlig at repræsentere dem over for Lovgivningsmagten og andre Erhverv.

I de forløbne 25 Aar har der været afholdt 9 Landsmøder, og man har altid her fra Amtet sørget for, at Repræsentationsretten blev fuldt udnyttet; idet man anser disse Møder for at være af stor Betydning for saavel Bevægelsen som Husmandsstanden. Det er her Sammenholdets Styrke skal staa sin Prøve. Amtsbestyrelsen fore-

tager i Reglen en Fordeling af det Antal Sendemænd, hver af Kredsforeningerne kan sende i Henhold til Medlemsantallet, og selve Valget er foretaget af Kredsforeningerne.

Endvidere beskæftigede man sig med Februarmøderne, som afholdtes over hele Jylland. Den jydske Hovedbestyrelse angiver et for Tiden og Bevægelsen aktuel Spørgsmaal, som man gennem disse Møder søger at klarlægge bedst muligt for flest mulige Medlemmer. Som Eksempel paa Emner, der har været taget op, kan anføres:

„Jordspørgsmaalet".
„Egne Midler til egne Hjem".
„Toldspørgsmaalet."
„Husmandsforeningernes Program og Landbrugskrisen".
„Grundskyld".
„Landboungdommens Dygtiggørelse."
„Arbejdsløsheden og Ungdommen."

Amtsbestyrelsen søgte at finde Talere, der beherskede det angivne Emne, og i Almindelighed blev det øvrige Arrangement besørget af Kredsforeningerne. I Reglen havde Februarmøderne god Tilslutning, og der er paa disse Møder sat mange økonomiske og sociale Spørgsmaal under Debat.

Generalforsamlingerne.

De aarlige Generalforsamlinger har fra den første Begyndelse været godt besøgt. Ved disse Lejligheder samledes Repræsentanter fra Amtets Husmandsforeninger og Kredsforeninger, og Generalforsamlingerne har hele Tiden været prægede af Interesse og Arbejdsmod. Lige fra den første Tid har Forretningsordenen stort set været den samme hvert Aar. Det første er en Beretning af Formanden om, hvad Sammenslutningen i Aarets Løb har beskæftiget sig med, samt Ting og Forhold af Interesse for det mindre Landbrug. Derefter følger forskellige Udvalgs-

beretninger, hvorefter det fremførte debatteres, og der er som oftest en livlig Forhandling. Saa er der forskellige Valg og et Foredrag om et aktuelt Spørgsmaal. Der er altid fælles Kaffebord, hvorunder Amtskonkurrencens og andre Præmier uddeles.

I de første Aar kunde det hele klares paa en Eftermiddag; men efterhaanden som Opgaverne voksede, og Arbejdet tog til, maatte der en hel Dag til, og i de senere



Generalforsamling i Hjørring 1942.

Aar er Mødet begyndt om Formiddagen, og saa er det endda sket, at der ikke er bleven Tid til det traditionelle Foredrag.

Som oftest har der været en af Bevægelsens førende Mænd, der har holdt Foredrag ved Generalforsamlingerne, Mænd som *Niels Frederiksen*, *Chr. Johansen*, *Peter Langeland*, *Jens Holdgaard*, *P. Nielsen* m. fl. Emnerne har været: „Den historiske Udvikling indenfor Husmandsstanden", „Husmandsbevægelsens Opgaver", og „Husmandsbevægelsens Betydning", „Jordspørgsmaalet" o. s. v. Ogsaa Spørgsmaal af mere almindelig kulturel Betydning er behandlede, som „Skolespørgsmaalet", „Bøger og Biblioteker". Naturligvis er ogsaa det mindre Landbrugs økonomiske Problemer sat under Debat ved Foredrag som, „Driftsforhold i det mindre Landbrug", „Landbrugets Organisationer", „De vanskelige Kaar for de mindre Land-

brug". Ligesom nyansatte Konsulenter paa den først efterfølgende Generalforsamling i Regel har holdt Foredrag og fremsat et Arbejdsprogram.

Da den økonomiske Krise i Trediverne satte ind med lave Priser paa Landbrugsprodukterne og Produktionsindskrænkninger, noget som ramte det mindre Landbrug særlig haardt, blev der fra Husmandsbevægelsens Side, overfor Statsmagten og andre Myndigheder, gjort, hvad der kunde gøres for at mildne Krisens Forløb. Paa Generalforsamlingerne blev disse Forhold naturligvis drøftede, og i 1934 da Formanden gav Meddelelse om, hvad var gjort fra Statsmagtens Side, omtalte Akkordloven og de forskellige Ordninger o. s. v., udtalte han blandt andet følgende:

„*Vi maa virke for, at Samfundsforholdene bliver saaledes, at enhver, der udfører et godt og dygtigt Arbejde indenfor Landbruget, kan faa et rimeligt Vederlag for sit Arbejde.*"

Et rimeligt Vederlag for Arbejdet var, hvad man forlangte og ikke noget urimeligt, og i Reglen var der Enighed herom. Kun undtagelsesvis blev der paa Generalforsamlingerne fremsat Udtalelser i mere revolutionær Retning, og de vandt ikke Tilslutning. Ligesom Splittelsestendenser, under de vanskelige Forhold, ikke sporedes nævneværdigt indenfor Arbejdet. Det store Flertal blandt Husmandsforeningernes Medlemmer ved, hvad der er naaet gennem Husmandsbevægelsen. At der derigennem er skabt en Sammenslutning, der har et Maal, og som ved den talstærke Tilslutning har givet Husmandsstanden Anseelse og Indflydelse i mange forskellige Forhold. Dette ønsker man ikke at bryde ned, og dette fremgik klart paa Generalforsamlingerne.

I Aarenes Løb er Amtsgeneralforsamlingerne bleven en Slags Generalnævner for Bevægelsen i Amtet; her træffes de ledende Mænd fra Amtets forskellige Egne; dem der staar midt i Arbejdet.

Indre Anliggender.

I Aarenes Løb er der i Bestyrelsen drøftet mange forskellige Problemer til Gavn for Egnens Husmænd, først og fremmest for at fremme de faglige Opgaver. Nogle af disse Arbejder skal nævnes her. I 1919 blev man enige om paa det første Møde i det store Planteavlsudvalg, som den Gang repræsenterede de fleste af Amtets Landboorganisationer, at foreslaa ansat Konsulenter i Plantning, Havebrug og Grundforbedring. Dette førte til, at man i 1920 fik ansat en Konsulent i Havebrug og Plantning og en Assistent hos Planteavlskonsulenten med Grundforbedring som Speciale, og i 1923 blev Assistenten ansat som Grundforbedringskonsulent. I 1920 lader man afholde en Række Regnskabskursus efter et Regnskabssystem der var udarbejdet af *Jens Libak Hansen* og *Peter Jensen*, Nr. Harridslev, og i 1924 ansættes Peter Jensen som Regnskabskonsulent.

I 1924 vedtages det at tilbyde alle nye Statshusmænd gratis Vejledning ved Planteavlskonsulenten, og senere udvides dette til Plantnings- og Haveplaner ved Havebrugskonsulenten.

Husmændenes gamle Krav: „Lige Skat paa lige Jord", er endnu ikke opfyldt; men at Amtssammenslutningen sætter sin Indflydelse ind for dette Krav ses bl. a. af, at man i November 1925 sender følgende Resolution til Regering og Rigsdag:

> „Undertegnede Formænd for samtlige Hovedkredse af Husmandsforeninger i Hjørring Amt forsamlede til Møde i Hjørring den 24. Novbr. 1925 i Anledning af Overskyldsraadets Forhøjelse af Ejendomsskyldsvurderingen for mindre Landbrugsejendomme tillader sig herved, at rette en indtrængende Henstilling til Regering og Rigsdag om at udskyde Forhøjelsens Ikrafttræden som Skattegrundlag samt søge den kommunale Grundskyld gennemført saa hurtigt, at den kan benyttes ved Ligningen straks i 1926.
>
> I den Anledledning gør vi opmærksom paa den efter vor Formening urimelige Forhøjelse af Ejendomsskylden for de mindre Ejendomme, som i Forvejen er ansat forholdsvis højere

end de større. Den stedfundne Forhøjelse vil derfor virke uretfærdigt, og særlig vil det faa Betydning med Hensyn til den kommunale Beskatning."

Underskrifter.

Allerede i længere Tid havde man i Ledelsen været klar over, at der burde gøres noget for Husdyrbruget indenfor det mindre Landbrug. I 1929 nedsættes der et Husdyrbrugsudvalg, som hurtigt bliver enige om, at der maa gøres et mere omfattende Arbejde paa dette Felt, end et Udvalg kan gøre. Sagen bliver drøftet paa flere Bestyrelsmøder, og Resultater bliver, at der fra 1. Januar 1930 ansættes en Husdyrbrugskonsulent. Samtidigt bliver der oprettet et Salgskontor for Husdyr. Der drøftes Udgivelse af et eget Medlemsblad, som dog ikke bliver til noget; men der træffes Aftale med en Konsulent, der paatager sig Regnskabsarbejdet i Østvendsyssel. I 1933 forhandles der med Fællesledelsen for Kvægavls- og Kontrolforeningerne i Hjørring Amt om Samarbejde, som dog ikke gaar i Orden, og man fortsætter Kvægavlsarbejdet med egen Konsulent.

Samme Aar begyndes der med Husholdningsarbejdet, idet der træffes Aftale med Husholdningslærerinder saavel i Dybvad som Hjørring, og i 1936 nedsættes der et Husholdningsudvalg med Repræsentanter fra alle Kredsforeningerne.

Forskellige Gange indstilles dygtige Hedeopdyrkere til Legater fra Hedeselskabet eller anden Anerkendelse. I 1941 træffes der Bestemmelse om at ansætte egne Konsulenter i Regnskab og Husholdning.

Efterhaanden som Amtssammenslutningen tog flere Opgaver op, blev Arbejdet for Bestyrelsen ogsaa større, hvorfor der i 1940 blev vedtaget en Lovændring, hvorefter denne fremtidig bestaar af 7 Medlemmer, nemlig de 4 Kredsformænd, samt yderligere 2 Medlemmer valgt af Hjørring Amts Husmandsforening og 1 Medlem valgt af Dronninglund Herreds Husmandskreds.

Amtskonkurrencen.

Fra 1922 blev der arrangeret en Konkurrence mellem Amtets bedste Husmandsbrug. Kredsforeningerne indstiller, og der kan indstilles 5 fra Hjørring, 3 fra Dronninglund, 2 fra Brønderslev, 2 fra Hvetbo Herred og 1 fra Vedsted-Fristrup Kredsforeninger, og der uddeles 3 Præmier. Bedømmelsen foretages af 3 Dommere, der vælges af Generalforsamlingen, og som Amtsdommere blev i 1922 valgt *Chr. Møller Nielsen*, Lendum, Gartner *P. Jensen*, Brønderslev, og *Jens Libak Hansen*. Chr. Møller Nielsen virkede til sin Død i 1939 og efterfulgtes af *Valdemar Kirkegaard*, Tolne. P. Jensen er endnu Amtsdommer. Jens Libak Hansen blev efter et Aars Forløb afløst af *Jens Jensen*, Vorsaa, der var Dommer i 4 Aar, og siden har Planteavlskonsulenten for Dronninglund Herreds Husmandskreds medvirket ved Bedømmelserne.



Chr. Larsen og *Hustru*. De første der opnaaede 1. Præmie i Amtskonkurrencen.

Der er i de fleste Aar uddelt 3 Præmier; men der gik en Del Aar, inden der faldt en 1. Præmie, medens der i de senere Aar i Reglen har været en 1. Præmietager hvert Aar og et enkelt Aar endog 2. Om dette er fordi Husmændene er bleven dygtigere, eller Dommerne med Aarene er bleven mere tolerante skal ikke kunne afgøres; men vi skal her nævne 1. Præmietagerne:

1928 *Chr. Larsen*, Theasminde, Øster Vraa.
1930 *Peder Chr. Jensen*, Guldager, Hæstrup.
1931 *Poul Hansen*, Vollerup, Vraa.
1932 *Jens Thomsen*, Vangen, Bindslev.
1934 *Søren Hald*, Ravnstrup, Hjallerup.

1934 *Møller Pedersen*, Løkkensminde, Hørmested.
1935 *Anders Jakobsen*, Agersted.
1937 *Emanuel Houstrup*, Taars.
1939 *Thomas Bæk*, Nr. Harridslev, Sønderlev.

De sidste 2 Aar har Konkurrencen paa Grund af Forholdene været indstillet.

Vi har bedt P. Jensen, der har været Amtsdommer igennem 20 Aar om en Udtalelse, og her er den:

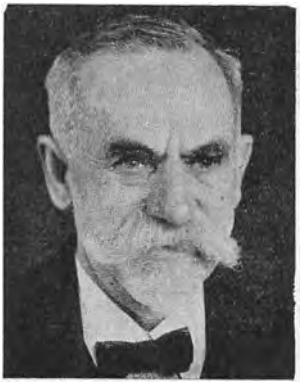

P. Jensen, Brønderslev. Amtsdommer i 20 Aar.

„Jo, jeg har været Dommer i mange Aar, baade Kreds- og Amtsdommer, og det har været min kæreste Bestilling. Dette at faa Lov at se hvorledes der arbejdes og leves paa de smaa Lodder, og at Arbejdsglæden skaber tilfredse Mennesker og lykkelige Hjem, er mit Resultat af at være Dommer. Men jeg kom ogsaa i Lære ved den ideelle Dommer Møller Nielsen, Lendum, et ejegodt, dygtigt Menneske, der ejede et lyst og fornøjeligt Sind. Han faldt straks til, hvor han kom, saa selv om Beboerne var noget tilbageholdne, maatte de straks overgive sig og blive meddelsomme.

De første Aar var vi paa Cykle hvad der var noget træls, naar vi som et Aar var i Pandrup, Milbak, Vorsaa, Bindslev. Senere tog vi Bilen til Hjælp, hvad der ikke altid var bedre. Vi tog den vestlige Del i Bil, flere Gange maatte vi af, naar Bilen paa de opblødte Veje sank i, saa Skærmene slæbte paa Jorden. Vi blev saa sat af ved Aistrup Kirke og begyndte at cykle efter Ørsø til. Ved Hjallerup fik vi en Tordenbyge efter os og den kørte vi omkap med til Dronninglund. Vi maatte følge Vejen, men Bygen stak tværs over, og saa var der til os i en god Mening. Igennemblødte naaede vi Ørsø og havde tænkt at kunne overnatte der; men det var en meget lille Ejendom med et lille Hus, der knap kunne rumme Beboerne. Vi maatte saa afsted til Agersted Gæstgivergaard; men hvor meget vi end bankede paa, blev der ikke lukket op. Derefter maatte vi saa se at komme videre til Vorsaa, som vi naaede hen paa Natten, og hvor vi fik Sengeplads og Tøjet tørret.

Eller en anden Gang vi kom paa Cykle, det var Møller Nielsen og Jens Jensen, Vorsaa, forbi Hørby St., der kom en Jumbe med en

dejlig sort Hest for og kørte forbi os, hvorledes det gik, husker jeg ikke rigtig; men vi kom til at køre omkap med Hesten, snart var vi foran og snart Hesten, og da han drejede fra til Bajensgaard, raabte Kusken: „Tak for Følgeskab". Vi kørte videre til Ørtoft, og morsomt er det at se, hvorledes Husmændene kan tage alt til Nøje og udnytte alle Muligheder, naar det gælder om at skaffe Plads til den voksende Familie. Her havde man udvidet Kostalden og saa skildt en Kobaas fra og faaet et Kammer ud af det, Grebningen var der endnu, Gulvet var Kampesten, og indenfor Sengen var den støbte Vandkrybbe, hvad der gav Anledning til, at jeg maatte høre af at have sovet i Vandkrybben.

Det var et af de første Aar, vi kørte i Bil. Konsulent Jørgensen kørte fos os i en lille Bil med Plads til to, og jeg maatte saa pænt sidde i et lille Rum bagi, hvad der gav Anledning til, at Folk troede min Hat var blæst væk. (P. Jensen bruger af Princip aldrig Hat. Red.) Vi havde lovet Jens Libak Hansen at besøge ham Kl. ca. 9—10; men havde forskellige Genvordigheder, og det var bleven mørkt, da vi kørte op ad en Bakke; pludselig kørte vi istaa, der var ingen Vand paa Køleren. Et Stykke fra Vejen laa en større Gaard, hvor der var Lys. Møller Nielsen blev sendt derhen efter Vand; men fandt ikke et Menneske paa Gaarden; men alligevel kom han med en Spand Vand, og vi kom igen afsted. Ved at svinge ind paa Libak Hansens Bivej, gled Bilen i Grøften, og vi naaede omsider Libak Hansens Kl. 1—2, Beboerne var i Seng; men vi fik dem banket op, og Fru Hansen lavede Kaffe, og Libak Hansen viste os rundt i Haven ved Hjælp af en Flagermuslygte. Næste Morgen Kl. 5 satte Jørgensen mig af ved Bøgen, hvorfra jeg gik hjem, det var lige 24 Timers Arbejde. Saa var der Husmanden, der købte sig en Selvbinder, da hans Kone ikke kunde holde ud at binde op, og for ikke at komme højere i Skat end hans Nabo, der havde en stor Gaard og en Grevetitel. Og saa Husmanden med en stor Børneflok, der alle var ivrige efter at hjælpe til baade ude og inde, en lille 4-aarig Pige kom med sin lille Spand og vilde hjælpe til med Malkningen. Er det ikke netop her, Husmandsbevægelsen har haft sin største Betydning gennem Arbejdet og Arbejdsglæden, at skabe tilfredse Mennesker, lykkelige Hjem og lykkelige Børn, der har faaet Lov at leve deres Barndom i Husmandshjemmene.

Jeg siger Tak, fordi jeg har faaet Lov at komme i disse Hjem.

P. Jensen.

I 1927 fejrede „De samvirkende jydske Husmandsforeninger" 25 Aars Jubilæum bl. a. ved en Jubilæumsudstilling i Aarhus, hvor der udstillede Produkter fra de 5 højst præmierede Brug i hvert af de jydske Amter ved-

føjede Fotografi af Ejendommen og Regnskab fra Bedriften. Følgende Husmænd repræsenterede Hjørring Amt:

Anton Christensen, Hedelund, Vorsaa.
Jens Heidemann, Bindslev.
Jens Jensen, V. Thorsmark, Brønderslev.
Chr. Nielsen, Rakkeby.
Anton Rasmussen, Tusbro, Dronninglund.

Fra 1917 har „De samv. jydske Husmandsforeninger" haft en Mønsterbrugskonkurrence, hvortil Amtssammenslutningen kan indstille, der indstilles i Reglen dem, som i de hjemlige Konkurrencer har opnaaet de højeste Bedømmelser. Præmien bestaar i en Sølvskaal og et Diplom med Fotografi af Præmietageren med Familie og deres Hjem. Dette er den højeste Anerkendelse, der kan faas for dygtigt drevet Husmandsbrug. I de 25 Aar denne Konkurrence har fundet Sted, har følgende fra Hjørring Amt faaet tildelt Anerkendelsen:

1923 *Anton Rasmussen*, Tusbro, Dronninglund.
1926 *Chr. Nielsen*, Rakkeby, Hæstrup.
1932 *Chr. Larsen*, Theasminde, Øster Vraa.
1935 *Jens Heidemann*, Bindslev.
1939 *Emanuel Houstrup*, Taars.

Arbejde og Samarbejde.

Amtsslutningen har igennem Aarene haft Samarbejde med mange Personer, Foreninger og Institutioner, og medvirket ved mange forskellige Opgavers Løsning, der skal her nævnes nogle af de Opgaver, der har ligget for. I 1928 vælges *Peter Jensen*, Nr. Harridslev, til Medlem af et Amtsudvalg, der nedsættes i Henhold til Loven om Drifslaaneforeninger for Ejere og Brugere af Landejendomme. I 1929 deltager *Jens Libak Hansen* i et Møde i Landbrugsministeriet angaaende Norgeseksporten. I 1931 vælges *Johan Andersen*, Rønnovsdal, som Medlem af Akkordudvalget for Hjørring Amt, der blev tillige valgt et Medlem fra Landboforeningerne, og Jens Libak Hansen

blev af Ministeriet udnævnt til Formand for Udvalget. Efter Johan Andersens Død i 1933 indtræder *Laur. Nielsen*, Vejborg, i Udvalget. I 1932 vælges *Jens Valdemar Christensen*, Volstrup, som Medlem af et Udvalg i Anledning af Henstandsloven. Samme Aar vælges *Chr. J. Christensen*, Pandrup, til at indtræde i et Udvalg, der virkede for Afskaffelse af Bropengene ved Limfjordsbroen. I 1935 kommer der nye Regler for Valg af Amtsraadsmedlemmer, hvorefter Opstilling af en Husmandsliste drøftes, dette bliver dog ikke til noget, derimod rettes der Henstilling til de forskellige politiske Partier, der havde til Følge, at to af Husmandsforeningernes ledende Mænd, nemlig *Chr. Møller Nielsen*, Lendum, og Chr. J. Christensen, Pandrup, faar Sæde i det nye Amtsraad. Som Medlem af Statshusmandsbrugskommissionen for Hjørring Amt indstilles Statshusmand *J. P. Wammen*, Holtegaards Mark, Dronninglund, som derefter faar ministeriel Udnævnelse som Medlem af Kommissionen.

Paa Amtssammenslutningens Initiativ nedsættes der Amtsudvalg, med Repræsentanter fra Landboforeninger, Andelssvineslagterier, Fjærkræavlerforeninger og Husmandsforeninger, til at virke for Svineavlens og Fjerkræavlens Forbedring. Til at tiltræde disse Udvalg vælges *Niels Chr. Nielsen*, Saltum, og *Johs. Christensen*, Ravnshøj. Til at tiltræde et Udvalg vedrørende Kornordningen som Landbrugsministeriet nedsætter i 1939 vælges Chr. J. Christensen, Pandrup. I 1940 kommer der en Lov om Tilskud til Reparationer paa Landbrugsejendomme, og som Repræsentanter for Husmandsforeningerne til at tiltræde de nedsatte Byggeudvalg vælges: *Janus Møller*, Hjørring Mark, *Otto Christensen*, Taars, *Emil Pedersen*, Jerup, *Aage H. Jørgensen*, Hugdrup, og Chr. J. Christensen, Pandrup. I 1941 vælges der Medlemmer til at tiltræde et Reguleringsudvalg for Kontrolforeninger i Amtet, valgt blev: *Carl Pedersen*, Ø. Brønderslev, *Chr. Michaelsen*, Vennebjerg, *N. P. Thomsen*, Agersted, og *Odin Jakobsen*, Aasted.

De ledende Mænd.

Ved de mange forskellige Opgaver, der i Aarenes Løb har været arbejdet med, har en lang Række af Foreningens Mænd været beskæftigede, saa mange at det er haabløst at nævne dem alle. Vi maa nøjes med nogle faa af dem, der har virket længst og indtaget de mest ledende Stillinger.



Jens Libak Hansen.

Med en kort Afbrydelse har *Jens Libak Hansen* virket som Formand for Sammenslutningen i hele den 25-aarige Periode, og han er det endnu. Jens Libak Hansen blev i en ung Alder Formand for Taars Husmandsforening og kort derefter Formd. for Hjørring Amts Husmandsforening og Medlem af den jydske Hovedbestyrelse, han er den egentlige Stifter af Amtssammenslutningen og har været den førende Skikkelse indenfor Amtets Husmandsforeningsarbejde i over 25 Aar. Jens Libak Hansen er en Samarbejdets Mand, der har en lykkelig Evne til at bøje Viljerne mod hinanden og faa en Sag til at glide, og han er i den Grad bleven et Samlingsmærke indenfor Amtets Husmandsforeninger, at ingen kan tænke sig nogen anden som Leder og Fører. Ved alle Valg er han stadig, uden Modkandidat og enstemmigt, bleven genvalgt.

Ved Valget af Amtsformand i 1937 begyndte Jens Libak Hansen at tale om, at der burde yngre Kræfter til, og han nægtede bestemt at modtage Genvalg. Det var da

ganske naturligt, at man valgte Næstformanden *Julius Sørensen*, Stagsted, Hjallerup, til Formand, saa meget mere som Julius Sørensen i nogle Aar havde været en meget dygtig og initiativrig Formand for Dronninglund Herreds Kredsforening. Allerede i 1939 trak han sig imidlertid tilbage, og man fulgte atter Traditionen, og lod Næstformanden rykke op paa Formandspladsen, og Næstformanden var Jens Libak Hansen. I sin korte Formandstid fulgte Julius Sørensen de gode gamle Traditioner.



Julius Sørensen, Stagsted.

Af de øvrige Bestyrelsesmedlemmer maa først nævnes *Chr. J. Christensen*, Pandrup, der har været Formand for Hvetbo Herreds Kredsforening i over 20 Aar, og som saadan ogsaa Medlem af Amtsbestyrelsen lige saa længe. Chr. J. Christensen, der er Medlem af Hjørring Amtsraad, er en rolig og solid Arbejdskraft, der nyder stor Anseelse saavel paa sin Egn som indenfor Husmandsforeningerne. Chr. J. Christensen kan betegnes som Hjørring Amts Husmandsforeningers „Grand old man", idet han har været med i Arbejdet lige fra den første Begyndelse, han var Medstifter af Jetsmark Husmandsforening i 1905, den første Forening i Hvetbo Herred, og var Medlem af dens første Bestyrelse.

Ved Amtssammenslutningens Stiftelse i 1917 bestod Bestyrelsen af 5 Medlemmer, nemlig Formændene for de 5 Kredsforeninger. I 1924 blev Kredsinddelingen i Sydvestvendsyssel noget ændret, hvorved Vedsted-Fristrup Kredsforening blev ophævet. Efter dette bestod Bestyrel-

sen af 4 Medlemmer indtil 1940, da Bestyrelsen ifølge en Vedtægtsændring bestaar af 7 Medlemmer.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af *Jens Libak Hansen*, Taars, Formand, *Chr. J. Christensen*, Pandrup, Næstformand, *Chr. Jensen Christensen*, Jerslev, og *J. P. Thomsen*, Agersted, som alle er Kredsformænd. Endvidere af *Julius Sørensen*, Stagsted, samt *Thomas Bæk,* Nr. Harridslev og *Emil Pedersen*, Jerup.



Bestyrelsen 1942. Siddende fra venstre: *Chr. J. Christensen*, *Jens Libak Hansen*, *Julius Sørensen.* Staaende fra venstre: *Thomas Bæk*, *Chr. Jensen Christensen*, Sekretær *Rud. Nordholm*, *Emil Pedersen*, *N. P. Thomsen.*

De faglige Arbejder.

Planteavlsarbejdet.

Efter forudgaaende Forhandlinger samledes Repræsentanter fra Amtets 3 landøkonomiske Foreninger til et Møde i Sindal den 5. Maj 1907 for at drøfte Spørgsmaal til Fremme af Arbejdet for Landbrugets Planteavl. De 3 Foreninger var: Hjørring Amts Landboforening, Landboforeningen Vendsyssel og Hjørring Amts Husmandsfor-

ening, og som Repræsentanter fra sidstnævnte Forening var mødt *P. Nalholm*, Ugilt, *Frederik Jeppesen*, Hørmested, og *Laurits Christensen*, Grimstedbro.

Man enedes om at lade de 3 Foreningers Planteavlsarbejder gaa ind under en fælles Ledelse, hver Forening vælger et Planteavlsudvalg paa 3 Medlemmer, som tillige er Repræsentanter i det fælles Planteavlsudvalg. Det store Udvalg varetager alle 3 Foreningers Interesser paa Planteavlens Omraade, og dets Virkefelt er hele Amtet. Som Udvalgets Formand valgtes Proprietær *Chr. O. Holm*, Eskær ved Tolne, og et snævrere Forretningsudvalg kom til at bestaa af Formanden, *Isak Svendsen*, Ø. Brønderslev og P. Nalholm.



Konsulent *H. Calundan.* Planteavlskonsulent i Hjørring 1907 til 1918.

Som Forsøgsleder og Konsulent for Udvalget blev antaget Landbrugskandidat *H. Calundan.* Endvidere bestemtes det, at alle de Planteavlsarbejder der var sat i Gang af de enkelte Foreninger, fremtidig sorterer under Fællesudvalget; dette gælder saaledes Forsøgsvirksomheden og Forevisningsmarken i Hjørring.

Saavel Udvalgets Formand som Konsulent var meget dygtige og energiske Mænd, og der blev straks Gang i Arbejdet. I Begyndelsen var det særlig de lokale Forsøg, specielt Gødningsforsøg, man var interesserede i, allerede i 1908 blev der anlagt 65 Forsøg, hvoraf de 32 var hos Husmandsforeningens Medlemmer. Det følgende Aar steg Forsøgenes Antal til 89, hvoraf Husmandsforeningen havde de 17. I de følgende Aar stiger Forsøgenes Antal fremdeles, i 1916 havde man saaledes 98 Forsøg. Man holdt sig ikke til Gødningsforsøgene alene, der blev ogsaa anlagt mangeartede Sortsforsøg, Forsøg med Podejord og Bælgplanter til Grøngødning m. v. Man træder i Forbindelse med Statens plantepatalogiske Forsøgsvirksomhed

om Forsøg og Undersøgelser vedrørende Bekæmpelse af Plantesygdomme og Skadedyr. Ogsaa mindre kendte Plantearter interesserer man sig for, idet der i 1918 blev demonstreret Dyrkning af Hør, Hamp, Sennop, Solsikke og Tulipanløg.

I 1908 udsender man gennem Landboforeningens Medlemsblad og Dagspressen Opfordring til Medlemmerne og disses Tillidsmænd om at foranstalte korte Kursus afholdt i Sognene, og samtidigt skitseres en Plan for saadanne Kursus med en Varighed af 14 Dage. Der blev i de nærmest følgende Aar afholdt mange saadanne Kursus i Landsdelen, som Lærere virkede først og fremmest Konsulent Calundan, som efterhaanden maatte have flere Assistenter til Hjælp, desuden blev der ogsaa undervist i Husdyrbrug, i Reglen af Konsulent *C. C. Gaarde*, der var Konsulent for Kvægavls- og Kontrolforeningerne i Hjørring Amt. Disse, efter Nutidens Praksis, langvarige og grundige Kursus, fik en overmaade stor Betydning, navnlig for Egnens Planteavl. Der blev her skabt forøget Interesse for en bedre og mere fagmæssig Dyrkning af Jorden blandt den bredere Befolkning, og der er ingen Tvivl om, at disse Kursus i høj Grad har bidraget til en forbedret Drift i det hele taget ikke mindst ved smaa Brug.

Der arrangeres Planteavlsudstillinger forskellige Steder bl. a. ved Hoveddyrskuet i Hjørring, og i nogle Aar havde man, i Samarbejde med Gartnerforeningen, nogle meget store og smukt arrangerede Udstillinger i Hjørring. Ved den første af disse Udstillinger i 1910 var der 2350 betalende Gæster.

I 1910 paabegyndtes der et Fremavlsarbejde med Kartofler og Sædekorn. I det hele taget var Udvalget meget interesseret i Kartoffelavl, og der blev gjort meget for at fremme og udvide Dyrkningen. I Udvalgets Forhandlingsprotokol staar der saaledes fra 1910: „*Man er enige om, at bruge alle til Raadighed staaende Midler for at søge Interessen fremmet for Kartoffelavl.*“ Der foranstaltes gentagne Gange Prøveoptagning af Kartofler og Roer, og i 1917 drøfter man Skolebørnenes Deltagelse i Optagnings-

arbejdet og Muligheden af at skaffe dem en 14 Dages Kartoffelferie. I 1912 arbejdes der paa at faa oprettet en Kartoffel-Eksportforening, og man er en Tid i Samarbejde med en saadan Forening i Aalborg Amt. I denne Forbindelse søger man at skaffe Oplysninger om Markedsforholdene i Udlandet. Der sendes en Ansøgning til Udenrigsministeriet om, at alle Meddelelser af landbrugsfaglig Interesse, og af Interesse for vor Eksport, gennem Landbrugspressen bliver bragt til Landmændenes Kundskab.

Fremavlsarbejdet tog efterhaanden et stort Omfang, saaledes blev der i 1917 til Foreningens Medlemmer afsat Fremavlskartofler til et Beløb af ca. 26.000 Kr. og Fremavls-Sædekorn for ca. 64.000 Kr., og Udvalget førte samtidigt Tilsyn med ca. 100 Td. Land med Fremavlskartofler og ca. 650 Td. Land med Fremavlskorn.

Medlemmernes Forsyning med Markfrø drøftes, og der startes et Fællesindkøb fra større Frøfirmaer. Et særligt Frøudvalg foretager Frøindkøbet, og der bliver efterhaanden en ret stor Omsætning. I 1912 bestemmes det at søge Tilladelse til at udtage Prøver af Kløver og Græsfrø hos forskellige Købmænd til Undersøgelse paa Dansk Frøkontrol, og Udvalgets Medlemmer paatager sig at søge opnaaet Tilladelsen hos Købmændene paa de forskellige Pladser. Senere er Frøsalget gennem Foreningerne udvidet og har nu taget et meget stort Omfang. Medens Kredsene i Hjørring, Hvetbo Herred og Brønderslev stadig handler med private Firmaer er Dronninglund Herred gaaet over til Landbo- og Husmandsforeningernes Frøsalg i Roskilde.

Læplantningsspørgsmaalet drøftes, og i 1909 besluttes det at søge anlagt en Del Mønsterplantninger paa Ejendomme, der ligger tæt ved befærdede Veje; men da det kniber med at skaffe Pengemidler dertil, ansøges Hjørring Amtsraad om Samarbejde og et Tilskud til Planens Gennemførelse. Imidlertid var Amtsraadet ikke interesseret, hvorefter man efter Ansøgning faar 200 Kr. fra Landbrugslotteriets Overskud, og faar de ønskede Plantninger anlagt.

Der fremskaffes store Mængder Kalk til Medlemmerne gennem et særligt Kalkudvalg, der nedsættes sammen med Aalborg Amts Landboforening, for hvilket Folketingsmand *P. P. Pinstrup* var Formand. Der skaffes Fragtlettelse for Medlemmerne, og i 1910 blev der leveret 165 Vognladninger Kalk a 10.000 kg til Hjørring Amt og i 1911 253 Vognladninger; hvor meget heraf, der er tildelt



En Afsvampningsdemonstration i Forevisningsmarken i Hjørring.

Fragtlettelse, ses ikke; men 1912 ydes der Fragtgodtgørelse til 141 Vognladninger.

I Efteraaret 1911 lader man anlægge en Forevisningshave i Forbindelse med Forevisningsmarken i Hjørring.

I 1913 sker der en større Ændring i Landboforeningsforholdene i Amtet, de 2 Landboforeninger, Hjørring Amts Landboforening og Landboforeningen Vendsyssel, populært kaldet Venstre- og Højreforeningen, bliver sluttet sammen til en Forening under Navn af Hjørring Amts landøkonomiske Selskab, og der bliver dannet nye Foreninger i Syd og Øst, nemlig Brønderslev og Omegns Landboforening og Dronninglund Herreds Landboforening. Der blev nu fra Planteavlsudvalgets Side udfoldet Bestræbelser for at bevare Samarbejdet paa Planteavlens Omraade, hvilket ogsaa lykkedes, idet der blev nedsat et fælles Planteavlsudvalg for de tre nævnte Landboforeninger samt Hjørring

Amts Husmandsforening, desuden kom ogsaa de øvrige Husmandskredse med i Arbejdet, nemlig Brønderslev og Omegns-, Dronninglund Herreds- og Hvetbo Herreds Husmandskreds, sidstnævnte kom dog først med fra 1917.

Alle de nævnte Foreninger blev repræsenterede i Planteavlsudvalget, som iøvrigt beholdt Formanden og Konsulenten samt flere andre af de ledende Mænd fra før Omorganisationen. Hjørring Amts Husmandsforening repræsenteres igennem Aarene af *Lars Nielsen*, Hørmested, *Ole Olsen*, Nymark, *Th. Carlsen*, Langthjem, *Jens Libak Hansen*, og *Peter Jensen*, Nr. Harridslev. Fra Dronninglund Herred *Jens Chr. Jensen*, Volstrup, og *N. C. Christiansen*, Holsdam. Fra Brønderslev *N. Chr. Nielsen*, Thise Enge og *Hans Christiansen*, Flyvbjerg, og fra Hvetbo Herred *J. P. Jensen*, Skjulsmark, og *Chr. J. Christensen*, Pandrup.

Iøvrigt fortsætter Udvalget Arbejdet uændret, og der kommer stadig nye Opgaver til. I 1914 oprettes et Forsøgshønseri i Forevisningsmarken i Hjørring, og et Udvalg rejser i den Anledning til Ejby paa Fyn for at hente Impulser paa Fjerkræavlens Omraade. Egnens Lærere tilbydes at benytte Forevisningsmark og -Have til Undervisning af Skoleeleverne i Plantelære m. v. I 1916 gøres der et Fremstød, for at Roerne saas paa flad Jord, og at Kartoflerne bliver sprøjtede; idet Forsøgene viser, at dette er god Praksis, og at det betaler sig.

Der anlægges Forevisningsmarker i Brønderslev, Sæby og Pandrup, hvortil efter nogle Aars Forløb tilknyttes Forevisningshaver.

I 1916 fratræder Chr. O. Holm som Formand efter et meget fortjenstfuldt Arbejde for Planteavlen. Han efterfølges af Isak Svendsen, Ø. Brønderslev, som i hele Perioden havde virket som Næstformand; ogsaa han ledede Udvalgets Virksomhed med stor Dygtighed igennem en Aarrække, idet han virkede som Formand indtil 1922.

I 1918 fratræder Konsulent Calundan for at gaa over i anden Virksomhed, og fra 1. Januar 1919 antages Landbrugskandidat *Johs. Lyager* som Udvalgets Konsulent.

Under Konsulent Lyagers Ledelse arbejdes der videre i det lagte Spor, og der kommer stadig nye Opgaver til. I 1920 antages en fast Assistent som beskæftiges med Grundforbedringsspørgsmaal, og Arbejdet i det store Distrikt antager efterhaanden et saadan Omfang, at der til Tider beskæftiges 4 a 5 Assistenter.

I 1921—22 bliver Omraadet delt i tre Distrikter, idet der ansættes Planteavlskonsulenter i Brønderslev og Dybvad.



Planteavlskonsulent *Johs. Lyager*, Hjørring.

I Brønderslev er det Brønderslev og Omegns Landboforening og Husmandskreds, der danner et selvstændigt Planteavlsudvalg med Repræsentanter fra begge Foreninger, først med Gaardejer *H. Beck*, Thise Ladegaard, som Formand, derefter var Planteskoleejer *Karl Spejlborg*, Brønderslev, Formand i 7 Aar, og siden 1929 har Propr. *G. Christiansen*, Nr. Kornum, virket som saadan. Husmandskredsens Repræsentanter i Udvalget har været *Hans Christiansen*, Flyvbjerg, *Fr. Jensen*, Krogen, *Jens Sørensen*, Brønderslev, *Alfred Madsen*, Hvilshøj, og *Carl Pedersen*, Ø. Brønderslev. For Tiden repræsenterer Carl Pedersen og *Harald Pedersen*, Stubdrup, Kredsen i Planteavlsudvalget.



Konsulent *Viggo Kristensen*, Aalborg. Planteavlskonsulent i Brønderslev 1922 til 1934.

Som Konsulent blev fra 1. Januar 1922 antaget Landbrugskandidat *Viggo Kristensen* som en Tid havde været ansat som Assistent hos Konsulent Lyager. Viggo Kristensen fik gennem et energisk Arbejde sat Fart i Planteavlsarbejdet i Brønderslevegnen, og det var væsentligt de samme



Planteavlskonsulent *Olaf Nielsen*, Brønderslev.

Opgaver, der her blev taget op, som allerede er omtalt. I 1934 gik Viggo Kristensen over i praktisk Virksomhed og afløstes af Landbrugskandidat *Olaf Nielsen*, der endnu virker som Planteavlskonsulent, samtidig med, at han fra 1. Novbr. 1935 virker som Forstander for den landbrugsfaglige Ungdomsskole i Brønderslev.

Dronninglund Herreds Husmandskreds traadte ligeledes i Samarbejde med den stedlige Landboforening om fælles Arbejde paa Planteavlens Omraade. Kredsen har et Planteavlsudvalg paa 3 Medlemmer, der sammen med et lignende Udvalg fra Landboforeningen danner det Fællesudvalg, der leder Arbejdet. Som den første Formand for Husmandskredsens Planteavlsudvalg valgtes Frk. *Andrea Jensen*, Eskær. Andrea Jensen var stærkt interesseret i Planteavlsspørgsmaal og ledede i nogle Aar en mindre Forevisningsmark, som blev anlagt og drevet af Flauenskjold Husmandsforening, for hvilken Andrea Jensens Fader, *Jens Jensen*, Eskjær, var mangeaarig Formand. Som Formand for Planteavlsudvalget virkede Andrea Jensen i flere Aar med stor Dygtighed. Den nuværende Formand *Søren Hald*, Ravnstrup, har virket som saadan i ca. 15 Aar.



Gaardejer *Ejnar Østergaard*, Strandgaarden, Horsens. Planteavlskonsulent i Dybvad 1921 til 1925.

Som fælles Planteavlskonsulent blev fra 1. Decbr. 1921 antaget Landbrugskandidat *Ejnar Østergaard* som igennem 4 Aar udførte et dygtigt Arbejde for Planteavlen i Østvendsyssel. Fra 1. April 1925 antoges Landbrugs-

kandidat *O. Bachmann Olesen*, som Konsulent for begge Foreninger. I en kort Periode blev Samarbejdet afbrudt, idet Husmandskredsen antog Landbrugskandidat *Chr. Jørgensen* som Konsulent, medens Bachmann Olesen fortsatte som Konsulent for Landboforeningen. Da Chr. Jørgensen imidlertid fratraadte Stillingen i Løbet af et Par Aars Forløb, blev de bristede Traade atter knyttede, og Bachmann Olesen virkede atter i nogle Aar som Konsulent for Kredsen, indtil han i 1933 blev ansat som Direktør for Andels-Kartoffelmelsfabrikken Vendsyssel. Fra 1933 virkede Landbrugskandidat *L. K. Emmersen* som Konsulent, indtil han i 1942 gik over i praktisk Landbrug. Fra 1. Januar i Aar er Landbrugskandidat *Jørgen Larsen-Ledet*, en Søn af den kendte Konsulent *A. Larsen-Ledet*, Grenaa, ansat som Planteavlskonsulent for saavel Landboforeningen som Husmandskredsen i Dronninglund Herred.



Direktør *O. Bachmann Olesen*, Dybvad. Planteavlskonsulent i Dybvad 1925 til 1933.



Proprietær *L. K. Emmersen*, Kjølskegaard. Panteavlskonsulent i Dybvad 1933 til 1941.

Imidlertid fortsatte Hjørring Amts Husmandsforening og Hvetbo Herreds Husmandskreds Samarbejdet med Hjørring Amts landøkonomiske Selskab, og det fælles Planteavlsudvalg har fortsat Arbejdet for Egnens Planteavl i store Træk efter de samme Linier som tidligere. Af nye Opgaver, der er taget op, kan nævnes, at der i Forbindelse med Udvalgets Kontor i Hjørring er indrettet et Laboratorium, hvor Medlemmerne mod en mindre Betaling kan faa foretaget Kalktrangs- og Mergel-

undersøgelser, Analyser af Ajleprøver, Tørstofbestemmelser i Roer og Kartofler samt Reaktionsbestemmelser af Ensilageprøver. Laboratoriet ledes af Konsulenten.

Som Medlemmer af Planteavlsudvalget har *Chr. J. Christensen*, Pandrup, i hele Perioden repræsenteret Hvetbo Herreds Husmandskreds, medens Hjørring Amts Husmandsforening har været repræsenteret af *Jens Libak Hansen*, *Chr. Møller Nielsen*, Lendum, *Jens Heidemann*, Bindslev, og *Thomas Bæk*, Nr. Harridslev. De to sidstnænte er for Tiden Medlemmer af Udvalget.



Planteavlskonsulent *Jørgen Larsen-Ledet*, Dybvad.

Som det er bleven Regel, har Landboforeningerne Formandspladserne i Planteavlsudvalgene, og i Hjørringegnens Udvalg har følgende virket som Formænd: *Jens Nørgaard*, Ny Thirup, *Ole Eriksen*, Tornby, *Bertel Bjerre*, Guldager, og for Tiden er *Jens Bach Eriksen*, Aasendrup Formand, medens Johs. Lyager stadig virker som Planteavlskonsulent.

Mellem Amtets forskellige Planteavlsudvalg bestaar der det bedste Samarbejde, naar Forholdene kræver det, holdes der fælles Møder, hvor man drøfter de Problemer, der ligger for. Foruden de her nævnte tre Planteavlsudvalg er der et fjerde, nemlig for Frederikshavn og Omegns Landboforening, som ikke har noget Samarbejde med Husmandsforeningerne.

Det er et stort og betydningsfuldt Arbejde, der i Aarenes Løb er gennemført paa Planteavlens Omraade indenfor Hjørring Amts Husmandsforeninger, et Arbejde der har bidraget til, at Husmændene har kunnet følge med i den faglige Udvikling. At Arbejdet er udført i Samarbejde med det større Landbrug, gør det ikke mindre værdifuldt, tværtimod har man paa den Maade opnaaet mere, end der kunde være naaet ved egne Kræfter. Selv

om der af og til har været Gnidninger inden Samarbejdet, har det dog i det store og hele forløbet paa en Maade, der tjener saavel Foreningernes som Udvalgenes ledende Mænd til Ære.

Husdyrbrugsarbejdet.

Af Niels Larsen, Vasen.

Naar man ser paa et Landbrugsregnskab, opdager man straks, at den overvejende Del af de landbrugsmæssige Indtægter hidrører fra Husdyrbruget. Det er derfor af Betydning for et Landbrugs Rentabilitet, at Husdyrene er saa gode og yderige som muligt. Dette er saa indlysende, at enhver kan og har kunnet se det, og man forbavses derfor over, at Arbejdet med Forbedring af Husdyrbestanden ikke er taget op med større Energi forhen end Tilfældet har været — specielt for det mindre Landbrug. Hesteavlsforeninger, Kvægavlsforeninger, Kontrolforeninger, Svineavlsforeninger m. m. er forhen startet og holdt oppe af det større Landbrug og uden nævneværdig Indsats fra det mindre Landbrugs Side. De forskellige Husdyrbrugsarbejder er derfor naturligt præget af det større Landbrugs Interesser og Syn paa disse Ting, hvortil intet er at sige udover dette, at de specielle Forhold, som har særlig Interesse for det mindre Landbrug, ikke er blevet dyrket, hvilket nationaløkonomisk set har været et stort Tab og naturligvis særlig Tab for det mindre Landbrug.

Indenfor „De samv. jydske Husmandsforeninger" har man været klar over Vigtigheden af at trække saa mange mindre Landbrugere som muligt ind i Husdyrbrugsarbejdet, hvorfor et planmæssigt Arbejde gennem Aarene er udført for at fremme et efter de mindre Landbrugs Tarv passende Husdyrbrugsarbejde. Naturligvis har de enkelte Husmandsforeninger ogsaa haft Interesse for Sagen, men den planmæssige Ledelse af Arbejdet manglede, indtil „De samv. jydske Husmandsforeninger" overtog Ledelsen og iværksatte et systematisk Husdyrbrugsarbejde passende

for det mindre Landbrug. I denne Forbindelse skal nævnes, at Konsulent *Gaarde*, Hjørring, gennem Foredrag og ved en Mængde Kursus har bidraget til Vækkelsen af Interessen for Kvægavlsarbejdet indenfor Husmandsforeningerne.

I Tilslutning til det af Samvirksomheden iværksatte Husdyrbrugsarbejde blev der indenfor de lokale Husmandsforeninger flere Steder tager Arbejder op, bl. a. Staldbedømmelsen omfattende Kvægbesætninger, ligesom der ved Foredrag og Kursus virkedes for at skabe Interesse og bibringe Deltagerne Kundskaber angaaende Husdyrbrugsarbejdet. Ved Kredsforeningernes Møder og paa Sendemandsmødet i Aarhus fik de lokale Foreningers Repræsentanter Impulser, hvorved Interessen hos de lokale Foreningers Ledelse vaktes. Arbejdsvillie har aldrig manglet — hverken hos Ledelsen af de større Husmandssammenslutninger eller Ledelserne for de lokale Foreninger, hvorfor Samarbejdet mellem disse Faktorer paa Husdyrbrugsarbejdets Omraade, saavel som paa andre Felter skulde give Resultater. Som Agitator havde Samvirksomheden en god Mand i Konsulent *Væde*, der ved Foredrag og paa anden Maade bidrog stærkt til at vække Interessen indenfor Husmandsorganisationerne og skabe en Plan i Arbejdet.

Vendelboerne forhaster sig sjældent, men naar det skal ske, saa sker det. Saaledes ogsaa med Husdyrbrugsarbejdet. Gennem mange Aar var Vendsyssel bagefter det øvrige Jylland i Husdyrbrugsarbejdet, men da Arbejdet først blev taget op af Husmandsorganisationerne i Vendsyssel, kom der Fart i dette.

I 1927 valgte Hjørring Amts Husmandsforening et tre Mands Husdyrsbrugsudvalg, og paa dette Udvalgs Foranledning indkaldtes der i December 1927 til et Møde i Hjørring, hvortil Repræsentanter fra alle de lokale Foreninger, hvor Staldbedømmelsen var taget op, var indbudt. De 14 lokale Foreninger, som paa dette Tidspunkt havde taget Staldbedømmelsesarbejdet op, var alle repræsenterede, og Mødet fik et udmærket Forløb. Konsulent Væde

indledede Mødet, hvorefter der udspandt sig en livlig Drøftelse om det fremtidige Arbejde. Drøftelsen resulterede i, at der valgtes et tre Mands Udvalg for hele Amtet til at lede Arbejdet. Valgt blev *Peter Jensen*, Nørre Harridslev (Formand), *Martinus Olesen*, Kneer, Torslev, og *Julius Sørensen*, Hjallerup. Udvalget traadte senere i Forbindelse med Hjørring Amts Husmandsforenings Husdyrbrugsudvalg samt et for Dronninglund Herreds Husmandskreds ligeledes nedsat Husdyrbrugsudvalg og fastsatte et Fællesmøde i Øster Vraa den 4. April 1927. Der var paa Mødet Enighed om et Samarbejde mellem de 2 Husmandskredses Husdyrbrugsudvalg samt det af Staldbedømmelseskredsene valgte Udvalg. Til Formand for de to Kredses Husdyrbrugsudvalg valgtes Peter Jensen og til Sekretær Martinus Olesen.



Peter Jensen, Nr. Harridslev.

Paa Mødet bestemtes, at de lokale Foreningers Kontrolregnskaber samt Staldbedømmelsesresultater skulde bearbejdes af Udvalget og samles i en Beretning, der trykkes og udsendes til alle Foreningerne og Deltagerne i Staldbedømmelsesarbejdet. I denne Beretning skulde tillige efter Udvalgets Bestemmelse optages de enkelte Dyr, som havde opnaaet en bestemt Ydelse. Paa Grundlag af de indsendte Beretninger foretager Udvalget en Besigtelse af de gode Dyr, som skønnes tjentlige til Avl, hvorefter de ved Besigtigelsen godkendte Dyr indføres i Stambogen. Ligeledes vedtoges det at arbejde for Omsætning af gode Avlsdyr, hvorefter Husmandsforeningernes Medlemmer opfordres til at anmelde til Udvalgets Formand, naar der var Avlsdyr til Salg, eller naar nogen ønskede Udvalgets Hjælp til Anskaffelse af Avlsdyr.

Udvalget var ligeledes enige om, at tage et Arbejde op paa Svineavlens Omraade, dels ved Oprettelse af Frem-

avlssteder og Kontrolstationer og dels ved Omsætning af Avlsdyr samt Udstationering af Orner. Slagterierne skulde forsøges gjort interesserede i dette Arbejde. Endvidere bestemtes at tage et Arbejde op for Oprettelse af Hønserier med kontrollerede Dyr, hvoraf der kunde faas Rugeæg fra yderige Besætninger. Sidst, men ikke mindst, var Udvalget enigt om at gøre et Agitationsarbejde rundt i Foreningerne. Der blev i Tiden derefter afholdt en stor Del Møder i de lokale Foreninger, hvor der sloges til Lyd for Deltagelse i det af Ledelsen optagne Husdyrbrugsarbejde. Paa Møderne var der stor Interesse for de fremførte Tanker og Tilslutningen til Arbejdet udvidedes efter Forholdene stærkt. Det af Udvalget optagne Arbejde blev anerkendt af Samvirksomheden, der allerede i 1928 tilstillede Udvalget Tilskudet til Staldbedømmelsesarbejdet til Fordeling blandt Deltagerne. I Efteraaret 1928 foretog Udvalget en Besigtigelse af de Køer, som efter Kontrolregnskabet havde over 175 kg Smør. Bedømmelsen viste, at der var et stort Antal Dyr tjenlige til Avl, hvorefter Betingelserne for et fortsat Kvægavlsarbejde paa det for Haanden værende Grundlag var til Stede.

Paa Generalforsamlingen i Hjørring den 9. Marts 1929 aflagde Peter Jensen Beretning om Husdyrbrugsarbejdet og Staldbedømmelsen og understregede her, hvor vigtigt det var, at man fik den gode Avl omsat paa lønnende Maade, og han anbefalede, at Arbejdet blev taget op ude i de enkelte Kredse, hvortil han fik Tilslutning fra Forsamlingen. Man valgte herefter et Husdyrbrugsudvalg med Repræsentanter fra alle Kredsene i Hjørring Amt. For Hjørring Amts Husmandsforening valgtes Peter Jensen, Nr. Harridslev, og Martinus Olesen, Kneer, for Hvetbo Herreds Kreds valgtes *Jacob Olesen*, Kongsengen, Vrensted, for Dronninglund Herreds Husmandskreds Julius Sørensen, Hjallerup, og for Brønderslevkredsen *Alfred Madsen*, Ø. Brønderslev. Peter Jensen valgtes som Formand.

Det forøgede Arbejde lagde stærkt Beslag paa Peter Jensen. Han var jævnligt til Møder i de forskellige Kredse. Da disse Ture skulde foretages paa Cykle og altid om

Aftenen, gik det hurtigt op for ham, at skulde Arbejdet stadig udvides, burde der antages en Konsulent i Husdyrbrug, hvilket Synspunkt deltes saavel af det øvrige Udvalg som af Amtsbestyrelsen. Blandt 13 Ansøgere til den opslaaede Stilling blev Konsulent *C. Børresen*, Møen, antaget som Konsulent i Husdyrbrug fra den 1. Januar 1930.

Det viste sig snart, at Bestyrelsen havde været overordentlig heldig med Antagelsen af Konsulent. Børresen var en dygtig og initiativrig ung Mand, der paa en udmærket Maade forstod at videreføre det Arbejde, der var paabegyndt. I Aaret 1927—28 var der 14 Staldbedømmelseskredse med 211 Besætninger og 1363 Køer, og i 1930—31 var der 31 Staldbedømmelseskredse med 621 Besætninger og 4848 Køer. I 1928 oprettedes den første Kvægavlsforening i Vennebjerg. I 1929 oprettedes Kvægavlsforeninger i Hjallerup, Øster Vraa, Taars og 2 i Aalbæk. I 1930 oprettedes der Kvægavlsforeninger i Guldager, Aasted og 2 i Brønderslev. Tyrene i de paagældende Foreninger blev alle kaarede af et Kaaringsudvalg, valgt af Husmandsforeningerne suppleret med De samv. jydske Husmandsforeningers Konsulent i Husdyrbrug.



Konsulent *C. Børresen*, Sæby
Husdyrbrugskonsulent for de sammensluttede Husmandsforeninger 1930 til 1933.

Endvidere paabegyndtes i 1930 en Elitebedømmelse indenfor Staldbedømmelsen, samt Kaaring af de højst ydende Køer. Elitebedømmelsen omfattede de bedste Besætninger indenfor den lokale Staldbedømmelse. Efter en fleraarig Bedømmelse kunde man herefter udpege de bedste Avlsbesætninger, hvorfra der kunde afhentes Avlsdyr, og allerede det første Aar deltog 24 Besætninger i Elitebedømmelsen, og der kaaredes 230 enkelte Køer. Ved

Kaaringen noteredes alle de Oplysninger om de enkelte Dyr med Hensyn til Ydelse, Afstamning og Afkom, og Dyrene blev maalt og beskrevet.

Med Henblik paa Svineavlens Forbedring blev der i 1930 rettet en Opfordring til Amtets Landboforeninger og Andelsslagterier om at deltage i et fælles Arbejde for denne Sag, og der afholdtes efter Indbydelse af Udvalget et fælles Møde i Hjørring den 31. Maj 1930. Det viste sig imidlertid, at der var visse Vanskeligheder at overvinde, inden man fandt en Form for dette Arbejde, som man kunde enes om, men i Efteraaret 1930 opnaaedes dog dette og „Fællesudvalget til Svineavlens Forbedring i Hjørring Amt" blev en Kendsgerning. Som Husmandsforeningernes Repræsentanter i dette Udvalg valgtes Konsulent Børresen, Peter Jensen, Nr. Harridslev, og *Jens Valdemar Christensen*, Volstrup. Peter Jensen blev valgt som Formand for Udvalget. Dette foranstaltede Kaaring af Søer og Orner og afholdt Auktioner over Avlsdyr. Udgifterne herved afholdtes af Slagterierne. Der er siden 1931 kaaret ialt 2017 Orner og 898 Søer. I 1939 blev der oprettet en privat Forsøgsstation i „Ny Vraa" ved Tylstrup. Denne er oprettet af Fællesudvalgene for Svineavlen i Hjørring, Aalborg og Thisted Amter.

Det er gennem et maalbevidst Arbejde af Landsudvalget for Svineavlens Ledelse, de lokale Svineavlsudvalg i Landet, Avlscentrerne og Fremavlsstederne, gennem Kaaring af Avlsdyr og planmæssig Ledelse af Avlen, lykkedes at fremavle en Svinetype, der ligger paa en meget høj Standard i kvalitetsmæssig Henseende og med et lavt Foderforbrug. Den nuværende Svinetype er ved den normale Slagteristørrelse et fortrinligt Baconsvin, og naar det faar en passende Størrelse, ogsaa et fortrinligt Fedesvin, hvad de senere Aars Produktion af Tysklandssvin har vist.

Svineproduktionen er nu ude for en meget stor Indskrænkning grundet paa Verdenskrigen og de dermed følgende Afspærringer, men i en saadan Tid gælder det særlig om at holde fast paa de gode Avlssvin, saa det

Fremskridt, der er naaet, maa fastholdes og videreføres, naar der — forhaabentligt snart — maa blive Plads og Mulighed for en større Flæskeproduktion igen.

I Maj 1932 trak Peter Jensen sig tilbage som Medlem af Udvalget til Svineavlens Forbedring, og *Niels Larsen*, Asdal, indvalgtes i hans Sted som Medlem af Udvalget, og til Formand valgtes Dyrlæge *Jensen*, Vraa. Som Formænd har senere virket: Gdr. *Chr. Søndergaard*, Ø. Brønderslev, Propr. *Jensen*, Aagaard, Smidstrup, og Niels Larsen, Asdal, der for Tiden er Formand. Konsulent Børresen, der var Udvalgets Sekretær, erstattedes senere af Konsulent *Birch*, Hjørring, der nu er Udvalgets Konsulent og Sekretær. Husmandsforeningernes nuværende Repræsentanter i Udvalget er Niels Larsen, Asdal, *Carl Pedersen*, Ø. Brønderslev, og Konsulent *Nordholm*.



Niels Larsen, Vasen, Asdal.

Fremavlen af Heste passende for det mindre Landbrug var et af de Felter, hvor Husmandsforeningen satte ind. Ved gennemført Krydsning med racerene Hingste af norske Vestlandsheste har man søgt at faa en Type frem, der tilfredsstiller dette Formaal. Der har været indført Heste fra Norge til Vendsyssel i en Menneskealder, og den norske Hest har altid været efterspurgt stærkt, idet den var kendt som en nøjsom, paalidelig og villig Hest, men Kvaliteten af de af private Handelsmænd indførte Heste var ikke af de bedste, hvorfor Tanken om at indføre gode, racerene Hingste kom frem. Der blev først indkøbt 2 Hingste i Norge, nemlig „Haakon", der købtes af et Interessentskab i Bindslev, hvor den blev opstaldet, og Hingsten „Rytter", der købtes af en Hesteavlsforening ved Sæby.

Paa Foranledning af De samv. jydske Husmandsforeningers Husdyrbrugsudvalg blev der i Sommeren 1931

afholdt orienterende Kaaring af smaa Hopper, der kunde egne sig til gennemført Krydsning med racerene Hingste af den norske Vestlandshest. Fremstillingerne skete i Hjørring, Sæby og Bindslev, og der mødte henholdsvis 51, 22 og 6 Hopper. Statskonsulent *Søndergaard* udtalte ved denne Lejlighed, at der efter hans Formening var et udmærket Grundlag for Avl af norske Heste i det Hoppemateriale, der var fremstillet, men at det vilde være en Nødvendighed i Begyndelsen at indføre gode, racerene Fjordhingste fra Norge. Senere, naar men ved Anvendelse af disse havde faaet mere Sikkerhed i Avlen, skulde vi have lige saa gode Betinser for at drive Renavl her som i Norge.



Afkom efter „Jarnung". Reg. Nr. 2. 1. Kl. B.

En Del af de fremstillede Hopper var fa'det efter de foran nævnte Hingste.

I Januar Maaned 1932 dannedes Hesteavlsforeningen „Nordbaggen", og den erhvervede sig Bindslevhingsten „Haakon". Ved Statskonsulent Søndergaards Hjælp købte man endvidere Hingsten „Jarnung" i Norge. Denne opstaldedes i Bindslev, medens „Haakon" kort Tid efter blev flyttet til Saltum.

Hesteavlsforeningen „Nordbaggen" var tænkt som Husmændenes egen Hesteavlsforening og Startkapitalen tænktes tilvejebragt ved Tegning af Andele á 25 Kr., og det var saa Meningen at købe flere Hingste og udstationere disse rundt om i Amtet. For at udnytte Hingstene gennem mange Aar uden at resikere Indavl vilde man flytte Hingstene til en ny Plads, naar de havde været paa den paagældende Egn en vis Tid. Dette var store og ideelle Tanker, og Husmændene er de Mænd, som førte Tanken ud i Livet, en stor Tak skyldig. Den første Bestyrelse for „Nordbaggen" var *Jens Heidemann*, (Formand), Slagter

Glattrup, Bindslev, *Emanuel Petersen*, Godthaab, Bindslev, Peter Jensen, Nr. Harridslev, og Konsulent Børresen.

Tegningen af Andele blev imidlertid noget af en Skuffelse, og Pengene til Indkøb af nye Hingste blev i en længere Aarrække laant paa Bestyrelsens personlige Kaution, men da Egnens Landmænd snart blev klar over, hvor ideel en Husmandshest den lille, gule „Nordbagge" var, blev Hingstene stærkt benyttede, og dette bidrog naturligvis til, at den financielle Stilling bedredes, og særlig i de senere Aar har Foreningen haft en stor Fremgang. Den har nu 6 Hingste, hvoraf 5 er indkøbt i Norge, og den økonomiske Side maa betegnes som fortrinlig. Hingstene er nu spredt over hele Amtet, nemlig i Dybvad, Hjallerup, Saltum, Hjørring og Bindslev, og sammen med de to andre Hesteavlsforeninger i Amtet, nemlig Brønderslev og Volstrup er man nu saadan stillet, at man næsten altid vil kunne benytte en god, norsk Hingst til sine Hopper. Avlsarbejdet er inde i en fast Gænge. Det var en Fornøjelse at se de smukke Afkomstfremstillinger efter „Jarnung" og „Alf". Man kunde ved disse Fremstillinger tydeligt se Ensartetheden i Bygning og Type, og det er store Resultater, man har opnaaet gennem saa faa Aars planmæssig Avlsledelse. Der er ogsaa stillet Afkom efter flere Hingste, men naar disse Fremstillinger ikke var saa smukke, som de to nævnte, skyldes det ikke Hingstene, men først og fremmest, at Hoppematerialet paa de paagældene Egne ikke har været af saa høj Kvalitet. Dette vil naturligvis give Udslag paa Afkommet.

I Marts 1931 ændredes Valgene til Husdyrbrugsudvalget, idet det vedtoges, at de forskellige Kredse hver skulde vælge et Medlem til Udvalget, medens Formanden vælges af Generalforsamlingen i Amtssammenslutningen. Ved Valgene i 1931 valgtes *Niels Bæk*, Vibygaard, Brønderslev til Medlem af Udvalget i Stedet for Alfred Madsen, Hvilshøj.

Ved Amtsgeneralforsamlingen i 1932 trak Peter Jensen sig tilbage som Formand for Husdyrbrugsudvalget, og han nægtede trods stærk Opfordring at fortsætte. Som en Er-

kendtlighed for hans store Arbejde for Husdyrbruget fik han overrakt et smukt Guldur, ligesom der fra flere Sider bragtes ham Hyldest og Tak for hans Arbejde. Som ny Formand valgtes Niels Larsen, Asdal.

Der var flere i Amtet, der havde lagt Mærke til Konsulent Børresens fortrinlige Arbejde indenfor Husdyrbruget, og i Marts 1933 meddelte Børresen, at han opsagde sin Stilling som Konsulent for Husmandsforeningerne, da han var antaget af Fællesledelsen. Det var med Beklagelse, man modtog denne Opsigelse, og man var oprigtig ked af at undvære hans Arbejdskraft, og det vedtoges at indlede en Forhandling med Fællesledelsen. Husmandsforeningen stillede Forslag om, at Husdyrbrugsudvalget traadte ind i Fællesledelsens Bestyrelse, saaledes at denne Bestyrelse i Fællesskab varetog Kvægavlsarbejdet i Amtet, og Konsulent Børresen ansattes som fælles Konsulent for begge Foreninger. Husmandsforeningerne skulde herefter betale et nærmere fastsat Beløb som Tilskud til Fællesledelsen. Dette Forslag kunde imidlertid ikke tiltrædes af Fællesledelsens Bestyrelse, og man enedes derfor om at opslaa Pladsen som Husdyrbrugskonsulent ledig, og blandt 31 Ansøgere antoges derefter Landbrugskandidat Birch, Ry Højskole som Konsulent fra 21. August 1933.



Konsulent *Karl Birch*, Hjørring. Husdyrbrugskonsulent for de sammensl. Husmandsforeninger 1933 til 1939.

Birch følte sig straks hjemme i sit nye Virkefeldt og Resultat af hans Arbejde viste sig ogsaa i fortsat Fremgang indenfor Husdyrbrugets Omraade. Han var en ivrig og ildfuld Agitator og en stor Arbejdskraft, hvilket ogsaa paaskønnedes stærkt, og han blev meget populær i den Tid, han virkede for Husmandsforeningerne, men allerede efter 5 Aars Forløb blev han antaget af Fællesledel-

sen for Hjørring Amt og Hjørring Amts landøkonomiske Selskab som Konsulent, og Husmandsforeningerne maatte igen ud paa Markedet for at finde en ny, og det lykkedes ogsaa, idet Landbrugskandidat Rud. Nordholm blev antaget som Konsulent fra 1. Januar 1939, og det viste sig, at Bestyrelsen ogsaa denne Gang har haft Held med sig til for tredie Gang at faa en dygtig Konsulent til Amtet, og det er at haabe, at vi maa beholde ham i mange Aar.

Indenfor Husdyrbrugsudvalget skete der enkelte Personskifter. I Foraaret 1934 valgtes *Chr. Jensen*, Gasværksvej, Brønderslev, som Medlem i Stedet for Niels Bæk, Vibygaard, og i 1938 valgtes *Johs. Christensen*, Lille Ravnshøj i Stedet for Marthinus Olesen, Kneer. I 1940 valgtes *Martin Jeppesen* i Brønderslev-Kredsen i Stedet for Chr. Jensen, Gasværksvej, og i 1941 valgtes Carl Pedersen, Øster Brønderslev som Formand i Stedet for Niels Larsen, Asdal. Carl Pedersen tiltraadte Udvalget som Formand paa en vanskelig Tid. Paa Grund af den vanskelige Fodringssituation blev det nødvendigt at reducere Besætningerne stærkt, og en mindre Nedgang i Arbejdet blev Følgen.



Husdyrbrugskonsulent *Rud. Nordholm*, Hjørring.

Ifølge den sidst aflagte Husdyrbrugsberetning findes der nu 39 Staldbedømmelseskredse med 852 Besætninger og 6391 Køer, hvoraf 86 pCt. har bestaaet Tuberkulinprøven, 11 Kontrolforeninger med 458 Medlemmer og 3749 Køer. I Elitebedømmelsen deltager 49 Besætninger, og der er 34 Kvægavlsforeninger med ialt 41 Tyre.

Et andet Arbejde, der er optaget af Foreningen er Konkurrencen mellem Hønsehold. Dette Arbejde, der er taget op som et Fællesarbejde mellem Landbo- og Husmandsforeninger og Fjerkræavlerforeningen har haft ret stor Betydning og har omfattet over 30 Hønsebesætninger,

men paa Grund af Forholdene er det indskrænket til kun at omfatte nogle faa at de bedste Besætninger.

Dette var et lille Tilbageblik over Husdyrbrugsarbejdet i De samsl. Husmandsforeninger i Hjørring Amt, og man kan kun glædes over de Resultater, der hidtil er naaet, men særlig paa Kontrolforeningsarbejdet og Kvægavlsforeningernes Omraade er der endnu et meget stort



Husdyrbrugsudvalget 1942: Siddende fra venstre: *Julius Sørensen*, Stagsted, *Carl Pedersen*, Ø. Brønderslev (Formand), *Johs. Christensen*, Ravnshøj. Staaende fra venstre: *Jacob Olesen*, Vrensted, Konsulent *Rud. Nordholm*, Hjørring, *Marinus Ottesen*, Bindslev.

Arbejde. Der er endnu alt for mange, der driver planløst Husdyrbrug. De faar ikke deres Køer kontrolleret, og der benyttes Tyre i Besætningen, for hvilke der ikke findes Oplysninger om Afstamning, saaledes at man ikke ved, om disse Tyre vil hæve eller sænke Ydelsen paa Afkommet. I en Tid som denne, hvor Udgifterne er stærkt stigende, er det nødvendigt at udnytte alle Muligheder for at forøge Indtægterne. Derfor bør der stadig inden for Husmandsforeningerne gøres et Fremstød, saaledes at der om faa Aar ikke findes Besætninger, hvor der ikke føres Kontrol over de enkelte Dyr, og at der i alle Besætninger kun benyttes Tyre, paa hvilke man kender Afstamning og Ydelse.

Læplantning og Havebrug.

Det store Planteavlsudvalg der repræsenterede alle Amtets Landbo- og Husmandsforeninger fra 1907 har fra den første Tid interesseret sig for saavel Læplantning som Havebrug, hvilket gav sig Udslag paa forskellig Maade bl. a. ved Anlæg af Forevisningshaven i Hjørring og forskellige Foranstaltninger til Fremme af Læ- og Hegnsplantning. I 1920 besluttede man at udvide dette Arbejde bl. a. ved at ansætte en Havebrugskonsulent.

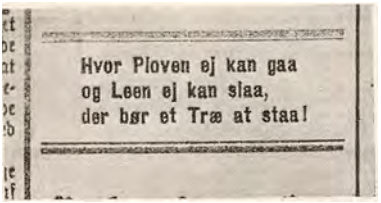
Hvor Ploven ej kan gaa
og Leen ej kan slaa,
der bør et Træ at staa!


Møller-Sens.

Plant, mens Du er ung og stærk,
som gammel vil Du glædes ved Dit
Værk. n.

Naar Landboorganisationerne i Hjørring Amt blev blandt de første i Landet der satte et systematisk Arbejde i Gang paa disse Felter skyldes det flere Forhold. Amtet var fra gammel Tid fattigt paa Plantning som paa Haver, og man vidste det og ønskede dette Forhold ændret. Blandt mange andre kan der nævnes to Mænd som gennem deres Arbejde i særlig Grad har virket til, at Forholdet var saaledes, nemlig Redaktør *Vilhelm Carlsen*, Hjørring, og Konsulent *P. Henriksen*, Beder.

Vilhelm Carlsen (f. 1850 d. 1914) der var Redaktør af Vendsyssel Tidende igennem 40 Aar, var meget interesseret i Plantningssagen og støttede gennem sit Blad alle Bestræbelser for forøget


Nu er det Tid at plante!

Udklip af Vends. Tidende fra 1904.

Plantning i Vendsyssel. Ikke alene var der jævnligt Artikler i Bladet om Plantningssagen; men Læserne blev saa godt som dagligt mindede om Plantningssagens Betydning ved smaa, fyndige Indlæg, anbragt paa iøjenfaldende Maade mellem Bladets øvrige Stof, som der her er givet en Prøve af. Vilhelm Carlsen blev en meget anset Mand i Vendsyssel, hvis Ord havde Vægt, hvad ogsaa den Statue, som taknemlige Vendelboer rejste af ham i Anlægget i Hjørring, vidner om.



P. Henriksen, Beder.

P. Henriksen, Beder (f. 1862 d. 1921) var fra 1892 til 1912 Forstander for Beder Havebrugsskole. Han var den, der fik Ideen til, og den første, der lod afholde korte Kursus, som nu er saa almindelige paa saavel Højskoler som vore faglige Skoler, og flere af vore ældre Medlemmer har deltaget i saadanne Kursus paa hans Skole. Fra 1913 virkede han som Havebrugskonsulent for De samv. jydske Husmandsforeninger og berejste som saadom hele Jylland. P. Henriksen var en overmaade flittig Mand, som ikke skaanede sig selv, og i de 8 Aar, han virkede som Konsulent, naaede han at blive kendt og skattet, ikke mindst i Vendsyssel. Han omfattede Havebruget og Plantningssagen med stor Kærlighed, og hans livlige og fornøjelige Maade at vejlede paa gjorde, at han blev meget populær, hvor han færdedes, og hans Virke slog særlig godt an i Vendsyssel. Efter hans Død rejste jydske Husmænd ham en Mindesten i Beder tæt ved hans gamle Hjem med følgende Indskription:

„I Hegnenes Sus om Husmandens Bo
der lever dit Navn og din stærke Tro".

I det første Aars Tid sorterede Havebrugsarbejdet under Planteavlsudvalget, hvorefter blev der nedsat et særligt Havebrugsudvalg som holdt sit første Møde den 24.

September 1921. I Udvalget var der Repræsentanter fra alle Amtets Landboorganisationer, de tre Landboforeninger og fire Husmandskredse. Det blev et meget stort Udvalg, da man holdt paa, at de forskellige Foreninger skulde repræsenteres nogenlunde i Forhold til Medlemsantallet. Det første Udvalg kom til at bestaa af 17 Medlemmer. Udvalget fik Navnet „Hjørring Amts Havebrugs-

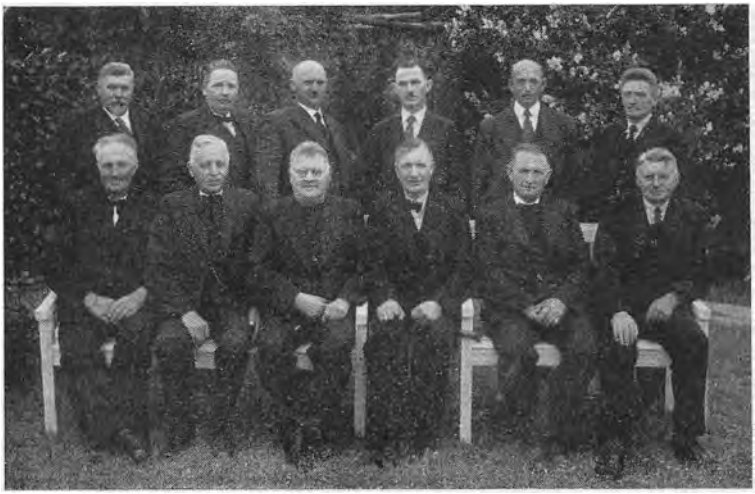

Hjørring Amts Havebrugsudvalg 1937. Siddende fra venstre: *Thorvald Baggesen*, Rakkeby, *Karl Spejlborg*, Brønderslev, *Jens Libak Hansen*, Taars, *Søren Nielsen*, Uggerby, *Chr. J. Christensen*, Pandrup, Konsulent *P. Chr. Andersen*, Hjørring. Staaende fra venstre: *Hans Hansen Løth*, Mygdal, *Jens Nielsen*, Munkegaard, *Jens Jensen*, V. Thorsmark, *Oskar Madsen*, Volstrup, *Julius Sørensen*, Stagsted, *Laur. Nielsen*, Vejborg.

udvalg". og som Formand valgtes *Jens Libak Hansen*, som nu i 20 Aar har virket som saadan, ogsaa andre af Husmandsforeningernes Repræsentanter i Udvalget har en lang Tjenestetid bag sig, saaledes har *Laurits Nielsen*, Vejborg, og *Chr. J. Christensen*, Pandrup, ligeledes været med fra den første Begyndelse. Senere traadte Landboforeningerne i Dronninglund Herred og Brønderslev ud af Samarbejdet, og Udvalget bestaar nu af Repræsentanter fra Hjørring Amts landøkonomiske Selskab og de 4 Husmandsforeningskredse, og der er nu 11 Medlemmer.

Husmandsforeningerne Repræsentanter i Udvalget er for Tiden: Jens Libak Hansen, Taars, Laurits Nielsen, Vejborg, *Hans Hansen Løth*, Mygdal, *Niels Hejslet*, Ø. Vraa, *Chr. Larsen*, Hugdrup, Chr. J. Christensen, Pandrup, og *Robert Larsen*, Brønderslev. Som Konsulent i Havebrug og Plantning blev fra 15. Marts 1920 antaget Gartner *P. Chr. Andersen* som har virket siden, og fra 1936 er der tillige antaget en fast Assistent.



Havebrugskonsulent *P. Chr. Andersen*, Hjørring.

Hjørring Amts Havebrugsudvalg førte de paabegyndte Arbejder videre, og der blev taget en Række nye Opgaver op. Først og fremmest fik man Læhegnenes Virkninger fastslaaet gennem en Række Lævirkningsforsøg i de forskellige Landbrugsafgrøder og i Amtets forskellige Egne. Resultaterne fra Forsøgene blev publicerede i Beretninger og i en Pjece „Plant i Marskellene", der blev uddelt i et meget stort Antal Eksemplarer. Samtidigt blev der agiteret for, at man lod Læplantningsarbejdet udføre gennem Sammenslutninger paa samme Maade som ved andre Grundforbedringsarbejder som Afvanding og Mergling. I 1922 stiftedes det første Læplantnings-Interessentskab i Tornby Sogn, vistnok den første Forening af sin Art i Landet. Efterhaanden blev der stiftet flere, ialt 12 Interessentskaber i Løbet af nogle Aar. Senere har Hedeselskabet ved Samarbejde med Socialministeriet faaet sat Fart i Dannelsen af lignende Selskaber under Navn af „Læplantningslaug", hvor Arbejdet udføres af unge Arbejdsløse i de saakaldte „Flyvende Korps". Havebrugsudvalget har efter Evne støttet Oprettelsen af disse Sammenslutninger, og der er nu stiftet ca. 50 Laug i Hjørring Amt, hvorigennem der er tegnet ca. 4200 km. Læhegn. Naar disse mange Plantninger bliver gennemført vil Amtet have en væsentlig Del af det nødvendige Læ-

hegn, og Havebrugsudvalget ser det nu som en vigtig Opgave at medvirke til, at Hegnene bliver fredede og passet saaledes, at de gror til og kommer til at virke efter Hensigten.

Udvalget har igennem Aarene virket som Plantningsforening, idet der modtages Plantebestillinger fra Medlemmerne, og gennem Hedeselskabet er der fremskaffet Andel i det Tilskud Staten yder til Indkøb af Læ- og Hegnsplanter, og der er i Aarenes Løb bestilt og leveret over 6 Millioner Planter. Af den aarlige Statsbevilling til Købere af Læ- og Hegnsplanter stilles der en vis Procentdel til Raadighed for Foreningerne til Fremme af systematisk Plantning, Tilsyn, Renholdelse m. v. Som Følge af sine store Bestillinger har Udvalget haft forholdsvis betydelige Beløb til Raadighed til disse Formaal, som er anvendt til Anlæg af Mønsterplantninger, Prøvehegn og forskellige Forsøg vedrørende Læplantningsspørgsmaalet. Der er truffet Aftale med praktisk talt alle Forhandlere af Træplanter i Amtet angaaende Leverencen af de gennem Udvalget bestilte Planter. Der træffes aarlig Aftale om Kvalitet, Alder og Størrelse, ligesom Sorter og Priser drøftes. Man anser det for at være af Betydning, at Køberne kan faa Planterne ved den nærmeste Forhandler og gennem sin Forening opnaa det Tilskud, der ydes.



Fra en af Havebrugsudvalgets Mønsterplantninger. Virkelyst ved Sæby.

Foruden Forevisningshaven i Hjørring, der er anlagt i 1911, har der i nogle Aar været drevet mindre Haver i Sæby, Brønderslev og Pandrup; men i de senere Aar har man koncentreret sig om Haven i Hjørring, der forøvrigt i 1927 efter en af De samv. jydske Husmandsforeninger foretaget Bedømmelse af Forevisningshaverne i Jylland

fik Førsteprisen. De nu 30-aarige Frugttræer staar sunde og frodige og giver et godt Udbytte. Der er en Mønster-Køkkenhave, der er anlagt, som en Landbo-Køkkenhave bør være, ligesom der er en Prydhave med Lysthus, Græsplæne og Blomster, der ogsaa kan tjene som Mønster for Landboforhold. Det aarlige Besøg i Haven er meget stort, og ikke mindst Husmandsforeningerne er hyppig Gæster,



Havebrugsudvalgets Formand og hans Kone arbejder i Haven og Lønnen vinker i Baggrunden.

idet de aarlige Udflugter ofte lægges om ad Haven.

Paa forskellig Maade har Udvalget støttet de af forskellige Landsorganisationer gennemførte Frugtsortsundersøgelser; og Anlæg af Frugttræ-Iagttagelsesplantninger er lige fra Udvalgets første Dage bleven drøftede; imidlertid kneb det med at fremskaffe de nødvendige Pengemidler til Starten, der blev derfor startet et Aktieselskab som financierede Anlægget af to Plantager. Aktionærerne er en Del frugtavlsinteresserede Mænd og de interesserede Foreninger. Der blev anlagt en Plantage i Vraa i 1933 paa 24 ar. og 117 Træer og i 1934 en Plantage i Fuglsig ved Hjørring paa 133 ar. og 373 Træer. Iagttagelsesplantningerne er lykkedes godt, der er allerede avlet betydelige Mængder Frugt, og det er blevet et godt øko-

misk Foretagende, ligesom det allerede kan konstateres at der lige saa godt kan avles Frugt i Vendsyssel som i andre Egne af Landet, naar Træerne faar den nødvendige Pleje.

Udvalget har i Aarenes Løb beskæftiget sig med mange forskellige Opgaver til Fremme af Have- og Plantningsspørgsmaal, saaledes Prøvedyrkning af indkøbte Prøver af Havefrø, Fremavl af tidlige Kartoffelsorter og Jordbær, Demonstration og Forsøg med forskellige Sprøjtemidler o. s. v. og Resultaterne er bekendtgjort i Udvalgets aarlige Beretninger. Man har ladet fremstille en Del Udstillingsmateriale, som sammen med Produkter fra Forevisningshave og Plantager aarligt fremstilles paa forskellige Planteavlsudstillinger ude omkring i Foreningerne.

Der er udgivet forskellige Bøger og Pjecer, skrevet af Udvalgets Konsulent, saaledes i 1922 „Læplantningsbogen", der er bleven udsendt i 3 Oplag. Endvidere nogle Pjecer om praktisk Køkkenhavedrift og i 1928 „Landøkonomisk Køkkenhavedrift". Man har ladet fremstille en „Frugtavlsmappe", til Opbevaring af de fra Statens Forsøgsvirksomhed fremkomne Beretninger om Frugttræpleje, og i 1939 udsendtes Pjecen „Vendsyssel og de levende Hegn", der blev trykt i 12.000 Eksemplarer og uddelt til alle Medlemmer af de tilsluttede Foreninger.

Ungdomsarbejdet.

Arbejdet for de Unges Uddannelse har stadig haft Husmandsforeningernes Interesse. Problemet har lige fra Husmandsbevægelsens første Dage været drøftet saavel i Kredsforeningerne som i de større Sammenslutninger, og det har gentagne Gange været drøftet paa Februarmøderne. De unge Landmænd har som bekendt ingen egentlig Læretid, idet Forholdet mellem Husbond og Tyende ikke er det samme som f. Eks. mellem Mester og Lærling. At de Unge arbejder med i Bedrifterne er naturligvis af den allerstørste Betydning, og mange Husbonder føler ogsaa Forpligtelsen til at lære sine Unge mest muligt, ikke alene de praktiske Færdigheder men ogsaa den faglige Vi-

den, som er nødvendig. Imidlertid er det en Kendsgerning, at mange af Landbrugets Unge overhovedet ingen teoretisk Uddannelse faar, at dette naturligvis er uheldigt, vil de fleste praktiske Landmænd indrømme. Selv om det er af største Vigtighed, at en Husmand er praktisk dygtig, forstaar at pløje, saa og harve o. s. v., saa er det dog ogsaa af Betydning at han ved Besked med en hel Del, som man ikke lærer bare ved at arbejde ved Faget. „Kundskab er Magt", og det skal ogsaa nok slaa til indenfor Husmandsbruget. Et Forhold, som heller ikke maa lades ude af Betragtning, er, at det er af den allerstørste Betydning, at de Unges Interesse for deres daglige Gerning bliver vakt. Landbruget maa betegnes som et meget interessant Erhverv, naar blot man faar Øje for det interessante. Det faar den ikke, der betragter Arbejdet som noget ubehageligt, der nu en Gang er nødvendigt for at kunne leve og eksistere. Faar man først den rigtige Indstilling; at Landbruget, dette at udnytte Jorden, er Menneskehedens første og vigtigste og tillige den interessanteste Opgave, at arbejde med levende Ting, se det vokse og trives omkring sig, ja, saa faar man Interesse derfor, og saa arbejder man med Lyst. Dette er til syvende og sidst det, der betyder mest, at have Interesse for sin Gerning og derved uvilkaarligt komme til at betragte Arbejdet fra den rette Synsvinkel.

Dette har Husmandsbevægelsens Ledere været klar over, og ganske naturligt tænkte man først paa Højskolerne og Landbrugsskolerne, som har haft en saa stor Betydning for Landbrugets Unge, dog særlig Gaardmandsstandens Unge. Desværre kom der færre af Husmandsstandens Ungdom paa disse Skoler. Først mere ad privat Vej fik man den Tanke at oprette Skoler specielt egnede for Ungdommen fra Husmandshjemmene og dem, der agtede at blive Husmænd, og der blev med Støtte fra Staten oprettet to Husmandsskoler, i Kærhave paa Sjælland og Borris i Jylland. Disse Skoler skulde være Højskoler med et fagligt Tilsnit, og det faglige blev lagt tilrette efter det mindre Landbrug. Senere startede Husmændene

deres egne Skoler, Fyn Stifts-, Høng-, Djurslands-, og Østjyllands Husmandsskoler er oprettede af Husmænd eller Husmandsorganisationer. Desuden St. Restrup Husmandsmandsskole, som er oprettet af et Aktieselskab, der købte Hovedbygningerne til Herregaarden St. Restrup, efter at dens Jorder var udstykkede til Husmandsbrug.

Tilslutningen til disse Skoler har været nogenlunde



St. Restrup Husmandsskole.

tilfredsstillende, men heller ikke mere. Der burde være mange flere af Husmændenes Unge, der tog paa Skole, end Tilfældet er.

Det landøkonomiske Ungdomsarbejde i de herværende Husmandskredse tog sin Begyndelse i Foraaret 1926, da Kredsforeningerne i Hjørring og Brønderslev i Samarbejde med Landboforeniogerne nedsatte et fælles Ungdomsudvalg, som fik oprettet en Del Kredse af Unge, der drev et mindre Jordstykke. Der blev ydet Vejledning og ført Tilsyn af Konsulenterne *Viggo Kristensen* og *P. Chr. Andersen*. Til Arbejdet fik man økonomisk Støtte fra Rochfelderfonden eller det saakaldte Internationel Educations Board. Allerede om Efteraaret blev man enige om at søge Arbejdet bedre organiseret, og Resultatet blev, at Udvalget blev delt i to, nemlig et for Brønderslev- og et for

Hjørringegnen. I det sidstnævnte Udvalg var Hvetbo Herreds Husmandskreds repræsenteret. Senere blev der ogsaa nedsat et Ungdomsudvalg i Dronninglund Herred af Husmandskredsen i Samarbejde med Landboforeningen. I Aarenes Løb kom der mange med i dette Arbejde. Der blev oprettet Sognekredse af unge Deltagere, og Arbejdet blev i Reglen begyndt med, at en af Konsulenterne holdt et Instruktionsmøde med Deltagerne en Eftermiddag eller Aften sidst paa Vinteren. Derefter gik Deltagerne i Gang med deres Jordstykke, og der blev mest dyrket Kartofler eller Havesager. Konsulenterne besøgte Deltagerne nogle Gange i Løbet af Sommeren, og om Efteraaret blev der afholdt et afsluttende Møde, hvortil Forældre og Husbonder blev indbudt. Her blev Arbejdets Resultater gjort op, og der blev uddelt Præmier til de dygtigste Deltagere.



Fra en Time i den landbrugsfaglige Ungdomsskole i Brønderslev. Konsulent *Nielsen* paa Katederet.

Der kan ikke være Tvivl om, at mange Unge har haft et godt Udbytte af at deltage i denne praktiske Form for Undervisning. Imidlertid er man i de senere Aar bleven mere interesserede i de landbrugsfaglige Ungdomsskoler, selv om der stadig arbejdes med Dyrkning af egen Jord. De vanskelige Trafikhold nu i Krigstiden har gjort det næsten umuligt for de paa andre Maader stærkt optagne Konsulenter at komme ud til de mange Deltagere. I Brønderslev og Dronninglund Kredsforeninger har man nu i Aar fortsat dette Arbejde med lokale Ledere.

Navnlig efter Loven af 10. Marts 1938 om Statstilskud til landbrugsfaglig Undervisning blev givet, er der oprettet mange landbrugsfaglige Ungdomsskoler i Amtet; men ogsaa før Loven kom var der flere Skoler i Gang. I Brøn-

derslev byggede man sin egen Skole allerede i 1935. Skolen ejes af Landboforeningen, der er ene om den økonomiske Side af Sagen, medens Husmandskredsens Bestyrelse paa lige Fod med Landboforeningens Bestyrelse danner et Skoleudvalg, der leder Skolen. I de øvrige Kredse er man ikke naaet saa vidt, at man har egne Bygninger; men man har saa indrettet sig i Skoler, Forsamlingshuse,



Fagligt Ungdomsmøde i Hjørring 1934.

Afholdshoteller og Højskolehjem. Der var i Vinteren 1940-41 følgende Antal Skoler og Elever:

Brønderslev og Omegn 1 Skole med 228 Elever, deraf 108 kvindelige. I Dronninglund Herred 4 Skoler med 200 Elever, alle mandlige. I Hjørring og Hvetbo Herred 9 Skoler med 457 Elever, alle mandlige.

I det sidst forløbne Aar er saavel Skolernes som Elevernes Antal steget betydeligt.

Iøvrigt lader Ungdomsudvalgene afholde Møder eller Møderækker med faglige Foredrag for unge Landmænd, ligesom der arrageres Mønstringskursus, Maskinkursus m. v. Om Sommeren lader de forskellige landbrugsfaglige Ungdomsskoler foretage Mark- og Havevandringer, Kvægbedømmelser, Roepasningskonkurrencer, Vejledning i Ind-

samling, Bestemmelse og Tørring af Planter, ligesom der foretages Udflugter til gode Landbrug og Forevisningsmarker m. v. Paa Skøttrup Østergaard ved Løkken er der af Ejeren, Gaardejer *Erik Aagaard*, indrettet et Feriehjem for Landbouungdom, ligesom der paa Hjemmet i Sommerens Løb bliver afholdt forskellige Kursus med Markvandringer m. v.

Indenfor Ungdomsarbejdet har der stedse været et naturligt Samarbejde med Landboforeningerne. Naturligt fordi mange af Husmændenes Børn beskæftiges paa Gaardene, hvorfor man er lige interesserede i, at de faar en god Uddannelse, og at de bliver dygtige Mennesker med Interesse for deres Gerning. Samarbejdet er altid forløbet paa bedste Maade.

Af Husmandsforeningernes Repræsentanter, der virker i Ungdomsarbejdets Tjeneste, kan nævnes: *Chr. Jensen Christensen* og *Jakob Sørensen*, Jerslev, *Anton Godskesen*, Tømmerby, *N. P. Thomsen*, Flauenskjold, *Vald. Kirkegaard*, Tolne, *Chr. J. Christensen*, Pandrup, *Johs. Christensen*, Ravnshøj, og *Morten Mortensen*, Rakkeby. Som Formænd for de fælles Ungdomsudvalg virker for Dronninglund Herred, *Jørgen Christoffersen*, Thorup. For Brønderslev og Omegn, *Chr. Østergaard*, Vrensted og for Hjørring og Hvetbo Herred, Erik Aagaard, Skøttrup, som alle er Landboforeningsrepræsentanter.

Praktisk talt alle Foreningernes Konsulenter har medvirket ved de forskellige Ungdomsarbejder. I Brønderslev er Konsulent *O. Nielsen*, Forstander for Skolen og i Hjørring har Konsulent P. Chr. Andersen virket som Sekretær for Ungdomsudvalget, siden det blev oprettet.

Alle disse Arbejder bidrager naturligvis til at vække de Unges Interesse, og mange af dem, der flittigst deltager i de anførte Arbejder, erhverver sig ogsaa mange nyttige Kundskaber; men det Ledelsen af disse Foretagender venter og gerne ser, er, at de Unge paa disse Møder, Skoler og Kursus opdager, hvor meget der er at lære for en Landmand, og at de faar Lyst til at lære mere, end

det man gennem de anførte Arbejder kan give dem. Naar først Interessen er vakt, finder de nok selv ud af, hvorledes de bedst kan faa Kundskabstørsten slukket.

Grundforbedringsarbejdet.

Af Julius Sørensen, Stagsted.

Paa et ret tidligt Tidspunkt i Amtssammenslutningens Virksomhed blev Grundforbedringsarbejdet taget op. I Samarbejde med Hjørring Amts landøkonomiske Selskab oprettedes et Grundforbedringskontor i Hjørring i 1923 med Landbrugskandidat *N. Chr. Madsen* som Konsulent. Det blev særlig Dræningsarbejder Konsulent Madsen kom til at beskæftige sig med, idet Merglingen blev fremmet paa anden Maade, nemlig ved at der i Amtets forskellige Egne oprettedes selvstændige Mergelselskaber. Samarbejdet med Hensyn til Grundforbedringsarbejdet fortsattes gennem Kontoret i Hjørring i en Aarrækkee, hvorefter Kontoret blev overtaget af „Det danske Hedeselskab", og hermed udgik Grundforbedringen af Husmandsforeningens Arbejdsprogram.



Grundforbedringskonsulent *N. Chr. Madsen*, Hjørring.

Konsulent Madsen vedblev dog at virke, og han blev ogsaa meget brugt, men Arbejdet var ikke mere omfattende, end at han kunde klare det ene Mand. Først siden den ny Grundforbedringslov i 1933 blev vedtaget, og der nedsattes særlige Grundforbedringsudvalg i Amterne, kom der Fart i Arbejdet. Af nedenstaaende Tal vil man kunne se, at der er mange, der har gjort Brug af denne Lov, og at det ikke er ubetydelige Summer, der har været stillet til Raadighed for Landmændene, for at disse ved Hjælp af Laan og Tilskud eller Tilskud alene har kunnet faa deres Ejendomme eller Dele deraf grundforbedrede, og derved faaet sat Ydeevnen betydeligt op.

Fra Lovens Ikrafttræden og indtil 1. April 1942 kan der fra Hjørring Amt alene fremvises følgende Tal:

Arealer	drænet 18.289 ha	Udgift Kr.	5.550.369,00
„	merglet, 2.686 ha	„ „	265.830,00
„	opdyrket 652 ha	„ „	99.500,00
„	merglet, drænet og opdyrket	„ „	89.500,00
Bække-	og Aaløbsregulering	„ „	1.091.600,00

Disse Tal viser, at der her i Amtet er gjort flittigt Brug af Grundforbedringsloven, og at der har været Trang for den. De senere kommende Love om Staldhygiejne, og Siloer, der ogsaa sorterer under Grundforbedringsudvalget, er der ogsaa i meget udstrakt Grad gjort Brug af her i Amtet. Fra Loven traadte i Kraft og til den 1. April 1942 er der inden for Loven om Staldhygiejne, der omfatter Reparation af Stalde, Reparation og Nyopførelse af Ajlebeholdere og Møddingssteder, behandlet 1683 Andragender, heraf er 187 af en eller anden Grund ikke kommet til Udførelse. For 1235 Laantagere er Laanebeløbet, der udgør 90 pCt, af Udgifterne Kr. 1.039.945,00, og for 261 Tilskudstagere er Tilskudet 25 pCt. af Udgifterne ialt Kr. 77.398,00. I den forholdsvis korte Tid Loven om Tilskud til Bygning af Siloer, der benyttes til Ensilering af Roetoppe og forskellige Græsafgrøder, har bestaaet, er der ogsaa gjort stærkt Brug af den. Indtil den 1. April 1942 er der bevilget 504 Andragender, deraf 17 Laan og 487 Tilskud til et Beløb af ialt Kr. 60.713,00.

Dette viser, at ogsaa disse Love har været paakrævede, og at Landmændene, og ikke mindst Husmændene, har været klar over Betydningen af at have deres Staldforhold, Ajlebeholdere, og Møddingssteder i Orden, og ikke mindst under den nuværende Fodersituation har man indset Betydningen af at faa bygget Siloer til Opbevaring af forskellige Sommerafgrøder til Brug om Vinteren og Foraaret; men der er endnu kun faa, der paa dette Omraade er velforsynede, saa der er her Grundlag for en videre Udvikling, som sikkert ogsaa vil komme.

Regnskabsarbejdet.

Af Julius Sørensen, Stagsted.

Som et af de vigtige Arbejder, Foreningen har arbejdet med, kan nævnes Regnskabsarbejdet. Da dette Arbejde lægger en Del Beslag paa Deltagerne, har det været forbunden med nogen Vanskelighed at faa det lige saa stærkt udbredt som de øvrige faglige Arbejder, For-

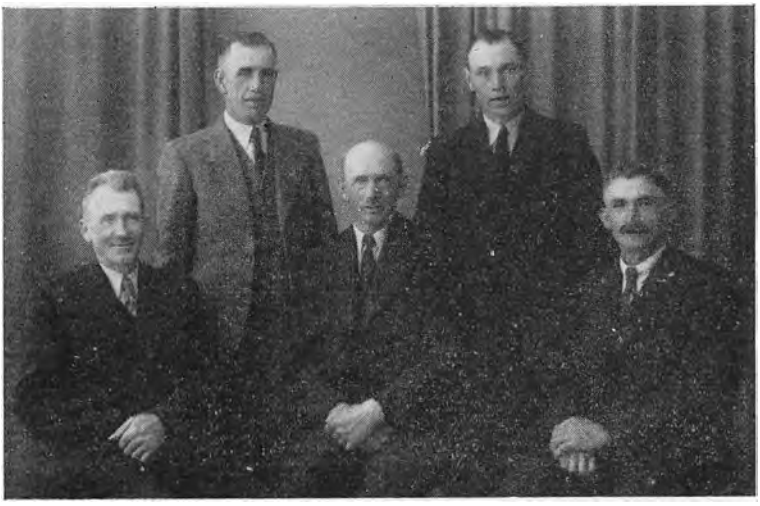

Regnskabsudvalget 1942. Siddende fra venstre: *Th. Bæk*, Nr. Harridslev, *Julius Sørensen*, Stagsted, (Formand), *Johan Nielsen*, Vrensted. Staaende fra venstre: Konsulent *Jørgensen* og *Chr. Sørensen*, V. Mellerup.

eningen har beskæftiget sig med. Det er dog en Opgave Foreningen paa et ret tidligt Tidspunkt har været interesseret i. Allerede den 28. April 1920 vedtog man paa et Bestyrelsesmøde at søge Arbejdet udbredt ved Afholdelse af Regnskabskursus. Disse blev paabegyndt i November Maaned samme Aar med *Jens Libak Hansen* som Leder. Imidlertid blev Arbejdet snart saa omfattende, at man ansaa det for formaalstjenligt at ansætte en Regnskabskonsulent, og paa et Bestyrelsesmøde den 14. Juni 1924 antog man *Peter Jensen*, Nr. Harridslev som saadan. Med megen Energi og Interesse ledede Peter Jensen dette Arbejde, indtil man fra 1. Januar 1930 antog *Chr. Børresen*

som Konsulent i Husdyrbrug og Regnskabsføring, han fortsatte hermed til Efteraaret 1933, da han afløstes af Konsulent *Karl Birch*. Fra 1. Januar 1939 overtog Konsulent *Rud. Nordholm* Arbejdet, og kort Tid herefter nedsatte man et Regnskabsudvalg, der kom til at bestaa af en Repræsentant for hver af de fire Husmandskredse. Dette Udvalg, der fungerer endnu, kom til at bestaa af: *Julius Sørensen*, Stagsted (Formand.) *Th. Bæk*, Nr. Harridslev, *Johan Nielsen*, Vrensted, og *Chr. Sørensen*, V. Mellerup.



Regnskabskonsulent *M. Chr. Jørgensen*, Lørslev.

Da Regnskabsarbejdet siden 1930 var kombineret med Husdyrbrugsarbejdet, og dette — som naturligt var — greb mere og mere om sig, ansaa man det for paakrævet at ansætte en Konsulent i Regnskabsføring alene. Paa et Bestyrelsesmøde den 2. Maj 1941 drøftede man dette Problem, og det førte til, at man fra 1. Juli 1941 ansatte *M. Chr. Jørgensen*, Lørslev Hedegaard, som Regnskabskonsulent for hele Amtet.

Da Krigen følte mere og mere trykkende, og Statshusmændenes Rentebetaling blev mere aktuel, fik Regnskabsarbejdet et betydeligt Opsving, og det var derfor meget hensigtsmæssigt, at man netop paa dette Tidspunkt havde faaet ansat Konsulent til at varetage dette Arbejde.

Husholdningsarbejdet.

> Aldrig vil man komme ind i Bondens Huus, uden at finde hans Kone i Arbejde, thi al den Tid Kjøkken og Bryggerse ej kræve hendes Nærværelse, eller hun ej sysler med hendes Børn, har hun travlt med Spinden, Karten, Vævning eller Strikning.
>
> *L. C. Brinck-Seidelin.*
>
> I Beskrivelsen af Hjørring Amt udg. 1828.

Saaledes er det endnu, Husmandens Kone har mange Pligter, og hun skal have Kendskab til mange Ting, naar

det skal gaa godt i Hjemmet. Husmoderens Opgaver er siden *Brinch-Seidelins* Dage ændret meget. Den Gang skulde der kartes, spindes, væves, kærnes, brygges og bages. Det var meget Datidens Kvinder skulde overkomme foruden det daglige Arbejde med Husholdningen og Børnene, Malkning og Pasning af Ungkreaturer og Fjerkræ, hjælpe til i Marken m. m. Det er forstaaeligt, at de ikke altid slap lige godt fra de mange Ting, der skulde udføres og fremstilles, hvilket ogsaa fremgaar af Brinch-Seidelins Beretning, der fortsætter:

> „— Der er forskjellige Arbejder, som Mandfolkene finde vanærende for sig, men som Fruentimmerne ej ere for gode til, saaledes at rense Korn og kline Vægge. Manden og Karlen kræver den nøjagtigste Oppasning og nyder den ogsaa. Dog, Konens Virken har sin Skyggeside: hun er aldeles ikke reenlig; paa hende selv, Manden, Børnene og Stuen er, saa at sige, Snavset fastgroet; hvad Mad og Drikke, der sættes frem, er i Mængde og til bestemt Tid, men slet tillavet, Flesk og Kjød er harskt, men saaledes yndes det meest; Kjøkkenurter har man ej Smag for, Smørret er sædvanligen slet, Melken, som har staaet under Loftet, har Afsmag, og Øllet er afskyeligt, og oftest ikkun forvaret i et Kar med løst Dæksel over. Brødet er bedre, men ofte tørt formedelst Blanding af Byg eller Havre. Det vil deraf sees, at bestiller Fruentimmeret meget, saa udfører hun det ikke godt."

Hvis Brinch-Seidelin har Ret i sin Karakteristik af Datidens Landbo-Husmødre, er vore Husmandskoner langt dygtigere nu, og afgjort mere tiltalende. Der er vel heller ikke helt saa mange Opgaver nu som den Gang, idet en hel Del af det, der tidligere blev fremstillet i Hjemmene, er bleven Industrivarer, noget man køber; men til Gengæld kræves der nu bedre tillavet Mad, mere Renlighed o. s. v. Saa Husmoderens Gerning er maaske lige saa krævende nu som den Gang; og sikkert er det, at Husmoderens Arbejde paa sin Vis er lige saa vigtigt som Mandens, og at et Oplysningsarbejde paa Husholdningens Omraade er lige saa paakrævet som de faglige Arbejder, Mændene har taget op gennem deres Foreninger.

Indenfor Amtssammenslutningen begyndte det faglige Husholdningsarbejde i 1933, da der blev truffet Aftale

med Husholdningslærerinde Fru Konsulent *Anna Birch*, Hjørring, om at virke som Husholdningskonsulent for Amtets Husmandsforeninger, og der blev i de følgende Aar afholdt en hel Del Foredrag og Kursus i Foreningerne under Fru Birch's Ledelse. Ligeledes blev der af Husholdningslærerinde Fru Konsulent *Magrethe Emmersen*, Dybvad, afholdt en Del Kursus i Østvendsyssel. Ligesom Sylærerinde Frk. *Ninna Thomsen*, Hørmested, har holdt en Del Sykursus i Foreningerne.

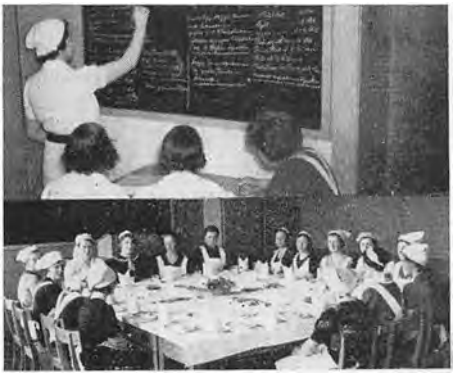

Fra Husholdningsundervisningen paa den landbrugsf. Ungdomsskole i Brønderslev. Øverst: Fru *Birch* paa Katederet. Nederst: En sagkyndig Smagskomite.

I Brønderslev, hvor man i 1935 havde bygget en Ungdomsskole med Skolekøkken, blev der straks taget fat paa Undervisningen af de unge Piger i Husholdning under Ledelse af Fru Anna Birch, Hjørring, og Fru *Thoubo Rasmussen*, Aalborg, for Tiden af Frk. *A. Larsen*, Aalborg, og der har stadig været god Tilslutning. Samtidigt blev der nedsat et Husholdningsudvalg, hvori Brønderslev og Omegns Husmandskreds er repræsenteret.

I 1936 arrangerede Amtsbestyrelsen et Møde om Husholdningsarbejdet, hvor De samvirkende jydske Husmandsforeningers Husholdningskonsulent Frk. *Wisbech Petersen* gjorde Rede for de Erfaringer, man havde indvundet angaaende Sagen i de jydske Husmandsforeninger. Mødet resulterede i Nedsættelse af et Husholdningsudvalg med en Repræsentant fra hver af de 3 Kredsforeninger og 2 fra Hjørringkredsen. Følgende blev valgt: Frk. *Andrea Jensen*, Flauenskjold, Fru *Pedersen*, Ø. Brønderslev, Fru *Kristine Jæger*, Faarup, Fru *Sigrid Lunden*, Hørmested, og Fru *Line Libak Hansen*, Taars. Fru Sigrid Lunden valgtes som Formand. Udvalget arbejdede energisk for

Sagen i nogle Aar, og der blev da ogsaa afholdt en hel Del Husholdningsmøder og Kursus, ligesom man søgte at gøre de lokale Husmandsforeninger interesserede i at nedsætte Husholdningsudvalg. Efter Andrea Jensens Død indtraadte Fru *Elisa Rasmussen*, Thorshøj, i Udvalget, og da Fru Lunden rejste fra Egnen, valgtes Fru *Sørgine Nielsen*, Bindslev, som hendes Afløser, og hun blev ligeledes Formand for Udvalget.



Husholdningsudvalget 1942. Siddende fra venstre: *Sørgine Nielsen*, *Jens Libak Hansen*, *Klara Christensen*. Staaende fra venstre: *Inger Grand*, *Johanne Andersen*, *Kirstine Jensen*.

Imidlertid fratraadte saavel Fru Birch som Fru Emmersen, idet de blev optaget paa anden Maade, og i 1941 besluttede Amtsbestyrelsen at ansætte en fast Husholdningskonsulent, Fra 1. Januar 1942 blev Husholdningslærerinde *Inger Grand* antaget som Konsulent, og samtidigt blev der nedsat et Amtsudvalg til at forestaa Arbejdet. Udvalget kom til at bestaa af 1 Repræsentant fra hver af de 4 Kredsforeninger og en Formand, valgt af Amtsbestyrelsen. Formanden blev *Jens Libak Hansen*, hvis Opgave bliver i Samraad med Udvalget at søge Husholdningsarbejdet organiseret bedst muligt. De valgte Repræsentanter fra Kredsforeningerne er: Fru Sørgine Niel-

sen, Bindslev, Fru *Kirstine Jensen*, Thorshøj, Fru *Klara Christensen*, Risholm, Jerslev og Fru *Johanne Andersen*, Fristrup.

Der søges nu nedsat lokale Husholdningsudvalg i Foreningerne, ligesom Dronninglund Herreds Husmandskreds har nedsat et Udvalg med Fru Kirstine Jensen som Formand samt Fru *Edith Christiansen*, Dybvad og Fru *Helga Pedersen*, Agersted som Medlemmer, dette Udvalgs Opgave er at organisere Arbejdet indenfor Kredsen.



Husholdningskonsulent *Inger Grand*, Hjørring.

Vi har bedt Konsulent Inger Grand om en Udtalelse angaaende Virksomheden og har modtaget følgende:

„Tiden har været fuldt optaget med Afholdelse af Kursus, Demonstrationer og Foredrag, og der har været lagt stor Interesse for Dagen af Husmandsforeningerne, navnlig hvor de har et lokalt Husholdningsudvalg, og vi skulde gerne naa dertil, at hver eneste Husmandsforening har et saadan Udvalg, der repræsenterer Kvindernes Interesser indenfor Foreningsarbejdet.

Det er en stor og krævende Opgave at være en dygtig og respekteret Husmoder i et Husmandshjem, idet det er en meget alsidig Gerning. Vi hører ofte at danske Landmænd er meget dygtige og er respekterede herfor ude i den store Verden, og vi skulde gerne se at komme op paa Siden af dem, fagligt set. Dette lader sig kun gøre, naar vi stadig er lydhøre og interesserede for de mange forskellige Problemer, der ligger for. For Eks. er det en Kendsgerning, at en rigtig Kost er af stor Betydning for Sundheden, og at kunne fremstille den rigtige Kost til den rigtige Pris har naturligvis stor Betydning for Husmandshjemmenes Økonomi. Vi skal ogsaa vide lidt om Hygiejne og kunne yde en foreløbig Hjælp i lettere Ulykkes- og Sygdomstilfælde. Behandling af Garderoben er ogsaa et Problem og ikke mindst nu o. s. v. Jeg haaber at komme i Kontakt med alle Husmandsforeningerne og at dette maa resultere i et godt Samarbejde."

Inger Grand.

Laaneforeninger.

Det er en Kendsgerning, at mange Husmænd har en for lille Driftskapital, hvorfor de meget ofte er henvist til at laane, naar der skal foretages nødvendige Indkøb af Husdyr, Maskiner m. m. Fra Husmandsforeningens Side har der været gjort flere Forsøg paa at skaffe saadanne Laan til Veje til en rimelig Rente og uden, at den Laansøgende har nødig at foretage den ofte ydmygende Gang for at søge Kredit, Laan eller Kaution. I 1917 dannedes der en Andels-Laaneforening under Hjørring Amts Husmandsforening. Grundlaget for Foreningen var en tegnet Garantikapital, tegnet af Medlemmerne, og Laanene fik man i en Bank. For at opnaa Laan fordredes der en Anbefaling fra den lokale Husmandsforenings Bestyrelse.

I Henhold til Lov af 18. Marts 1925 angaaende Laan for mindre Jordbrugere blev der dannet flere Driftslaaneforeninger i Amtet. Ogsaa her blev der tegnet en Garantikapital af Medlemmerne, og Pengene fik man fra Staten til en forholdsvis lav Rente.

Ingen af disse Laaneforeninger gik særlig godt, og man har flere Gange drøftet Oprettelse af en Spareforening uden at dette dog har ført til noget Resultat. I Reglen er Husmænde ikke saa velbeslaaede med Penge, at der bliver noget tilovers til Hjælp for betrykte Standsfæller.

Imidlertid blev der i 1939 vedtaget en Lov (Lov Nr. 105 af 5. Marts 1939), hvorefter der fra Statens Side ydes Driftslaan paa nærmere anførte Betingelser til Indkøb af Dyr og Maskiner, og der blev straks efter Lovens Ikrafttræden dannet en Indkøbsforening her i Amtet. Denne Forening har allerede haft nogen Betydning, idet der indtil nu er en Omsætning paa over 300,000 Kr. Særlig Betydning har Foreningen haft ved Financiering af Besætningers Udrensning for Tuberkulose. Foreningen hviler paa et solidt Grundlag, idet man har taget de ved tidligere Forsøg indvundne Erfaringer til Nytte. Indkøbsforeningen ledes af en Bestyrelse, der vælges dels af

Amtsbestyrelsen og dels af Generalforsamlingen, og den bestaar af: *Julius Sørensen*, Stagsted (Formand), *Emil Pedersen*, Jerup (Næstformand), *N. P. Thomsen*, Agersted, *Johan Nielsen*, Vrensted, *Chr. Michaelsen*, Vennebjerg, *Chr. Jensen Christensen*, Jerslev og *Chr. Larsen*, Hugdrup. Konsulent *Rud. Nordholm*, Hjørring er Driftsleder for Foreningen.



Stidsholdt Ungdomsskole, hvor mange Husmandsforeninger slutter deres Rejser og altid bliver godt modtaget.

Husmandsforeningernes Virksomhed.

Husmandsbevægelsens Organisation med selstændige Foreninger i praktisk talt hvert Sogn i Landet er Bevægelsens Styrke. I den Del af Amtet, som de sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt spænder over, er der 69 Sogne med 71 Husmandsforeninger. Det er i disse mange Foreninger det største Arbejde for Husmandsstandens faglige Dygtiggørelse og kulturelle Højnelse udføres, det er der de faglige Opgaver drøftes og kommer til Udførelse, og der udføres et mangeartet Oplysningsarbejde af stor Samfundsmæssig Betydning. Hver Husmandsforening, der arbejder godt, kan betragtes som en lille Kulturspreder for sin Egn.

I de første Aar var det meget almindeligt, at Møderne blev holdt hos private. Der var oprindeligt ikke saa mange Medlemmer, de kunde som oftest huses i et Husmandshjem, naar alle Stuerne toges i Brug, Hjerterum manglede i Reglen ikke. Pengemidlerne var smaa, saa der var ikke altid Raad til Leje af Mødelokale eller Honorar til Foredragsholder, og saa maatte stedlige Kræfter træde til. Ofte blev der diskuteret mange forskellige Problemer eller læst op, og ind imellem blev der sunget. Navnlig Skjoldborgs og Aakjærs Sange er lært og sunget ved Husmandsforeningernes Møder.

Fra Sindal Husmandsforening, der er en af de ældste Foreninger i Amtet, meddeles *(N. C. Mathiasen)*:

„I de to første Vintre overlod Jørgen Bæk sin Lejlighed til maanedlige Møder, de følgende to Vintre Andreas Lund og fra 1909—13 holdtes Møderne hos Ole Nielsen (Wolle Post). Underholdningen var Læsning af gode oplysende Bøger, Diskussion, Sang m. m. Jørgen Bæk og Ole Nielsen var gode Oplæsere. Der kom ofte fremmede Talere bl. a. Leon Melgaard, Henriksen, Beder, Jens Jensen, Als Brohuse, Lars Nielsen, Bækken, P. Nalholm, de stedlige Konsulenter og mange andre. Ved Foreningens 25 Aars Jubilæum sendte Jørgen Bæk, der da boede i Vraa — en Hilsen, der lød saaledes: Til Lykke med Dagen og til Lykke med Fremtiden, med Ønsket om, at I fremdeles maa forstaa at holde sammen om alt, som kan hjælpe til at dygtiggøre Jer og højne Husmandsstanden, saa den kan blive til en Kraft i Samfundet. Vi mindes endnu med Glæde den Tid, vi boede i Sindal, og der samledes med Husmændene i vort Hjem, hvor vi havde mange gode Stunder. Vi vil derfor gerne sende en kærlig Hilsen til alle de gamle Medlemmer, som var med fra Begyndelsen. Vær trofaste mod Husmandsforeningen!"

Kirstine og Jørgen Bæk.

Som i Sindal gik det mange Steder. Efterhaanden blev der flere Medlemmer, saa man maatte samles i Skolen eller Forsamlingshuset. Vinteren var Mødernes Tid, hvor de faglige Problemer drøftedes, og Teorierne blev ogsaa omsat i Praksis. I de første Aar var Kalkspørgsmaalet brændende, og fra Øster Tversted Husmandsforening meddeles *(O. M. Sørensen)*:

„Foreningen har som en af de første Opgaver gjort et stort Arbejde for Tilførsel af Kalk til de stærkt kalktrængende Jorder. Jeg

husker for en 25 Aar siden, da vi hentede Kalk paa Aalbæk Station. Vi var et Vogntog paa 30 Vogne, der kørte paa de daarlige, opblødte Veje ca. 1¼ Mil. Vi havde nok en Mergelbane paa Egnen; men Mergelen var dyr, Kalken kostede kun en Brøkdel, og vi fik Fragttilskud gennem Foreningen".

Om Foraaret var der travlt i Marken; men om Sommeren tog man paa Udflugt, i Begyndelsen var Maalet i Reglen en af Naboforeningerne, hvor man blev gæstfrit modtaget og fik de bedste Brug forevist. Det var før Bilernes Tid, hvorfor man spændte for Stadsvognen og slog Følge i et langt festligt Vogntog. Fra Jetsmark Husmandsforening meddeles *(Chr. J. Christensen)*:



Albæk Husmandsforening paa Udflugt til Tylstrup Forsøgstation.

„Der har været afholdt Sommerudflugt saa godt som hver Sommer, og næsten altid med god Tilslutning. Der skal her nævnes den første Udflugt i 1907 til Vedsted med Hestekøretøjer. Det var et Vogntog paa 28 fuldt belæssede Vogne, smykkede med Dannebrogsflag, og der var Hornmusik med. Det var en stor Begivenhed for Husmænd og Husmandskoner paa den Tid."

Senere blev Bilerne mere almindelige. De første Selskabsvogne var ældre Lastvogne, hvorpaa der var sat Bænke, efter Sigende var det tyske Vogne, der havde været med i Krigen. Mange af dem var af en noget ældre Dato, og der fortælles mange Historier om Husmandsforeninger, der maatte gaa hjem, ofte længere Strækninger, naar det fine Køretøjs mange Hestekræfter nægtede at fungere.

Fra Thise Husmandsforening meddeles *(Jens Thise)*:

„Foreningens første Formand Niels Chr. Nielsen udførte et meget energiskt Arbejde og var paa flere Omraader en Foregangsmand, hvis Bedrift blev besøgt af mange rejsende Husmænd. Den senere

Formand Th. Kr. Jensen gjorde ogsaa et stort, uegennyttigt Arbejde for Foreningen. Efter Statshusmandsloven af 1919 begyndte Udstykningen af Hammelmosemarkerne, hvor der blev bygget 43 nye Husmandshjem med fra 15 til 20 Td. Land Jordtilligende, og da Opdyrkningen af Vildmosen samtidigt begyndte, blev der efterhaanden et meget stort Besøg af fremmede Husmandsselskaber, der tillige aflagde Besøg paa Thise Bakker og i Thise Kirke, hvor Egnens og Kirkens Historie blev fortalt, og man glemte heller ikke at besøge Eneboeren, den gamle Grusgraver Nielsen, der havde gravet sig en Hule ind i Bakken og i mange Aar var en stor Attraktion. Tit overnattede de fremmede her, og Th. Kr. Jensen var utrættelig og ordnede alt paa bedste Maade."

I Bevægelsens første Dage var Dyrkningen af Roer ikke rigtig slaaet igennem, selv om de fleste dyrkede en lille Smule, var der dog ikke ret mange, der rigtig forstod Dyrkningen. Man vidste nok, at der skulde gøres rent af og til; men kun faa vidste, at der skulde „holdes rent". Her fik Foreningerne Lejlighed til at gøre en Indsats. I mange Foreninger blev alle Medlemmernes Roemarker bedømt hvert Aar, og i Løbet af forholdsvis kort Tid lærte man at dyrke Roer, og man ser nu sjældent en rigtig forsømt Roemark. Ogsaa paa mange andre Omraader fik Husmandsforeningerne Betydning, f. Eks. blev Haverne mange Steder bedømt og præmierede, og nogle Steder gik man over til at bedømme hele Markbrug. Der blev holdt Mark- og Havevandringer, Mange Foreninger



Planteavlsudstilling i Sindal Husmandsforening 1919.

har stiftet Kvægavls-, Kontrol-, og Staldbedømmelseskredse samt Tuberkulinforeninger. Nogle Foreninger har givet Stødet til Start af Mergelselskaber. Mange Foreninger har købt Frugttræ- og Kartoffelsprøjter og ansat Sprøjtemænd. Om Efteraaret kom saa Planteavlsudstillingernes Tid, og saa kunde Mødesæsonen begynde igen. Fra Saltum Husmandsforening meddeles *(Niels Chr. Nielsen)*:

„Foreningnes Opgaver har været mangeartede i de forløbne 36 Aar. Efter Foreningens Stiftelse gik man straks i Gang med det kulturelle Arbejde for at højne og forbedre Kaarene for de smaa indenfor Landbruget. Der er afholdt et Utal af Diskussionsmøder med lokale Kræfter som Indledere med Emner saa forskellige som Staldbedømmelse, Børneopdragelse og Afholdssagen. Ved større Møder har der været Ordførere som Johan Skjoldborg, Jeppe Aakjær, Vilhelm Larsen m. fl. Endvidere er der virket ved Regnskabs- Husholdnings- og Landbrugskursus, Uddeling af Saasæd og Planter, saavel til Læ som til Frugthaven. Præmiering af Poemarker og Haver samt hele Brug. Stor Betydning har de mange Udflugter samt Besøg hos andre Foreninger haft, hvor Deltagerne er vendt hjem med nye Indtryk og Impulser og Mod til med fornyet Styrke at tage fat paa Dagens Gerning. I de senere Aar har det særligt været Husdyrbruget der har været i Forgrunden. En Konsulent sagde en Gang ved et Møde, at Husmændene var gennemgaaende dygtige Planteavlere, men nogle daarlige Kvægavlere; og saa maatte der jo rettes her. I 1932 oprettedes en Staldbedømmelseskreds med Kontrollering og Præmiering, som har virket siden.

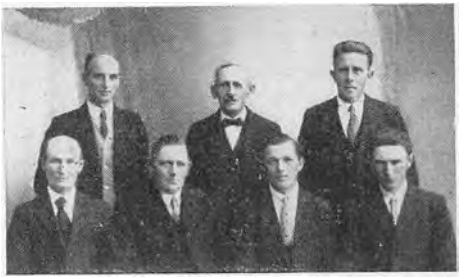

Saltum Husmandsforenings Bestyrelse ved Foreningens 25 Aars Jubilæum.

I 1933 foretoges en Tegning blandt Medlemmerne til at lade deres Besætninger tuberkulinprøve, og der akkorderedes med Dyrlægen, der tegnedes 450 Køer, og det gav dette Arbejde et godt Stød fremad. Endvidere oprettedes en Kvægavlsforening. Foreningen er Aktionær i Hesteavlsforeningen „Nordbaggen", og der har nu i flere Aar været opstaldet en af Foreningens Hingste her i Sognet. Egnens smaa Heste er allerede præget stærkt heraf.

En Opgave, som ogsaa er taget op, er Anskaffelse af Høstativer til Medlemmerne. Foreningen har købt 800 Stativer, hovedsagentlig hos Hedeselskabet, som er fordelt til Medlemmerne.

Foreningen er altid godt repræsenteret, naar Sammenslutningen for Amtet kalder sammen til Møde. Man er klar over, at Sammenslutningen kun kan blive den stærke Løftestang, som kan magte de sværere Opgaver, naar vi alle lægger vore smaa Kræfter sammen og løfter i Flok. Der skal ved denne Lejlighed lyde en Tak til Samvirksomheden og ikke mindst til vore dygtige Konsulenter, fordi vi, skønt afsides beliggende, altid bliver kulant og godt betjent."

Nogle Foreninger har faaet stiftet Husflidsforeninger eller driver selv Husflidsskoler. I de senere Aar er de forskellige Husholdningsopgaver taget op i stedse stigende Grad. Ungdommen tænker man ogsaa paa, mange Steder, dog ikke overalt, deltager de unge i Foreningens Møder. Enkelte Foreninger har taget det landøkonomiske Ungdomsarbejde op eller ved Samarbejde med andre Foreninger oprettet landbrugsfaglige Ungdomsskoler. Fra Jerslev meddeles *(Jakob Sørensen)*:



„Det gror godt i Køkkenhaven". Fra Ungdomsarbejdet i Jerslev Husmandsforening.

„Jerslev Husmandsforening har nedsat et 5 Mands Udvalg til at varetage Ungdomsarbejdet, og vi har nu i Foraaret begyndt med 20 Deltagere baade Piger og Karle. Vi holdt et orienterende Møde om Sagen, og de arbejder med, hvad de har mest Interesse for. De fleste dyrker et Stykke Jord med Kartofler, Kaal, Frøroer eller forskellige Havesager, nogle Piger har paataget sig at passe Stedets Køkkenhave med Plantning, Saaning o. s. v.

Der er stor Interesse for Arbejdet. Vi cykler en Gang imellem ud og taler med dem om Arbejdet, og hvad der ellers kan komme for, og det er meget interessant at høre, hvad de siger om deres Planter. Et Sted var der nogle medtagne Frøroer, og vi spurgte om Grunden; jo, det er Frosten, der har været for haard ved dem, og Kaalen der kunde heller ikke rigtig holde til det. Det omtalte Besøg var den 20. Maj, saa der var altsaa taget fat i god Tid, da Planterne ellers var store og kraftige. Det var et enkelt Eksempel, men vi mærker overalt stor Interesse for at have det bedste at præsentere for os, naar vi kommer.

Jeg vil anbefale andre Husmandsforeningerne at gaa i Gang med

lignende Opgaver, der kan sagtens blive Interesse nok blandt de unge, naar de faar en Haandsrækning. En vaagen og dygtig Ungdom er, hvad Danmark trænger til nu. Derfor tag fat, selv om der ikke er mange det første Aar, der skal nok komme flere siden.

Ogsaa i kommunale Anliggender gør Husmandsforeningen undertiden sin Indflydelse gældende, saaledes meddeles der fra Elling Husmandsforening *(Chr. Christensen)*:

Foreningen har ofte ved kommunale Valg opstillet Husmandsliste og har faaet Kandidater valgt, en Gang endog 3 Mand, og det er med stor Glæde at kunne konstatere, at de valgte Husmænd har forstaaet at hævde sig paa udmærket Maade i Sogneraadet. F. Eks. kan nævnes at Sognefoged Emil Pedersen, Kragskov Hede, som blev indvalgt paa Husmandsliste, i flere Aar var Sogneraadsformand. Ogsaa den nuværende Sogneraadsformand i Elling Husmand Søren Sørensen, Nielstrup, blev indvalgt paa Husmandslisten. De har saaledes gjort Standen Ære. Elling Husmandsforening har nu 150 Medlemmer og er den største — og populæreste — Sammenslutning i Elling Sogn.

Fra Vejby-Smidstrup Husmandsforening, der er en af de yngste Foreninger i Amtet, meddeles der *(Søren Jensen)*:

Der har flere Gange i Aarenes Løb været talt om at faa stiftet en Husmandsforening i Kommunen; men det blev først til Alvor i 1937, da der skulde være Sogneraadsvalg. Husmændene havde næsten ikke været repræsenterede i Kommunalbestyrelsen, og nu vilde vi gøre et Forsøg. Foreningen blev stiftet med 26 Medlemmer; men nogen Succes fik man ikke af at blande sig i Sognets Sager, da vi mødte en meget strid Modvind, desværre ogsaa fra mange Husmænds Side. Først da vi fik rigtig Gang i det faglige og socialt oplysende Arbejde gik Foreningen støt fremad, idet vi nu har 85 Medlemmer. Bladet „Husmandshjemmet" har faaet en helt god Udbredelse her i Foreningen, det første Aar 0, det andet 5, og nu har vi 50 Abonnenter. Vi synes godt om Bladet, der er et alsidigt og billigt Ugeblad, som giver et godt Indblik i Husmandsforeningernes Arbejde og i Bevægelsens Indstilling i nationale, sociale og andre Spørgsmaal.



„Klar ved Sprøjten". Fra Vejby-Smidstrup Husmandsforening.

Vi har med god Tilslutning ladet afholde et Landbrugskursus og et Husholdningskursus, det første af sin Art her i Kommunen. Endvidere har vi spillet Dilettantkomedie og holdt Juletræ for Medlemmerne og Børnene, ligeledes hol-

der vi Sommerudflugt, en Dag som er bleven en virkelig Festdag for Medlemmerne. hvor de lader alle Bekymringer blive hjemme. Der bliver hvert Aar afholdt Møder med Foredrag af faglig og anden Art; og vi har faaet oprettet saavel en Kvægavls- som en Kontrolforening, som begge gaar godt; særlig Kvægavlsforeningen var haardt tiltrængt. Foreningen har lejet 2 Fenner i St. Vildmose for Medlemmernes Opdræt, da vi nu har mange gode Ungkreaturer, som er værd at lægge til, og det for Tiden kniber med Foderet. Vi har oprettet en Sprøjtekreds, som særlig tager sig af Sygdomsbekæmpelsen i vore Haver. Hvert Aar foretages Mark- og Havebedømmelse og i Forbindelse dermed Høstfest med Uddeling af Præmier.

Paa Grund af alle disse Forhold er der ligesom kommet nyt Liv i næsten alt her i Kommunen.

Ogsaa det rent underholdende har spillet en vis Rolle i Foreningernes Liv. Efterhaanden som Foreningen bliver ældre er den aarlige Stiftelsesfest en kærkommen Anledning til Underholdning og Fest, og i Reglen fejrer Husmandsforeningerne deres Fester paa en smuk og værdig Maade. Mange Steder søger man at gøre Festerne baade underholdende og belærende ved at opføre gode Dilettantstykker eller Fælleslæsning. F. Eks. i Taars, hvor en Taarsbo, *Kr. Neve*, har skrevet flere Skuespil, omhandlende Livet i det store, bakkede, vildsomme Taars Sogn i gamle Dage. Skildringerne, der er af en ikke ringe hi-



Fælleslæsning i Taars Husmandsforening. *Kr. Neve*: Taars Rakkere.

storisk Værdi, er igennem flere Aar opført som Fælleslæsning af Taars Husmandsforening. Forestillingerne har vakt en saadan Interesse i Sognet, at der maa flere Opførelser til hvert Aar, og ogsaa i Naboforeningerne har de Taars Fælleslæsere maattet optræde.

Der kunde nævnes flere Emner og Opgaver, der har været drøftede og behandlede i Husmandsforeningerne; men det hele kan simpelt hen ikke tages med. Lokale Forhold og Forteelser kan skabe Problemer. som den lokale Husmandsforening bedst kan løse.



Møde i Horne Højskoles Have. Det er muligvis en Husmandsforening. I alt Fald nyder Husmandsforeningerne ofte Gæstfrihed paa Skolen.

De lokale Foreninger, der danner de sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt.

Der følger her en ganske kort Omtale af de lokale Husmandsforeninger. Der er omtalt enkelte af de Mænd, der haft Betydning indenfor Foreningsarbejdet og nogle historiske Data, samt nogle af de Opgaver der er arbejdet med. De almindeligste Arbejder som Foredragsvirksomhed, Konkurrencer, Præmiering m. m. er ikke omtalt, da dette vilde føre til alt for mange Gentagelser.

Flere af de Mænd, der er omtalt, er døde og mangen

graanet Veteran har maattet trække sig ud af Arbejdet; men ikke mindst dem, af hvem mange har gjort et stort og banebrydende Arbejde for Standsfællernes Sag, bør vi mindes ved denne Lejlighed.

Der er ialt 71 Foreninger fordelt paa 4 Kredsforeninger saaledes:

Brønderslev og Omegns Husmandskreds (Brl.)	6	Foren. m.	592	Medl.
Dronninglund Herreds Husmandskreds (Drl.)	19	— „	1418	„
Hjørring Amts Husmandsforening (H. A.)	38	— „	2944	„
Hvetbo Herreds Husmandskreds (H. H.)	8	— „	582	„
Ialt	71	Foren. m.	5536	Medl.

Ved Sammenslutningens Stiftelse i 1917 var der:
61 Foren. m. 3854 Medl.

1. **Aasted.** (H. A.) Stiftet den 26. Marts 1906 med 29 Medlemmer og Jens P. Andersen, Vasen, som Formand. Senere var Ole Olsen, Nymark, Fmd. i 18 Aar. Efter Foreningens Initiativ er der stiftet et Mergelselskab. Der er uddelt mange Læplanter til Medlemmerne for Midler stillet til Raadighed af Aasted-Skærum Sparekasse. Har Husholdningsarbejde samt Kontrol- og Kvægavlsforening. Der er nu 115 Medlemmer. Formand Johannes Christensen, Lille Ravnshøj.



Ole Olsen, Nymark.

2. **Agersted og Omegn.** (Drl.) Stiftet den 30. Marts 1926. Jens Albertsen, Bymosen var Formand indtil 1935, da den nuværende Formand traadte til. Har afholdt mange Planteavlsudstillinger og har Kvægavlsforening og Staldbedømmelseskreds. Husholdningsudvalg fra 1936 som har taget forskellige Arbejder op, særlig Syskolen har gaaet godt. Har nu 70 Medlemmer. Fmd. N. P. Thomsen, Skovledet.

3. **Albæk Sogns.** (Drl.) Stiftet den 22. Oktbr. 1907 med 54 Medlemmer. Lærer Urban Hansen var Foreningens egentlige Stifter og første Formand. Jens Jensen, S. Vorsaa virkede som Formand i 10 Aar. Foreningen har arbejdet med de alm. foreliggende Opgaver. Har nu 80 Medlemmer. Fmd. Johannes Thomsen, Vorsaa.

4. **Asaa.** (Drl.) Stiftet den 14. Oktober 1918 med 40 Medlemmer. Foreningens Stifter og første Formand var Hans Jensen, Højbo. Karsten Andreasen, Asaa Fælled har virket som Formand i 8 Aar.

Foreningen har bl. a. holdt mange Planteavlsudstillinger, og der bliver hvert Aar foretaget Bedømmelse af Marker og Haver: Har nu 88 Medlemmer og Chr. Nielsen, Asaa er Formand.

5. **Astrup.** (H. A.) Stiftet den 26. Februar 1905 med Laur. Chr. Larsen, Sparrevogn som Formand. Blandt flere Formænd har afd. Alfred Arildsen, Klastrup virket i længere Tid. Foreningen har oprettet en Kvægavlsforening og har et Husholdningsudvalg. Der er nu 50 Medlemmer. Fmd. Henry Helberg, Sparrevogn.

6. **Badskær.** (Drl.) Stiftet den 4. Marts 1918 med 20 Medlemmer og A. C. Christiansen, Estrup Mk. som Formand. Foreningen har holdt mange Planteavlsudstillinger og Markvandringer og har stadig 20 Medlemmer. Frederik Christiansen, Solvang har været Formand siden 1928.

7. **Bindslev.** (H. A.) Er antageligt stiftet paa et Møde der blev afholdt i Bindslev den 2. Juni 1904 efter Mejeriets Generalforsamling. Foreningen har været særdeles virksom, i Naboforeningerne hedder det: „I Bindslev kan de lave, hvad de vil." Har afholdt flere store, smukt arrangerede Planteavlsudstillinger. Kvægavlsforening, Staldbedømmelseskreds og Husholdningsudvalg. Der er nu 170 Medl. Jens Heidemann har været Medlem af Bestyrelsen i over 20 Aar og deraf ca. 16 Aar som Formand.



Jens Heidemann.

8. **Bjergby.** (H. A.) Stiftet den 15. Januar 1905 med ca. 20. Medlemmer og Julius Grøn som Formand. Siden har Frederik Jeppesen og Chr. Flintegaard hver virket som Formænd i 8 Aar, og sidstnævnte er for Tiden Formand. Har oprettet en Svineavlsforening og Kvægavlsforeninger for saavel jydske som Jersey Besætninger. Foreningen har nu 95 Medlemmer.

9. **Rrønderslev.** (Brl.) Stiftet den 25. Marts 1906 efter Initiativ af Lærer Larsen, Grinsted. Landpost og Husmand Jens Olesen, Brl. Mk. var den første Fmd. Foreningen har deltaget i kommunale Valg og har Regnskabsforening, Kvægavlsforening, Kontrolforening og Staldbedømmelseskreds. Der er nu 150 Medlemmer, og Viggo Bæk er Formand.

10. **Børglum.** (H. A.) Stiftet den 22. Januar 1920 med 60 Medlemmer. Foreningens Stifter og første Formand var Valdemar Jensen, Børglum (nu Tollestrup). Har haft Markvandring hvert Aar siden Stiftelsen. Stiftet en Spareforening. Har nu 75 Medlemmer, og den nuværende Formand Jens Jensen, Børglum Præstegaards Mk. har virket som saadan i 7 Aar.

11. **Dronninglund.** (Drl.) Stiftet den 2. Marts 1913 med 11 Medlemmer og Karl Oluf Andersen, Asbækholt som Formand indtil 1921. Foreningen har beskæftiget sig med de alm. forekommende Opgaver og tæller nu 152 Medl. og Lars Eriksen er Formand.
12. **Elling.** (H. A.) Stiftet den 7. April 1906 med 24 Medlemmer. Ths. Carlsen, Langthjem maa betegnes som den egentlige Stifter, ligesom han var Foreningens første Formand. Senere var Alfred Hansen, Varmløse Formand i en længere Periode. Foruden de alm. Opgaver har Husholdningsudvalget ladet afholde forskellige Kursus. Man har Kontrolforening og Kvægavlsforeninger for saavel rødt som broget Kvæg. Foreningen tæller nu 151 Medlemmer. Formand Chr. Christensen, Elling.
13. **Flade.** (H. A.) Blev stiftet den 23. Febr. 1912 med 24 Medlemmer og Martin Jensen Nepper, Bangsbostrand som Formand, senere var M. P. Pedersen, Flade Formand i 9 Aar. Der er oprettet en Kvægavls- og en Kontrolforening. Foreningen tæller nu 102 Medlemmer. Formanden Verner Jensen, Ø. Flade har virket som saadan siden 1934.
14. **Flauenskjold.** (Drl.) Stiftet den 28. Febr. 1907 med 18 Medl. Foreningens Stifter og første Formand var Læge Fr. Jensen. Siden virkede Jens Jensen, Eskær som Fmd. i 9 Aar. Man har i Aarenes Løb afholdt 7 Planteavlsudstillinger. I 1918 oprettedes der en Forsikringsforening for smaa Heste, som nu har over 100 Medl. og en Forsikringssum paa over 200,000 Kr. Har haft en Kvægavlsforening, der satte gode Spor. Foreningen tæller nu 66 Medl. og N. P. Olsen, Lykkensprøve har virket som Formand siden 1930.
15. **Hallund.** (Brl.) Stiftet den 17. Decbr. 1915 med ca. 20 Medlemmer og Karl Frederiksen som Formand. Der er arbejdet med de alm. forekommende Opgaver og desuden stiftet en Kvægavlsforening. Har egen Fane, skænket af af Chr. Kølby, Hollensted, og 6 Æresmedlemmer, hvoraf de 5 blev udnævnt efter 25 Aars Medlemsskab. Lars Kr. Larsen er nu Formand, og der er 75 Medl.
16. **Hellevad.** (Drl.) Stiftet den 10. Marts 1908 med 46 Medlemmer og Jens Madsen, Klausholm Mark., som Formand. Har oprettet en Staldbedømmelseskreds, Sprøjtekreds og en Kvægavlsforening. Harnu 90 Medlemmer og Niels Roelsgaard, Klokkerholm, er Formand.
17. **Hellum.** (Drl.) Stiftet den 10. Februar 1910 med 28 Medlemmer og med Laur. R. Sørensen, Stoksted, som Formand. Der er oprettet en Kontrol- og Staldbedømmelseskreds samt en Kvægavlsforening med 2 Tyre. Foreningen tæller nu 44 Medlemmer. Formanden, Jens Jespersgaard, Østermarken, har virket som saadan i 20 Aar.



Jens Jespersgaard.

18. **Hjallerup og Omegn.** (Drl.) Stiftet den 13. April 1906 med 23 Medlemmer. Stifter og Formand i ca. 20 Aar var afd. Landpost og Husmand Niels Larsen. Foreningen har oprettet en Kontrolforening med Staldbedømmelse. Oprettede i 1923 en Husflidsskole, som Foreningen drev en Del Aar, indtil der blev dannet en Husflidsforening. Tog i 1929 Initiativet til Dannelse af Hjallerup og Omegns Mergelselskab, som blev Landets næststørste Selskab. Har nu 104 Medlemmer og J. P. Wammen, Holtegaards Mark, er Formand. Chr. Christensen, Hjallerup, har virket som Kasserer for Foreningen i 22 Aar.

19. **Horne-Asdal.** (H. A.) Stiftet den 23. Marts 1905 med 14 Medlemmer og Th. Thomsen, Skovsgaard Mk., som Formand. Anton Thomsen, Heden, har været Formand i ca. 20 Aar. Har stiftet en Staldbedømmelseskreds og en Kontrolforening Foreningen tæller nu 60 Medlemmer. Formand Ejnar Christensen, Vestervang, Asdal.



Anton Thomsen.

20. **Hugdrup og Omegn.** (Drl.) Stiftet den 22. April 1933 med ca. 30 Medlemmer. Foreningens nuværende Formand, Aage H. Jørgensen, Nørrevang, blev Formand ved Stiftelsen; har været afløst af Chr. Larsen, Hugdrup, i 5 Aar. Foreningen har beskæftiget sig med alm. foreliggende Opgaver og har oprettet en Kvægavlsforening og en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 75 Medlemmer.

21. **Hulsig.** (H. A.) Stiftet den 31. Marts 1914 efter Initiativ af afd. Husmand S. Pedersen, Skagen Landsogn. Der blev straks indmeldt 19 Medlemmer, og Albert Nielsen, Starholm, virkede som Formand i de første 10 Aar. Foreningen har beskæftiget sig med de alm. forekommende Opgaver. Der er nu 29 Medlemmer, og Bernant Bendtsen, Starholm, er Formand.

22. **Hune.** (H. H.) Stiftet den 30. Marts 1908 med 39 Medlemmer. Lærer Ibsen, Hune tog Initiativet til Foreningens Start og var Formand i mange Aar. Marinus Pedersen, Dommerborg var siden Formand i 8 Aar. Foreningen fik straks efter Oprettelsen startet en Brugsforening, desuden en Hedebrugsforening, Staldbedømmelseskreds og Kvægavlsforening. I Samarbejde med andre lokale Foreninger aarlige Foredragsrækker af faglig og folkelig Art. Har nu 58 Medlemmer, Formand Knud Hansen, Højen.

23. **Hørby.** (Drl.) Stiftet den 28. Novbr. 1916 med 20 Medlemmer og A. C. Christiansen, Estrup Mk. som Formand. Man har stiftet en Staldbedømmelseskreds og en Kvægavlsforening og iøvrigt arbejdet med alm. forekommende Opgaver. Foreningen tæller nu 44 Medl., og Thomas Thomsen, Vestermarken er Formand.

24. **Hørmested.** (H. A.) Foreningen er sandsynligvis stiftet af Frederik Jeppesen, Hørmested i 1904. Der er igennem Aarene arbejdet med mange forskellige Opgaver, og der er oprettet en Kontrolforening. Der er nu 31 Medlemmer, og Peter Nielsen, Hørmested er Formand.

25. **Ingstrup.** (H. H.) Stiftet den 16. April 1905 med 14 Medlemmer. Den første Formand var Lars Sørensen, V. Kringel. Jens P. Jensen, Skjulsmark var Medstifter af Foreningen og har været Formand i 22 Aar. Der er oprettet en Kvægavlsforening og et Husholdningsudvalg. Har nu 63 Medlemmer og Gerhart Mathiesen er Formand.

26. **Jelstrup-Sejlstrup.** (H. A.) Stiftet i Februar 1908 med ca. 20 Medlemmer. Som Stiftere af Foreningen anføres Niels Arildsen, Hundelev, Karl P. Larsen, Sejlstrup Mk. og Anders P. Degn, Gølstrup og Niels Arildsen blev Formand. Senere var Karl P. Larsen Formand i 10 Aar. Var den første Forening i Amtet, der startede en Kontrolforening og Staldbedømmelseskreds (1921). Anders Andersen, Bakholm har i hele Perioden virket som Kontrollør. Foreningen har nu 79 Medlemmer, og Emil Pedersen, Hundelev er Formand.

27. **Jerslev.** (Brl.) Stiftet den 20. April 1905 med ca. 20 Medlemmer. Første Formand var Thomas Jensen Thomsen, Ø. Mellerup. Foreningen har arbejdet med mange forskellige Opgaver bl. a. Staldhygiejne og Staldbedømmelse. Har et Husholdnings- og et Ungdomsudvalg. Der er nu 138 Medlemmer, og Chr. Jensen Christensen, Risholm er Formand.

28. **Jetsmark.** (H. H.) Stiftet den 25. Februar 1905 ved et Møde i Kaas Forsamlingshus, hvor Jørgen Nielsen. Viby, talte. Der indmeldte sig straks 56 Medlemmer, og Medlemsantallet steg i Løbet af en Maaned til 82. Samuel Jensen, Kvorup, blev Formand, og Chr. J. Christensen, Næstformand. Der blev i mange Aar, 2 Gange maanedlig i Vinterhalvaaret holdt Diskussionsmøder om mange forskellige Emner. Der er stiftet en Kontrolforening og Staldbedømmelseskr. Har nu 122 Medl. og P. J. Christensen, Korup Mk., er Fmd.

29. **Lendum.** (H. A.) Foreningen er antageligt stiftet 1908, og dens første Formand var Jens Nielsen, Løth. Chr. Møller Nielsen, Sønderhede, har virket som Formand i ca. 20 Aar, desuden var han i mange Aar Kreds- og Amtsdommer. Der er stiftet Stalbedømmelseskreds og en Kvægavlsforening. Der er nu 64 Medlemmer, og H. P. Larsen, Fredborg, er Formand.



Chr. Møller Nielsen.

30. **Lyngby.** (H. A.) Stiftet den 30. Marts 1910 med ca. 25 Medlemmer. Den første Formand var Niels Damsgaard, og senere har Chr. Kjærsgaard været Formand i 18 Aar. Foreningen har arbejdet med foreliggende Opgaver, og der er nu 45 Medlemmer. Kr. Larsen-Ledet er Formand.



Chr. Kjærsgaard.

31. **Morild.** (H. A.) Stiftet den 9. Januar 1907 med ca. 30 Medlemmer. Martinus Olesen, Kneer, tog Initiativet til Foreningens Oprettelse og var senere Formand i 15 Aar. Den første Formand var Niels Nielsen, Nygaard. Foreningen har arbejdet med alm. forekommende Opgaver og har startet en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 54 Medlemmer. Ingemann Larsen, Morild, er Formand.



Martinus Olesen.

32. **Mosbjerg.** (H. A.) Stiftet i Marts 1909 med ca. 15 Medlemmer. Marius Jensen, Maastrup, er Foreningens egentlige Stifter og var dens Formand i de første 18 Aar. I 1928 oprettedes en Kontrol- og Staldbedømmelseskreds. Der er nu 40 Med., og Theodor Walter, Eskær Hede, er Formand.

33. **Mygdal.** (H. A.) Ved et Møde den 22. Januar 1905 blev der indtegnet 17 Medlemmer, og der holdt stiftende Generalforsamling den 12. Februar. Den første Bestyrelse var: Søren Pedersen, Chr. Lund, N. P. Kristensen, Chr. Dam og Lærer Jensen, Nr. Skole. Der er oprettet en Staldbedømmelseskrede. Foreningen har nu 60 Medl., og Chr. Koch, Mygdal, er Formd.



Marius Jensen.

34. **Raabjerg.** (H. A.) Hvornaar Foreningen er stiftet har ikke kunnet opklares, de ældste Oplysninger stammer fra 1912, da Foreningen havde 37 Medlemmer og Henning Leed, Bunken, var Formand. Antagelig er Foreningen nogle Aar ældre. Der er arbejdet med de alm. Opgaver og oprettet en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 62 Medlemmer, og Chr. Madsen, Hvidemose, har virket som Formand siden 1927.



Chr. Madsen.

35. **Rakkeby.** (H. A.) Stiftet den 10. April 1908 med 14 Medlemmer. Foreningens første Formand var Anders Chr. Hansen, Lund, som var Formand i ca. 14 Aar og tillige mangeaarig Kredsdommer. Senere har Morten Mortensen været Formand i 7 Aar. Foreningen har bl. a. oprettet en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 55 Medlemmer, og Søren Sørensen, Rakkeby, er Formand.



Anders Chr. Hansen.

36. **Rubjerg.** (H. A.) Stiftet den 9. Februar 1909 ved et Møde hos Cyklehandler Th. Olesen, Rubjerg (Forfatteren Th. Olesen-Løkken) som ogsaa holdt den indledende Tale. Der blev straks indmeldt 32 Medlemmer, og Lærer A. Christensen, Rubjerg gl. Skole, blev Formand. Senere var Anders Olsen. Nr. Rubjerg, Formand i 10 Aar, og den nuværende Formand, Chr. Frandsen, har virket som saadan i 18 Aar. Der er stiftet en Kvægavlsforening, og sammen med Naboforeninger drives der en landbrugsfaglig Ungdomsskole. Der er nu 40 Medlemmer.

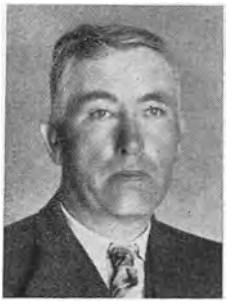

Chr. Frandsen.

37. **Saltum.** (H. H.) Stiftet den 25. Oktbr. 1906. Initiativet til Starten blev taget af nogle unge Husmænd paa Rendbæk, sammen med den idealistisk indstillede Lærer J. M. Sørensen. Der indmeldte sig straks 29 Medlemmer, og Lærer Sørensen blev Fmd. De senere Formænd har alle tilhørt Husmændenes egen Kreds. J. O. Mathiasen, Rendbæk har været Formand i 12 Aar. Har stiftet en Kvægavlsforening og en Kontrolforening med Staldbedømmelse samt en Tuberkulinforening. Har Fællesindkøb af Høstativer. Der er nu 70 Medlemmer, og Niels Chr. Nielsen, Kærholm, er Formand.

38. **Sct. Hans-Olaj.** (H. A.) Stiftet den 12. Juli 1915 med 17 Medlemmer efter Initiativ af Husmand P. Jespersen, Ø. Bagterp. S. P. Pedersen, Vandværket har virket som Formand i 11 Aar, og den nuværende Formand Janus Møller, Birkely siden 1930. Foreningen har stiftet en Staldbedømmelseskreds samt 2 Kvægavlsforeninger, 1 for rødt Kvæg og 1 for Jersey. Har ladet afholde forskellige Husholdnings- og Sykursus m. v. Medlemsantallet er nu 108.

39. **Serritslev.** (Brl.) Stiftet den 21. Marts 1905 med 20 Medlemmer og afd. Husmand Jørgen Chr. Christensen som Formand, hvilket

Hverv han røgtede i 15 Aar. Foreningen har et Husholdningsudvalg og en Sprøjtekreds. Der er nu 65 Medlemmer, og Lars Jensen, Holte, er Formand.

40. **Sindal.** (H. A.) Stiftet 29. Oktober 1904 efter Opfordring af P. Nalholm og Jørgen Bæk. Medlemsantallet var 8, men det steg i Vinterens Løb til 23. Landpost Ole Nielsen var Foreningens første Formand, senere har N. C. Mathiesen, Fjeldsted, været Formand i 18 Aar og Medlem af Bestyrelsen i 36 Aar og er nu Æresmedlem. Foreningen har ladet afholde flere store Planteavlsudstillinger og har stiftet en Kvægavlsforening. Har nu 104 Medlemmer, og Mourits Mølgaard, Menholt Mk. er Formd.



N. C. Mathiesen.

41. **Skagen.** (H. A.) Blev stiftet den 10. Januar 1914 med 20 Medlemmer. Foreningens første Formand og Stifter var Niels Jensen, Sovkrog, som endnu er Medlem af Bestyrelsen. Den nuværende Formand L. Larsen, Rolighed har virket i 12 Aar. Foreningen har taget Initiativet til Startning af Brugsforening og Fællesindkøb af Foderstoffer og har særlig virket for Plantning og Merling. Der er nu 35 Medlemmer.

42. **Skallerup.** (H. A.) Blev stiftet som selvstændig Forening den 3. April 1916. Oprindeligt var det Skallerup-Vennebjerg Husmf., der var stiftet 1904. Der var 68 Medlemmer ved Starten, og som Formand i længere Perioder kan nævnes Kr. Bentin Sørensen, og den nuværende Formand Martin P. Jensen. Foreningen har taget Initiativet til Start af et Mergelselskab og en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 65 Medlemmer.

43. **Skæve.** (Drl.) Stiftet den 2. Maj 1927 med 33 Medlemmer og Peter Nielsen, Stagsted som Formand. Den nuværende Formand Johannes Jensen, Sellebæk har røgtet Hvervet i 9 Aar. Foreningen har bl. a. stiftet en Staldbedømmelseskreds og en Kvægavlsforening for rødt Kvæg. Der er nu 52 Medlemmer.

44. **Sønder Harridslev.** (H. A.) Stiftet den 22. Februar 1921 med 27 Medlemmer og Chr. Andersen som Formand. Senere har Jens P. Nielsen været Formand i 12 Aar. Foreningen har stiftet en Staldbedømmelseskreds og en Kvægavlsforening. Tæller nu 30 Medlemmer og Jens Ovesen, S. Harridslev, er Formand.

45. **Taars.** (H. A.) Stiftet den 30. Oktbr. 1904 med 13 Medlemmer og Peter Ørum, Hesselholt, som Formand. Senere virkede Jens Libak Hensen, Agdrup, som Formand i 14 Aar. Foreningen har

igennem Aarene udfoldet en stor Virksomhed og har bl. a. stiftet en Kontrolforening og Staldbedømmelseskreds samt en Kvægavlsforening for rødt Kvæg og en for Jersey. Har nu 140 Medlemmer og Ole Christensen, Søholm er Formand.

46. **Thise.** (H. H.) Stiftet den 24. Februar 1907 med 14 Medlemmer og Niels Chr. Nielsen Thise Enge, som Formand. Blandt Stifterne var Jens Thise, som ogsaa har virket som Formand i en Del Aar. Senere har Thomas Kr. Jensen, Stavad Enge, været Formand i 15 Aar. Foreningen har arbejdet med foreliggende Opgaver og bl. a. modtaget en Mængde Rejsehold. Har nu 86 Medlemmer og Peder Kr. Pedersen, Thise, er Formand.



Thomas Kr. Jensen.

47. **Thorenshede.** (Drl.) Stiftet den 11. December 1909 med 25 Medlemmer og Peter Nielsen, Hale Mølle, som Formand. Senere var Karl Knudsen, Klinghuset, Formand i mange Aar. Foreningen har arbejdet med de alm. foreliggende Opgaver og har nu 80 Medlemmer. I. Olesen, Skovdal, er Formd.



Karl Knudsen.

48. **Thorup.** (Drl.) Stiftet den 17. Februar 1906 med 38 Medlemmer, efter at Anton Larsen, Højberg, samt Fr. Hansen og H. P. Skotte, Thorup havde agiteret blandt Egnens Husmænd. Anton Larsen blev Formand. Foreningen har igennem Aarene arbejdet med mange Opgaver og har bl. a. oprettet en Sprøjtekreds. Der er nu 68 Medlemmer, og Jens Larsen, Thorupled, der har været Medlem siden Starten, er Formand.

49. **Tolstrup-Stenum.** (Brl.) Stiftet den 15. Marts 1908 med 20 Medlemmer. Den første Formand var Johan Chr. Pedersen, Stenum, som ogsaa havde taget Initiativet til Foreningens Oprettelse, han virkede i nogle Aar indtil han blev Medlem af Sogneraadet og Sogneraadsformand, og der har siden hyppigt været skiftet Formand. Foreningen har beskæftiget sig med mange forskellige Opgaver og har bl. a. et Ungdomsudvalg. Har nu 60 Medlemmer, og Anders Heltoft Jensen, Vibsig er Formand.

50. **Tolne.** (H. A.) Stiftet den 19. Marts 1910 med 22 Medlemmer efter Agitation af Husmand Valdemar Kirkegaard og Plantør Chr. Thomsen, Marinus Nielsen, Knurren var første Formand, senere har Valdm. Kirkegaard virket som Formand i mange Aar. Fore-

hingen har navnligt lagt Vægt paa Markbedømmelser og har stiftet en Kontrolforening. Har nu 75 Medlemmer og Adolf Christensen, Mølkær er Formand.

51. **Tornby.** (H. A.) Stiftet den 8. Marts 1908 med 22 Medlemmer og Mikael Mikkelsen som Formand. Senere var Th. Chr. Christiansen Formand i 9 Aar, og Chr. P. Pedersen i 2 Perioder i alt 15 Aar. Foreningen har opstillet Lister til Sogneraads- og Hjælpekassevalg, og har hele Tiden haft 1 til 3 Repræsentanter i Sogneraadet. Har oprettet en Spareforening og en Kontrolforening og Staldbedømmelseskreds. Tæller nu 67 Medlemmer og Amund Christensen, Tornby er Formand.


Chr. P. Pedersen.

52. **Torslev.** (Drl.) Stiftet den 11. Marts 1907 med 37 Medlemmer og Kristian Kristensen, Agerdal, som Formand. Senere har Niels Hjeslet virket som Formand i 15 Aar. Foreningen har stiftet en Husflidsskole og en Kontrolforening med Staldbedømmelse. Bestyrelsen, hvis Formand er J. P. Mikkelsen, Koldbromøllehus, holder maanedlige Møder. I 1913 blev Try-Thorshøj Husmandsforening skilt fra og Foreningen tæller nu 70 Medlemmer.


Niels Hejslet.

53. **Try-Thorshøj.** (Drl.) Stiftet d. 5. Febr. 1913 med ca, 40 Medlemmer og Fuglsang, Thorshøj Mølle, som Formand. Siden har Peter Jensen, Kirkelund, virket som Formand i 16 Aar. Blandt de Opgaver Foreningen har taget op kan særlig nævnes Mark- og Havebedømmelse. Der er nu 68 Medlemmer, og Arne Buerholt, Raaholt, er Formand.


Peter Jensen.

54. **Trøderup.** (H. A.) Stiftet den 28. Januar 1927 under Navn af Skærum Husmandsforening med 20. Medlemmer. Det var særlig Chr. Andersen, Vejrbakhus, der virkede for Foreningens Oprettelse. Den første Formand var Hans Frederiksen, Egets Mk. Senere var Chr. Andersen Formand og den nuværende Formand, Martin Jensen, Birkelund, har virket som saadan i 7 Aar. I 1937 tog Foreningen Navnefor-

andring. Der er stiftet en Kvægavlsforening, og der er navnlig lagt Vægt paa det faglige Oplysningsarbejde. Der er nu 42 Medlemmer.

55. **Ugilt.** (H. A.) Allerede i 1904 blev der stiftet en Husmandsforening i Ugilt, som imidlertid ikke fik nogen lang Levetid. Den 5. April 1919 blev der igen stiftet en Forening med ca. 20 Medlemmer og Lærer K. P. Hollesen, Linderum som Formand. Senere var Chr. Knudsen, Mølholm Formand i 10 Aar. Foreningen har stiftet en Kontrolforening og Staldbedømmelseskreds samt en Kvægavlsforening. Der er nu 80 Medlemmer, og Ejner Nielsen, Ugilt er Formand.

56. **Vedsted-Fristrup.** (H. H.) Stiftet den 16. Marts 1908. Den første Formand var Anders Christiansen, Vedsted Kær, og der har siden ret jævnligt været skiftet Formand. Foreningen har arbejdet med mange forskellige Opgaver, der er bl. a. stiftet en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 53 Medlemmer og Chr. Augustesen, Gl. Vedsted er Formand.

57. **Vejby-Smidstrup.** (H. A.) Stiftet den 6. Juli 1937 med 26 Medlemmer og Albert Simonsen, Smidstrup som Formand. Foreningen har oprettet en Kontrolforening, en Kvægavlsforening og en Sprøjtekreds. Har lejet 2 Fenner i St. Vildmose til Medlemmernes Opdræt. Der er nu 73 Medlemmer, og Søren Jensen, Vejby er Formand.

58. **Vennebjerg.** (H. A.) Stiftet den 3. April 1916 med 77 Medlemmer. (Før Skallerup-Vennebjerg Husmf., stiftet 1904). Første Formand var Niels Nielsen (Nygaard). Nuværende Formand er Erik Mortensen, som har fungeret i 13 Aar. Foreningen har stiftet en Kontrolforening med Staldbedømmelse og en Kvægavlsforening. Der er nu 108 Medlemmer.

59. **V. Hjermitslev-Alstrup.** (H. H.) Stiftet den 11. Aug. 1907 med 33 Medlemmer. Et Udvalg bestaaende af: Marinus M. Madsen, N. C. Mathiesen, Niels Pedersen, P. Chr. Knudsen og Niels Stavad havde forberedt Starten. Foreningens første Formand var Marinus M. Madsen. Foreningen har arbejdet med de foreliggende Opgaver og bl. a. oprettet en Staldbedømmelseskreds. Har nu 64 Medlemmer, og Guldbæk Skarnager er Formand.

60. **Vester Tversted.** (H. A.) Foreningen er dannet paa et Møde den 24. Novbr. 1933 paa Foranledning af J. Lassen, Møibak, Senius Andersen og Emil Christiansen. Stiftende Generalforsamling den 2. Decbr. med 52 indtegnede Medlemmer. Med en Afbrydelse paa 2 Aar har Senius Andersen været Formand i hele Perioden. Der er oprettet en Kontrolforening med Staldbedømmelse og en Kvægavlsforening. Der er nu 96 Medlemmer.

61. **Vidstrup.** (H. A.) Stiftet den 31. Maj 1934 med 31 Medlemmer. Den første Formand, Peter Thirup, virkede indtil 1942, da han afløstes af Jens Christiansen. Foreningens Arbejde har navnlig taget Sigte paa faglig Oplysning. Der er nu 30 Medlemmer.

62. **Vittrup-Skøttrup.** (H. A.) Stiftet den 14. Januar 1918 med 46 Medlemmer og Jens Steffensen, Vittrup (nu Rubjerg) som Formand. Blandt Formænd hvis Virke har haft særlig Betydning for Foreningen nævnes nu afd. N. P. Nielsen, og Anders Jensen som nu er Æresmedlem. Hovedvægten er lagt paa faglige Opgaver, og der er startet en Staldbedømmelseskreds og en Kvægavlsforening. Der er nu 92 Medlemmer, og Kr. Larsen Aaby, Fyrreby er Fmd.

63. **Volstrup.** (Drl.) Stiftet den 22. Februar 1919 med 32 Medlemmer og Niels Chr. Jensen, Ørtoft, der er den egentlige Stifter af Foreningen, som Formand. Endvidere har afd. Jens Valdemar Christensen, Volstrup, udførte et dygtigt Arbejde for Foreningen som Formand i en længere Aarrække. Foreningen har særlig taget sig af faglige Opgaver og ogsaa deltaget i kommunale Valg. Der er nu 120 Medlemmer, og Johannes Bærentsen, Volstrup, er Fmd.



Jens Valdemar Christensen.

64. **Vraa-Emb.** (H. A.) Stiftet den 19. Februar 1913 med 22 Medl. og Kr. P. Jensen, Grønnerup, som Formand. Nuværende Sogneraadsformand Johs. Nielsen, Emb, har virket som Formand i 11 Aar. Foreningen har navnlig taget sig af faglige Opgaver, og har sammen med andre lokale Foreninger ladet opføre en Auktionshal i Vraa. Der er nu 160 Medlemmer, og Aksel Kjeldsen, Vollerup, er Formand.

65. **Vrejlev-Hæstrup.** (H. A,) Stiftet den 22. Febr. 1909 med ca. 60 Medlemmer og Husmand Chr. Knudsen, Rønnovsholm Mark, som Formand. Ingen af Foreningens skiftende Formænd har virket i længere Perioder. Blandt de Opgaver, der er arbejdet med kan nævnes, at der er stiftet en Tuberkulinforening og en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 108 Medlemmer, og Otto Abrahamsen, Gunderup, er Formand.

66. **Vrejlev Sogns sydlige.** (H. A.) Stiftet den 16. Marts 1925 med 30 Medlemmer. Foreningens første Formand var Peder N. Mathiesen, som ogsaa var den egentlige Stifter. Senere har Anton Kristensen, Tollestrup i 2 Perioder virket som Formand i ca. 13 Aar. Foreningen har arbejdet med faglige Opgaver, ogsaa Husholdning, og der er stiftet en Kontrolforening. Der er nu 84 Medlemmer, og Kristian Svendsen, Rønnebjerg er Formand.

67. **Vrensted.** (H. H.) Stiftet den 5. Marts 1907 med 30 Medlemmer. Foreningens Stifter og første Formand var Poul Chr. Pedersen, nu Hammelmose Mk. Johan Nielsen, Sundsted Mk. har været Formand i 2 Perioder i ialt 11 Aar. Foruden faglig Virksomhed har Foreningen deltaget i kommunale Valg og der er dannet en Sprøjtekreds. Der er nu 66 Medl. og Ingemann Olesen, Ø. Hede er Formd.

68. **Ørsø.** (Drl.) Stiftet den 20. April 1907 med 30 Medlemmer efter at følgende Udvalg havde agiteret for Tilslutning; Peter Larsen, Ørsø, Chr. Sørensen, Tusbro, Chr. Olsen, Løgholt, Anton Rasmussen, Tusbro og Jørgen Jensen, Lyngmose. Chr. Sørensen blev Formand. Af senere Formænd har Marinus Hansen, Skellet virket i 17 Aar. Foreningen har oprettet en Staldbedømmelseskreds og iøvrigt særlig beskæftiget sig med faglige Opgaver. Der er nu 72 Medl. og Kristian Andersen, Højmark er Formd.


Marinus Hansen.

69. **Ørum.** (Drl.) Stiftet den 22. Februar 1920. Foreningens Stifter og første Formand var Søren Hald, Ravnstrup, som ogsaa for Tiden er Formand og nu har røgtet Hvervet i 16 Aar. Foreningen har oprettet en Staldbedømmelseskreds og en Kvægavlsforening samt en Sprøjtekreds. Der er nu 55 Medl.


Søren Hald.

70. **Ø. Brønderslev.** (Brl.) Stiftet den 10. Marts 1909 med 30 Medlemmer og Lærer Aksel Pedersen, Ø. Brdl. som Formand. Foreningen har varetaget Medlemmernes Interesser i faglige og kommunale Anliggender, der er altid opnaaet Mandat ved kommunale Valg. Der er stiftet en Kvægavlsforening. Der er nu 104 Medl., og Harald Pedersen, Stubdrup, er Formand.

71. **Øster Tversted.** (H. A.) Stiftet den 6. Novbr. 1910 med 23 Medlemmer. Foreningens egentlige Stifter var afdøde Mons Nielsson, Sørig Enge, og Frits Nissen, Sørig Enge, var første Formand. Den nuværende Formand, O. M. Sørensen, Thuen, har røgtet Hvervet i 16 Aar. I Aarenes Løb har 62 Medlemmer modtaget Præmier for Opdyrkning, Have og Læplantning og deraf mange 1. Præmier. Der er stiftet en Kontrolforening og en Staldbedømmelseskreds. Der er nu 70 Medlemmer.


O. M. Sørensen.

Literaturens Betydning.

Naar Husmandsbevægelsen igennem et forholholdsvis kort Tidsafsnit har vundet saa stor Tilslutning, skyldes det først og fremmest selve Sagen. Arbejdet for at gøre Landet frodigere og rigere, skabe større Muligheder for, at der kan leve flere Mennesker paa den danske Jord, og dernæst, at det, man krævede, var Retfærd. „Lige Ret for alle" er hvad Husmændene vil.

Men dernæst er der mange andre Forhold, der har bidraget til Bevægelsens Vækst, og her maa Digtningens Betydning fremhæves. Lige fra Husmandsforeningernes første Dage har der været Forfattere, der igennem deres Forfatterskab og Digtning har skabt Interesse for og Forstaaelse af Husmændenes Sag. Saaledes var det ikke tidligere. F. Eks. har Redaktør *Vilhelm Lassen*, den senere Folketingsmand for Sæbykredsen og Fininsminister, der i sit Blad „Alborg Amtstidende" paa kraftigt Prosa skrev om Husmændene og Husmandssagen, ogsaa i 1896 skrevet følgende om tidligere Tiders Bøger og Litteratur:

> „Det er kun lidt Litteratur om Gaardmændene, men slet ingen om Husmændene. Naar der udkom hundrede Bind af Bøger, saa handler de ni og halvfems om fine Familier, der, hvor Livet var Flirt, Tant og Middage og Baller, Landliggere og Baderejser. Disse Kredse havde Forfatterne nok i, dem vilde alle skrive om; men den arbejdende Landarbejder og Husmand havde for dem ingen Interesse. Det er paa Tide, at Samfundet agter paa disse Folk og lærer at sætte dem blandt Hædersmænd, og det lærer Samfundet først, naar der skabes en Litteratur."



Johan Skjoldborg.

Der er nu en forholdsvis frodig Litteratur, Fortællinger, Digte og Sange, der fortæller om Husmændenes Liv og Levned, Glæder og Sorger, og navnlig Sangene har kastet et vist poetisk Skær over Husmandsbevægelsen.

Vi skal her kun nævne to Forfattere, som gennem deres

Forfatterskab har haft stor Betydning for Husmandsbevægelsen:

Johan Skjoldborg (f. 1861, d. 1936) bliver med Rette kaldt Husmændenes Digter. I sine Fortællinger har han meget realistisk, men mesterligt skildret Husmændenes slidsomme Liv og nøjsomme Kaar; men ogsaa, navnlig gennem sine Sange, tolket de lysere Sider, Arbejdsglæden og Tilfredsheden i de smaa Hjem.



Jeppe Aakjær.

Jeppe Aakjær (f. 1866, d. 1930) har igennem sine Bøger skildret Livet i jydske Bondesamfund, og hans Sympati for de smaa og svage og for dem der lider Uret har han givet rammende Udtryk igennem sin Digtning.

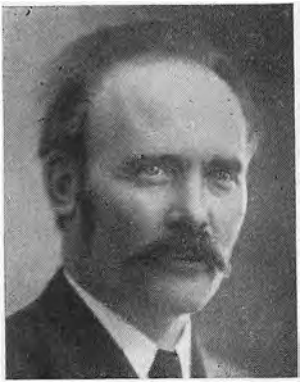

Thomas Olesen-Løkken.

Ogsaa af vore hjemlige Forfattere skal nævnes to, som vi alle kender og skatter:

Thomas Olesen-Løkken, der er opvokset i et vendsysselsk Husmandshjem og aldrig har mistet Interessen for Husmændene. Han har saaledes været med til at stifte Husmandsforeningerne i Rubjerg og Vraa, og har i sine mange Romaner og Fortællinger paa mesterlig Vis ogsaa skildret Livet i de smaa Hjem.



Jens Thise.

Jens Madsen Møller, hvis Forfatternavn er Jens Thise, er den bedst kendte af vore Hjemstavnsforfattere og er en af de mest kendte Personer i Landsdelen. Jens Thise har skrevet en Række

Fortællinger, Skuespil og Sange, som oftest paa Vendeldelbomaal. Han har skildret Bondelivet i vor Hjemegn, som det har været levet igennem de sidste Par Menneskealdre. Ogsaa han har paa sin Vis skildret de gamle Slidere og har forstaaet at vise os, at der kan bo et fint Sind indenfor et grovt Ydre. Jens Thise har været aktivt med i Husmandsforeningsarbejdet som Medstifter af og Formand for Thise Husmandsforening, ligesom han har været Fører for saavel 2 som 3 Dages Rejser. Han har gæstet de allerfleste af vore Husmandsforeninger, hvor han paa et smukt og uforfalsket Vendelbomaal har læst sine Digte og Fortællinger.

En Huwsmajsræs.

Af Jens Thise.

„Walkommen hjem, Kresten!"

„Tak skal do ha, Thea. Naa, do saawer entj."

„Nej, do behøwe entj aa ha traj saa still."

„Der er wal heller entj saa laantj hen aapaa?"

„Jov, Klokken er manner. Dæj haar slawe tøl."

„Ka de werkeli ha no Remlihæ. Mon saa entj dæj er galt i Slav?"

„Hvant ku Møe træk saa længh uk?"

„Jov, Folk ka jo olle mø te Tijn, heller osse di wel entj. De er nok nærest de, de er galt med."

„Dæ wa wal entj sue maanne Kvejer te Stee?"

„Jov, der wa slet entj saa foe, De flæst aa Nybyggerne ha der Kvejer med, da hvem der haar non. Wi haar jo flier gammel egensindi Ongkohl imæll wos, der entj wel jyvtes. Di minner, en Huwsholler er de billigst aa mejst resikirle; for heer ka di da blyw kvit ijen. Di wel ræn hiele uk i Kroner aa Ører; men di foer ollsammel e forkirt Fasit; for di kommer oller te aa føll e Hjems Warmm aa opdrawi Betydning. Konsolenten kom i Jav-

ten ej aapaa nue aa de samm ved aa faatæll, de i pæn Haw war en nødvendi Ramm om Hjemme aa ku udvekkel Skønhedssaajsen. Ja, de wa slemt, do entj kam med aa høt e."

„De will a osse jaen[1]) ha waer; men Bøn[2]) er da for bette te aa wæ jenne hjemm. Aa Line haa laa aa vrælt i he Tæjer[3]). A mat te aa low her, de hon mat wær hjemm froe Skvoll[4]) i Maaen, hvis Tæjen bløv ved aa wæ gall".

„Wes skal hon da te Skuel!"

„Jamen, hons laawe mæ entj for at faa Rov."

„Baare do ha faalaangt Muer te aa hør etter Bøn, saa ku do gaat ha kommen te Møe, aa hon ha joer[5]) e glaale".

„Nej, a er oltir liij[6]) aa aa tegh. A tøkkes heller entj, de ku wær her Æer for nær aa tebyj e, nær hon wæst, a wil jaen med."

„Ja, wæst hon no de?"

„Jov, a støt uk aapo e i Formæja, men hon lue som e-en[7]) Ting."

„Naa, ja, saa haar hon entj tentj wijer øwer de; men for aa snak om no ontj. Wi faar e stuer Besøg hen i næst Maant."

„Hvant saa?"

„Jov, der kommer en Huwsmajsforening Søjen Fyvri fraa aa wel sitj, hvant Wilmvossi er bløwen dyrke op, aa saa er e jo bløwen en Skik, de di svetter herøwer te wi Nybygerer for aa sitj, hvant wi pøler ij e. Saa skal di wal osse en Tuvr aapaa Tijs Bakker; for der er jo en Usigt derfraa, der entj fejes Magi te ret maanne Steer, aa Tjerken skal di da osse sitj."

„Skal wi saa ha djæt Besøg?"

„Ja, Formaj mint, no war e wor Tuvr."

„Di skal wal flie Steer?"

„Ja, di skal osse te Pjæ Tamsens aa Soren Nielsens."

„De wur e faaele Slæ med aa faa Hawi aa Rowemarken i Orden te dæj Titj."

„Aah, pyt, de komme wi nok øwer, aa do ma betengk,

[1]) gerne [2]) Børnene [3]) Tænder [4]) Skolen [5]) gjort [6]) ked [7]) ingen

de er da osse en Æer, de di wel besøgh wos. Men hvis entj do tykkes, wi ka ta imvo dem — for a wil jo intj low no bestemt, e—en a fæk snakke med dæ — saa skul di wisses hen te Kren Muvnsens."

„Te Kren Muvnsens, ka det nyt nue? Haj haa jo oller Orden paa hans Sager, aa di haa wal heller entj Roe[1]) te aa spendier nue aapaa dem, aa jenting er mæ da nøj te aa byj dem".

„Jaja, jenting skal di da ha. En Sodavaj aa en Cigar de ka mæ sajt skaf."

„Jamen war e saa entj beer med Kaffe?"

„Jov, hvis do tykkes, do ka øwer kom e, saa ka do ji Kaffe, aa a jir Øl aa Cigarer, saa tengker a, wi foer e bette Hurra, e—en di ræsser."

„Hvant ku I osse hæt aapaa aa wis dem hen te Kren Muvnsen; tho Maren komme da te aa go aapaa fall Fue ved dæj Titj. Prottestier haj entj?"

„Nej, haj tøt jo osse, de war en Æer."

„Ja, der ka mæ ræjte sitj, hvo smaat begawe haj er, aa nær saa Kvonn goer i sont i Stilling."

„Nej, nej, de ku da oller ha duve[2]). Men a ma wal heller go i Seng. Do haar trukkken Klokken, ka a tengk, aa haawe aa sat Pej for Nøesdøn. Wil dæj broge Kael dræk hans Mjælk i Javten?"

„Ja, der war entj i Wej. Fejler haj nue?"

„Nej, de tenker a entj, men de er sont i sær Tægelskræer. Men for aa snak om no ontj. Se i Javten bløv e bestemt, de wor Huwsmajsforening skal osse uk aa ræs, aa wi ka nok kom med bue tov."

„Wi, tøks a, do seer. Wi ka da entj ræs bue tov, aa saa wæ a nok, hvem der skal wær hjemm".

„Jov, min santjen ka wi saa. Muer ka no se etter Bøn saa længh. A skal nok forlaangh he te e, hvis do er liij o e."

„Ja, de ma do helst saa. Men a ka ilywal entj forstoe, de ka læ sæ jør. Tjyen[3]) skal da passes aa trækkes

[1]) Raad [2]) duet [3]) Køerne

uk aa ej[1]), aa Hesti skal wojes[2]), aa wur[3]) e en'j osse aapaa dæj Titj, dæj bette Sov skal ha Grijs?"

„Wi leger oll Ting te Ret Dawi førren, saa ma jej aa Naaboeren ta sæ aa de øvrige, aa Hesti taa wi da med os?

„Er e no hielt ræjti, de wi sont ræsser uk aa jør ajer Folk Ulæjlihjæ, aa hons Nøt er e te?"

„Nøt, de spør do entj etter, nær do kommer tebagh. Do blywer e hielt ontj Meesk."

„De wel a entj hoeb;[4]) min i saa Fal de skul ske, wu dej nytj Thea saa wager helle beer end dæj gammel? De er wal de, de kommer mjæst an aapaa, aa wi speller Tijn."

„Nej, do ka trov nej. A komme ligh te aa tengk aapaa Drejer Las, da haj kam her, holtj haj sæ mjæst for sæ siel, aa wi trowe haj war sont nue te en Siij; men wi laa osse Mærk te, de haj brugt hans Radrenser mier end non ajer. Aa a spur ham, lisom do spur mæ: Hons Nøt er de te aa go der aa krat aa forstyrre Roweren hiele Tijn. Di ka jo slet entj faa Staaij[5]) aa grov. Men haj svoer: Nej, de er baare Jordlopperen, a forstyrrer. Roweren[6]) dem faanger a Suelstroler[7]) te, aa min santjen om entj hans Rower hvaet Oer er di støst, saa wi er nøj te aa ta aapaa Læren. Aa ka wi no kom uk paa sont en Ræs, skul de osse wæ for aa faang Suelstroler te wot ijn Hjem aa Bedrøvt".

„Ja, do haa no oltir wat gue te aa belegh din Ord, de er entj kommen øwe dæ for nys."

„De ka no entj jenner jør e; di skal osse sæjes te ræjti Titj aa paa ræjti Maae. Do haawe nok, Thea, de do war e bette Vrøvlhue i di ungh Daw, men a tu dæ mæ e Snuptav."

„Aah, tij no still, dej Sluerprovst! Skal wi sont te aa rep op i oll Kanallistregeren fraa wor ungh Daw, blywe Nætten wes for stakken, aa dæj skul helst bruges te nue mier nøtle."

---

[1]) ind [2]) vandes [3]) bliver [4]) haabe [5]) Stunder [6]) Roerne
[7]) Solstraaler.



Kvindeligt 3 Dages Rejselhold fra 1913. Føreren, Folketingsmand *Otto Thorhauge* og Hustru sidder nederst i Midten.

„Ja, de haar do Ret i. Men do ka stuel aapaa, de ette sont en Ræs taa wi møj beer fat her hjemm."

„A tøks entj, a ka ta beer fat, end a jør."

„Nej, nej, der er skam heller e-en, der klawer; men a minner, wi taa fat med støer Glee[1])."

„Men saa ræster a e Par nytj Skov; men tho a er da heller entj kommen uk aa ræs ino."

„Di ræster do ilywal, aa di tjøber wi e Manda i Brøjsle, nær wi tjø nier med Grissen; for do skal ha Skowen traj te e-en Ræssen."

„Wi er kaski olleree ejmeltj[2])?"

„Ja, saa godt som".

„Do er ilywal i dresti Maj."

„Jajamen, Niels Katholms Trine hon wel wes jaen ta med i Stee faa dæ."

„Heer! de ka der da entj wæ no Minning i; tho hon er da med omtrentj hvaet Oer."

„Nej, nej, hon fortjenner e entj nær saa godt som dæ."

„Do laawe her wal entj nue?"

„Nej, a stelt e entj i Gaang i Udsigt; for a wæst jo

[1]) Glæde [2]) indmeldt.

nɔk, a hae en fornufti Kuen. Aa der skal jo entj taaes no Bestemmels i Javten."

„Nej, de wel wi føst saaw aapaa; men a døwer grow med aa faastoe, dæ de skul ku læ sæ jør. Men do wel wal en Tuvr uk aa sitj te Sageren, e—en do go te Rov?"

„Wes wel a de; for de er entj jenner en gue gammel Skik, men de er ligfram en Pligt for baade bette og stuer Lajbrugere, der er bløwen Huvsdyr betrowe."

„Do kommer snaat ijen."

„Ligh med de samm, hvis oltj er i Orden."

„Pas aapaa, de do entj wækker Bøn i dæj naen Staaw. Men jo mier a tengker øver e, jo klaarer stoer e faa mæ, de Trine entj behøwer aa kom mæ i Joer[1])."

„Do taar ollj saa mæ."

„A wel entj low no bestemt, men a tengker e næsten".

„De er de, som a oltier haa saae, do er en fornufti Kuen, Thea".

* * *

„De er Awleni førre Udflugten. Kresten kommer ej aa slænge i Bænkkrogi. Bøn stimler sammel om ham. „Er do træt Faaer?" spør Sine.

„Nej entj werkeli træt, men a tyks nok, a er aa bette Kon ravselvorn."

„Ja, for hvis do ka ræj e, fo do Lov aa ji belte Peter e Nakriji. No haar a ræntj aa jompe med ham, te a er bløwen træt, men haj wel ha mier ino, hels vræller haj."

Ja, kom saa, det bette Tjytter. Er do i uremle Pog, hvad?"

Kresten tu Drengi aa hviste med ham, og Drengi lov.

„A tøks, haj faanemmer saa wue."

„Ja, da haar a ji ham tør Blegen tov Gaangh."

„Jamen, der er wes osse hellens Fejl ved ham. Do haa nok skompe Ejwærke løs i ham. Bær ham uk i Tjykkent te Muer. De er osse ved Tijn, haj skal i Seng."

„Muer haar entj Staaij; hun stiller an te Ræssen i Maaen."

[1]) Aar.

„Jamen, saa wæ a, hvem der ka. Hentj saa i Slat Woj[1]) aa i Svaamp."

Da Prosessen war øwesto, bløv Peter put i Wogen. haj vræelt og prottestire aa wil sæt sæ op, men hæ nier mat haj.

„Nej, no skal do pinnede blyv der, dej Galskipper; wi wel entj sto aa paradir for dæ. Snør no Dynn godt te."

„Jamen, haj ka ilywal spark med Bjæn."

„Syng saa for ham, saa faller haj nok i Rov. I skul heller entj ha holtj ham aaep saa længh; haj er jo hielt øwewaajen."

„Jamen, om osse a synger, saa ka haj raab høwest; men a skal godt prøv e," aa Sine stemt op:

Peter er i Tværing, saa møj i lie Tværing,
oltir te Besværing, ja oltir te Besværing!
Do forstyrrer ol wo Rov;
no ka do min santjen trov;
a skal ji dæ Sovepiller;
a skal wogh dæ, saa do triller
som en Pøls i Westerhaw;
for er e værkle Gnav.

Kresten gik uk i Tjykkent, hvor Thea ino war i ful Gaang med aa stil an te Ræssen. „Er do snaat faere, Thea?"

„Jaja, det lawe da; men a kam wal sient i Gaang. De waar længer en berænt med aa law Hawi i Staj aa faa Staaweren i Orden."

„De wa da e sær unytti Arbejt; der er da entj wos, der skal ha Fremme."

„Ja, de ka do sajt sæej; men Mariane Kringel kommer wal nok hen aa wel rov din Muer, aa saa wæ a, de oltj blywer ettesit, aa a wel entj, der skal wæer nue aa peg Finger æ."

„Jamen do jø wes osse oltj for stuer Anstaltjer. De Søltjetøvsglas skal wi wal entj ha med? A bry mæ da entj om de Slekkeritj."

„Ja, de jør a heller entj."

„Læ e saa endeli blyw hjemm."

[1]) Vand.

„Nej, wi wel entj sto tebagh for di ajer; de haa wi entj Behov".

„Naae, nej, aapaa dæj Maae saa haa do kaski Ret."

„Men de wæst er, Katrine kam te aa rag Termoflasken nier aa Tjykkenbovre, aa dæj jik i Støtjer."

„Fy for Katti!"

„Ka do entj nemt ta din Sykkel aa svet op i Brugsen efter en nytj?"

„Di haa da lut for længh sinn."

„Do ka sajt list dæ bagej."

„Jamen wi behøwe da entj aa ta Kaffe med. Der blywer jo fælles Kaffebovr aapaa Strajhotelle."

„Men baade Nielses aa Kræn Skræers taa Kaffe med, haar a spuer."

„Læ saa dem pas djæt, aa saa passe wi wot."

„No haar a skoer atten Mælmaer."

„Atten! hons we do med saa maanner. Wi skal da entj paa en Uenlajsræs."

„Nej, men de er osse skønt aa diel med ajer, hvis de skul jøs behov. Hvant, er do faere heruw med dit?"

„Ja, no er der Grønt eij te hiele Dawi i Maaen, Wun[1]) er smoer, aa dæj blakke het Tøv haa faat selvblankende."

„Der ka wal entj wær no Waansklehjæ ved dæj bette Sov?"

„Olle taael om. Der er en hiel Ugh te he Ræning er uw."

„Baare de no ku blyv godt Weer[2]) i Maaen, hellens gor hiele Faanøwelsen wæk."

„De skal e nok blyw. Arken tæjner sæ fra Wester aa te Øster."

„Ja, hons betyjer de?

„De betyjer, de nær Skyereren aapaa Himlen tæjne sæ fraa Wester te Øster, saa ka Bujen læ hans Kuen stoe, saa længh haj lyster, men go di fraa Søjer til Nør, saa skal haj taa e, mens de er tør. Men no tyks a entj, de wa for tille aa kom te Rov."

Ja, no er a osse faere. Din Klæer legger ejj aapaa Bet-

[1]) Vognen [2]) Vejr.



Rejsehold fra 1916. Føreren, *Jens Libak Hansen* og Hustru sidder midt i Billedet. Deltagerne er Husmænd fra alle Egne af Landet.

testaav Bovr, aa din nytj Pranneser lægge dæwe. Ta no Klæen i dæj Orden di lægger aa entj wæltj omkring med dem aa kaast nue henn, de er do saa slem te."

„Tho a er da e—en Baaen. Men hvant minner do hellens om din nytj Skov?"

„Ja, di er no entj saa magle som di gammel; men mæ skal jo liij nue for Stasen Kaski ilywal de er bedst aa ta di gammel med, hvis Fæen[1]) skul blyv for gall. Men a glemmer ræn, de Drengi skul ha hat e Slik aa Patti, e—en haj faller i Søvn; men saa for a aa ta ham aap te mæ, nær haj wunner."

Føst øwer Mijnat er oltj rovle. Thea jemmelgoer i Taanken oll di Forberedelser hun ha joer; men de skul da wæ mærkæntj, om entj hun ha glemt nue. De war osse grow aa tengk aapaa, de hun skul wæ wæk froe Hjemme i hiel Da.

Kresten laa aa tentj aapaa, om Pol Ibsens dæj røj no ku følle med hans dæj blakke; de war en lideli sæj Kuvl, nær Povl var i Følle med her; men i Maaen wil Kresten wæ Kusk, hellens kom di e—en Steer.

No mat haj endeli sitj aa faa Skrotobaksdaassen godt

[1]) Fødderne.

laje; for aapaa sont en Ræs ku di wal sput, hvar di will. Men hvant war e no! Jov, saa sandeli, te næst Sønda fultj Thea Oer. Om haj no ku ha troffen øwer jenting aapaa Ræssen i Maaen — en Blomterkruk helle no ontj Pulleværk — entj for der war no Nøt ved sont en Dengs ontj end te aa full Huws; men de wil glee Thea aa ku jo Nøt aapaa dæj Maae. Haj ku satj fo en list hjem med jen aa Naaboeren, uden Thea fæk nue aa væ. Hun ha nok støt uk paa, da hun fæk nytj Sko, dæ de ku saa wær her Fødselsdasgaw. Nej, holdt lidt, saa fjætte war haj entj, aa wa der nuen, de wa war aa jø Staes aa, saa war e Thea

Haj tjikke øwer te heer Seng aa saae med glaae Stemm: „A er sikker aapaa, de wur en gue Ræs. Do saawer kaski, Thea?“

„Ja, a wa ligh we e. Hons er e, a haa glemt?“

„Nejnej, bette Muer, do haa skam e-en Ting glemt. Do tengker møj mier aapaa ajer end aapaa dæ siel.“

„Ja, hvant skul e hellens goe?“

„Nej, de haa do Ret i. Godnat!

* * *

Di skul samles ved Mejerie næst Maaen, aa de bløv e laang Rinkel Wuvnn, da di oll sammel kam te. To Biler tjø for i Wej, aa non kam aapaa Cykler. Humøre stu høvt øwer hiele Linnien. Weere bløv diskutire i de uendeli, men de war i almendeli Minning, de skull nok holl. For maanner war e som e hiel Eventyr aa kom uk aapaa sont en Ræs; for siel di mjæst davledas Ting ka jo faa en eventyrli Glajs, nær Sejen[1]) er oplat te aa ji og modta. De bløv i Da rig aapaa Opløwelser. Di jo føst holt ved en Tjerk, hvor der skul holles Maaenandagt, aa Føreri ha faat Præsti te bagetter aa faatæll Tjerkens Historri. Saa besøgt di tov Husmajsbrug aa der waanke Kaffe, aa der blev sungen aa raabt Hurra. Ved Mæjastiij bløv der jor holt ved e Awholshotel, der hae i stuer Haw, aa her bløv Madkaareren ettesit. Saa besøgt di i gammel Herre-

[1]) Sindene.

gaard, der wâr udstykke. Der wa Spuer aa Wolgraw rujen om, aa i gammel Daw ha der bowe en lie Heks aapaa Gorri. Hon ha i løwi Lyw jov saa maanne skit Kunster, de hun entj ku faa Rov i Graven, men jik aa spøgt i Gorris Haw hvae Næt. Men di sist Orringer wa der e-en, der ha mærke nue te her. Ja, Røjteri haj paastu godt nok, de haj ha sit tee flie Gaangh — osse lisaa grangivle aapaa e bestemt Stæ i Hawi, de soe, lisom hun kratte ette jenting. Røjteri ha flie Gaangh prøwe aa grawe etter Skatten, men entj fojen ontj end no Potskoer aa Bjen aa en gammel Krek. Saa længh Svol war aapaa Himlen, skul hun nok hol sæ wæk.

„Jenne Løvn aa gammel Parabler," saae Kresten.

„Jamen, nær Maj haaer siel sit her," svoer Thea.

„Haar haj entj jenting ontj. De wa saa dæjgaang Brævnt wa billig, di ku blyw saa klaarsynt."

Hen aapaa Ettemæjai noj di te Hawe; men da war Theas Fæer osse sont di kogt. Hun snakke saa med flier aa Kvejeren, om entj di skul uk aa bae, de skul wær saa suntj — selvfølgeli entj med hiele Kroppi, nær saa maanner soe aapo e; men aa go aa spjæt i Wontj, de ha Fæen godt aa. Hun fæk saa hviske te Kresten, om entj haj ku list sæ op i Byj aa byt Skowen, mens hun stak te Søs; for hun trowe entj, de wa maavle aa faa Fæen klemt i di nytj Futteraaler igen.

Kresten war møj taknemle for aa kom aa Stæ; for saa ku haj samtidi tjyeb Gaven te Thea. De bløv entj en Blomsterkruk, som haj føst wa bestemt aapaa, men e bette nyster Smyk'skrin. Rætjtinok hae Thea wal entj nue aa kom ij e; men nær Tijeren bløv beer, saa — — aa haij skul jo skøj sæ nier te Strajen, e-en Thea kam i Laij.

Der bløv drukken Kaffe aapaa Hotelle, aa der bløv tal aa takke te oll Sijer. Kresten sad flier Gaangh aa heppe sæ saa urovle aa smuller hans Kagh aapaa Dogi, de Thea bløv baangh for, haj wa skit tepas aa spovr: „Er der nue, der klemme dæ, bitte Kresten?" „Nej, entj ontj, end de a ku osse ha Lyst te aa sæij e Par Ovr."

„De minne do wal entj!“

„Jov, nær sont i Tumling som Wulle Piesen ka taael, saa ka a knagme osse.“

„Skal do entj kom beer fro e end Wulle, maa do helst blyv sei“. Aa Kresten bløv sei; men værkle war haj aa mjæst øwer, de Thea hae saa wag en Trow te ham.

Det bløv sient, e—en di noj tebagh te Hjemment, aa møj træt wa di osse. Thea skøntj sæ uk aa tall Tjyllingeren. Hun tøt, de ræst jej, aa det joer der osse; men de wa goen natuvrle nok te; for den war druvnt i Svintøjen, faaklaar Katrine, sinn di fæk hier vække. Hellens stu oltj, som di forlu e om Maaningi. Aa bette Peter ha waer saa tjøn hiele Dawi. Thea tu om Halsi aa Kresten aa ga ham e Tjøs. „Aa saa skal do ha saa grusseli manne Tak for, de do tu mæ med.“

„Ja, der ka do sitj, bette Muer, do sku læ mæ roe no tijer; for wi Majfolk er no jej Gaang skabt kloger end I ajer. Men do skul no entj ha forbøe mæ aa taael, de ærgre mæ.“

„Jamen, de wa jo for, a holle saa møj aa dæ. A wa baangh, do skul kom galt fro e.“

„Aah, a skul wal entj wæ wager end Wulle Piesen.“

„Nej, do er møj beer end ham, aa de er aapaa en møj skønner Maae. Do haar e ejwendi; ved ham henger e uen aapaa. Jov, de haa waer i herli Da.“

„Hons tøt do saa wa de skønnest ved hiele Ræssen?“

„Aah, de er kaski entj saa let aa avjør, for der war jo saa møj — jov, jov, no wæ a e. De olleskønnest de war, dæjgaang a fæk min gammel Skov aapaa Fæen ijen.“

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	3
Hjem og Fødestavn	7
De danske Husmænd og Husmandsbevægelsen	18
Arbejdet tages op i Hjørring Amt	41
Hjørring Amts Husmandsforening	47
Kredsforeningerne	55
Hjørring Amts Husmandsforening	56
Dronninglund Herreds Husmandskreds	60
Hvetbo Herreds Husmandskreds	64
Brønderslev og Omegns Husmandskreds	67
Læsø Husmandsforening	71
De sammensluttede Husmandsforeninger i Hjørring Amt	74
Generalforsamlingerne	77
Indre Anliggender	80
Amtskonkurrencen	82
Arbejde og Samarbejde	85
De ledende Mænd	87
De faglige Arbejder	89
Planteavlsarbejdet	89
Husdyrbrugsarbejdet	99
Læplantning og Havebrug	111
Ungdomsarbejdet	117
Grundforbedringsarbejdet	123
Regnskabsarbejdet	125
Husholdningsarbejdet	126
Laaneforeninger	131
Husmandsforeningernes Virksomhed	132
De lokale Foreninger	140
Litteraturens Betydning	154
En Huwsmajsræs	156